

T.C.

İSTANBUL MEDİPOL ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**YETİŞKİNLERDE KİŞİLİK ÖZELLİKLERİNİN SAVUNMA
MEKANİZMALARIYLA İLİŞKİSİNDE ZİHİNSELLEŞTİRMEİNİN
ARACI ROLÜ**

CEMRE DİLAN ULUYÜREK

KLİNİK PSİKOLOJİ YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

DANIŞMAN

Dr. Öğr. Üye. Hande GÜNDOĞAN

İSTANBUL-2022

BEYAN

Bu tez çalışmasının kendi çalışmam olduğunu, tezin planlamasından yazımına kadar bütün safhalarda etik dışı bir davranışımın olmadığını, bu tezdeki bütün bilgileri akademik ve etik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi, bu tez çalışmasıyla elde edilemeyen bütün bilgi ve yorumlara kaynak gösterdiğimi ve bu kaynakları da kaynak listesine aldığımı, yine bu tez çalışmasında ve yazım sırasında patent ve telif haklarını ihlal edici bir davranışımın olmadığını beyan ederim.

Cemre Dilan ULUYÜREK

TEŞEKKÜR

Öncelikle akademik anlamda besleyici ve zorlayıcı tez yazım sürecimde rehberlik eden tez danışmanım Dr. Öğr. Üye. Hande Gündoğan'a desteği için teşekkür ederim. Tez jürisi sürecinde yorumları ve önerileri için Doç. Dr. K. Fatih Yavuz ve Dr. Mehmet Emrah Karadere'ye teşekkür ederim.

Uzun bir tez yazım sürecinde tüm ailem ve arkadaşlarım veri toplama gibi teknik yardımlarının ötesinde her aşamada yanımda oldular. Hepsinin isimlerini yazamasam da teşekkür etmek istiyorum. Öncelikle sevgili annem Güneş Beyaz Uluyürek ve babam Hasan Uluyürek'e kendi hayatımı şekillendirirken yol gösterdikleri ve aldığım kararların arkasında durmamı kolaylaştırdıkları için çok teşekkür ediyorum. Ağabeyim Berkay Can Uluyürek'e ve hayatımıza neşe katan canım yeğenim Nicole Lorin Uluyürek'e varlıklarıyla bana kattıkları için teşekkür ediyorum.

Lisans yıllarındaki stresli sınav zamanlarından yüksek lisans tez sürecime kadar her vazgeçiş anında desteğiyle devam etmeme yardımcı olan Kerem Can Aslan'a; sevgili arkadaşlarım/kız kardeşlerim Elif Gül Şahin ve Nisanur Kaplan'a kocaman teşekkür ediyorum.

Son olarak çalışmaya gönüllü olarak katkı sunan bütün katılımcılara teşekkür ediyorum.

İÇİNDEKİLER

TEŞEKKÜR.....	II
İÇİNDEKİLER	III
KISALTMALAR	VI
TABLOLAR	VII
ŞEKİLLER.....	X
ÖZET.....	XII
ABSTRACT.....	XIII
BÖLÜM 1	1
GİRİŞ VE AMAÇ.....	1
1.1. Araştırmanın Amacı.....	3
1.2. Araştırmanın Temel Hipotezleri	4
1.3. Araştırma Alt Hipotezleri.....	4
BÖLÜM 2	6
KAVRAMLAR.....	6
2.1. Kişilik Kavramı.....	6
2.1.1 Kişilik Kuramları	7
2.1.2. Psikanalitik Kuram.....	7
2.1.3. Davranışsal/Sosyal Öğrenme Yaklaşımı.....	13
2.1.4. Hümanistik Kuram	14
2.1.5. Kişilik Özellikleri Kuramı.....	15
2.1.6. Kişiliğin Beş Faktörü (Büyük Beşli).....	15
2.2. Savunma Mekanizmaları.....	18
2.2.1. İmmatür Savunma Mekanizmaları.....	22
2.2.2. Nevrotik Savunma Mekanizmaları	26
2.2.3. Olgun Savunma Mekanizmaları.....	27
2.3. Zihinselleştirme Kavramı.....	28
2.3.1. Zihinselleştirmenin Gelişimi.....	29
2.3.2. Zihinselleştirmenin Boyutsal Özellikleri ve Kavramsal Örtüşmeleri	31
2.3.3. Zihinselleştirme Hataları.....	35
BÖLÜM 3	37
LİTERATÜRDE KİŞİLİK ÖZELLİKLERİ, SAVUNMA MEKANİZMALARI VE ZİHİNSELLEŞTİRME İLİŞKİLERİ.....	37
3.1. Kişilik Özellikleri ve Savunma Mekanizmaları İlişkisine Dair Çalışmalar.....	37
3.2. Savunma Mekanizmaları ve Zihinselleştirme İlişkisine Dair Çalışmalar.....	38

3.3. Zihinselleştirme ve Kişilik Özellikleri İlişkisine Dair Çalışmalar	40
BÖLÜM 4	42
GEREÇ ve YÖNTEM.....	42
4.1. Araştırma Katılımcıları	42
4.2. Veri Toplama Araçları	42
4.2.1. Ölçekler	43
BÖLÜM 5	46
SONUÇLAR	46
5.1 Bulgular.....	46
5.1.1. Demografik Bilgiler	46
5.1.2. Ölçek Bilgileri.....	49
5.1.3. Temel Hipotezler.....	52
5.1.4. Alt Hipotezler.....	73
BÖLÜM 6	79
TARTIŞMA	79
6.1. Ana Hipotezlere Dair Analizlerin Değerlendirilmesi	79
6.1.1. Kişilik özellikleri ve savunma mekanizmaları arasındaki ilişkilerin değerlendirilmesi.....	79
6.1.2. Kişilik özellikleri ve yansıtıcı işleyiş faktörleri arasındaki ilişkilerin değerlendirilmesi.....	81
6.1.3. Yansıtıcı işleyiş faktörleri ve savunma mekanizmaları arasındaki ilişkilerin değerlendirilmesi.....	82
6.1.4. Kişilik özellikleri ve savunma mekanizmaları arasındaki ilişkilerde yansıtıcı işleyiş faktörlerinin aracı rolünün değerlendirilmesi	83
6.2. Alt Hipotezlere Dair Analizlerin Değerlendirilmesi	85
6.3. Klinik Önem.....	88
6.4. Araştırmanın Sınırlılıkları ve Öneriler	89
KAYNAKÇA.....	91
EKLER	111
EK1 - GÖNÜLLÜ KATILIM FORMU.....	111
EK 2 - DEMOGRAFİK BİLGİ FORMU.....	112
EK3- TÜRK KÜLTÜRÜNDE GELİŞTİRİLMİŞ TEMEL KİŞİLİK ÖZELLİKLERİ ÖLÇEĞİ (TKÖÖ)	117
EK4 - SAVUNMA BİÇİMLERİ TESTİ (SBT).....	121
EK5 - YANSITICI İŞLEYİŞ ÖLÇEĞİ (RFQ-54).....	128

KISALTMALAR

APA : Amerikan Psikiyatri Birliği

BKB: Borderline Kişilik Bozukluğu

DSM : Ruhsal Bozuklukların Tanısal ve Sayımsal El Kitabı

RFQ-54: Yansıtıcı İşleyiş Ölçeği

SBT: Savunma Biçimleri Testi

SPSS : Sosyal Bilimler için İstatistik Programı

TKÖÖ: Temel Kişilik Özellikleri Ölçeği

TABLULAR

Tablo 1. Katılımcıların Demografik Özellikleri

Tablo 2. Katılımcıların Aile Öyküsüne Dair Bilgiler

Tablo 3. Ölçeklerin Geçerlik Analizi Puanları

Tablo 4. Cronbach's Alpha Katsayıları

Tablo 5. Ölçeklerin Güvenirlik Analizi Puanları

Tablo 6. Aracı/Bağımsız Değişkenlerin Bağımlı Değişkene Göre Linearlik Durumları

Tablo 7. Kişilik Özelliklerinin Savunma Mekanizmaları Üzerindeki Doğrudan Etkileri

Tablo 8. Matür Bağımlı Değişkene Kişilik Özelliklerinin Kesinlik Faktörüne Doğrudan Etkisi

Tablo 9. İmmatür Bağımlı Değişkene Kişilik Özelliklerinin Yansıtıcı İşleyişe Doğrudan Etkisi

Tablo 10. Kesinlik Faktörünün Matür Savunma Mekanizmasına Doğrudan Etkisi

Tablo 11. Yansıtıcı İşleyişin İmmatür Savunma Mekanizmasına Doğrudan Etkisi

Tablo 12. Cinsiyete Göre Yansıtıcı İşleyiş Ölçeği Kesinlik Alt Boyutu Bağımsız Örneklem T-testi Sonuçları

Tablo 13. Cinsiyete Göre Yansıtıcı İşleyiş Ölçeği Belirsizlik Alt Boyutu Bağımsız Örneklem T-testi Sonuçları

Tablo 14. Cinsiyete Göre Savunma Biçimleri Ölçeği İmmatür Savunma Mekanizmaları Alt Boyutu Bağımsız Örneklem T-testi Sonuçları

Tablo 15. Cinsiyete Göre Savunma Biçimleri Ölçeği Matür Savunma Mekanizmaları Alt Boyutu Bağımsız Örneklem T-testi Sonuçları

Tablo 16. Cinsiyete Göre Savunma Biçimleri Ölçeği Nevrotik Savunma Mekanizmaları Alt Boyutu Bağımsız Örneklem T-testi Sonuçları

Tablo 17. Cinsiyete Göre Temel Kişilik Özellikleri Ölçeği Dışadönüklük Alt Boyutu Bağımsız Örneklem T-testi Sonuçları

Tablo 18. Cinsiyete Göre Temel Kişilik Özellikleri Ölçeği Sorumluluk Alt Boyutu Bağımsız Örneklem T-testi Sonuçları

Tablo 19. Cinsiyete Göre Temel Kişilik Özellikleri Ölçeği Uyumluluk Alt Boyutu Bağımsız Örneklem T-testi Sonuçları

Tablo 20. Cinsiyete Göre Temel Kişilik Özellikleri Ölçeği Duygusal Tutarsızlık Alt Boyutu Bağımsız Örneklem T-testi Sonuçları

Tablo 21. Cinsiyete Göre Temel Kişilik Özellikleri Ölçeği Gelişime Açıklık Alt Boyutu Bağımsız Örneklem T-testi Sonuçları

Tablo 22. Cinsiyete Göre Temel Kişilik zellikleri leği Olumsuz Değerlik Alt Boyutu Bağımsız rneklemler T-testi Sonuçları

ŞEKİLLER

Şekil 1. Kişilik Özelliklerinin Savunma Mekanizmalarıyla İlişkisinde Yansıtıcı İşleyiş Faktörlerinin Aracı Rolü

Şekil 2. Zihinselleştirme Haritası: Boyutsal Özellikler ve Kavramsal Örtüşmeler

Şekil 3. Aracılık Analizi Kavramsal Çerçeve (Matür Bağımlı Değişken)

Şekil 4. Aracılık Analizi Kavramsal Çerçeve (İmmatür Bağımlı Değişken)

Şekil 5. Çoklu Doğrusal Regresyon Kavramsal Çerçeve (Nevrotik Bağımlı Değişken)

Şekil 6. Özdenetim ve Matür Savunma Mekanizması İlişkisinde Kesinlik Faktörünün Aracılık Rolü

Şekil 7. Uyumluluk ve Matür Savunma Mekanizması İlişkisinde Kesinlik Faktörünün Aracılık Rolü

Şekil 8. Duygusal Tutarsızlık ve Matür Savunma Mekanizması İlişkisinde Kesinlik Faktörünün Aracılık Rolü

Şekil 9. Gelişime Açıklık ve Matür Savunma Mekanizması İlişkisinde Kesinlik Faktörünün Aracılık Rolü

Şekil 10. Olumsuz Değerlik ve Matür Savunma Mekanizması İlişkisinde Kesinlik Faktörünün Aracılık Rolü

Şekil 11. Dışadönüklük ve İmmatür Savunma Mekanizması İlişkisinde Yansıtıcı İşleyişin Aracılık Rolü

Şekil 12. Duygusal Tutarsızlık ve İmmatür Savunma Mekanizması İlişkisinde Yansıtıcı İşleyişin Aracılık Rolü

Şekil 13. Olumsuz Değerlik ve İmmatür Savunma Mekanizması İlişkisinde Yansıtıcı İşleyişin Aracılık Rolü

ÖZET

YETİŞKİNLERDE KİŞİLİK ÖZELLİKLERİ İLE SAVUNMA MEKANİZMALARI ARASINDAKİ İLİŞKİDE ZİHİNSELLEŞTİRMENİN ARACI ROLÜ

Bu araştırmada Gençöz ve Öncül'ün Temel Kişilik Özellikleri Ölçeği'nin kişilik özellikleri alt boyutları (dışadönüklük, sorumluluk, uyumluluk, duygusal tutarsızlık, gelişime açıklık, olumsuz değerlik) ile savunma mekanizmaları alt boyutları (immatür, nevrotik ve matür) arasındaki ilişkide zihinselleştirmenin operasyonel tanımı olan yansıtıcı işleyişin (kesinlik ve belirsizlik) aracı rolünün incelenmesi amaçlanmaktadır. Araştırmaya farklı üniversitelerde eğitim gören 18-66 yaş arası 431 öğrenci katılmıştır. Kişilik özelliklerini ölçmek için Gençöz ve Öncül (2012) tarafından McCrae ve Costa'nın (2003) Beş Faktör Kişilik Modeli'ne dayalı olarak geliştirilen Temel Kişilik Özellikleri Ölçeği (TKÖÖ) kullanılmıştır. Savunma Mekanizmalarını ölçmek için Andrews, Singh ve Bond (1993) tarafından geliştirilen Savunma Biçimleri Testi (SBT) kullanılmıştır. Zihinselleştirmenin ölçülmesi için Fonagy ve arkadaşları (2016) tarafından geliştirilen Yansıtıcı İşleyiş Ölçeği (RFQ-54) kullanılmıştır. Araştırmada yapılan analizler sonucunda kişilik özellikleri alt boyutları ve savunma mekanizmaları alt boyutları arasında, kişilik özellikleri alt boyutları ile yansıtıcı işleyiş alt boyutları arasında ve savunma mekanizmaları alt boyutları ile yansıtıcı işleyiş alt boyutları arasında anlamlı ilişkiler bulunmuştur. Yapılan aracılık analizleri sonucunda bazı kişilik özellikleri alt boyutları ile savunma mekanizmaları arasındaki ilişkide yansıtıcı işleyişin aracı rol oynadığı görülmüştür. Araştırma sonucunda ulaşılan bulgular literatür çerçevesinde tartışılmış ve ileride yapılacak olan çalışmalar için önerilerde bulunulmuştur.

Anahtar Sözcükler: kişilik özellikleri, savunma mekanizmaları, zihinselleştirme, yansıtıcı işleyiş

ABSTRACT

THE INTERMEDIARY ROLE OF MENTALIZATION IN RELATION BETWEEN PERSONALITY TRAITS AND DEFENSE MECHANISMS IN ADULTS

The aim of this research is to examine the intermediary role of reflective functioning as operational definition of mentalization (certainty and uncertainty) in the relationship between Gençöz and Öncül's The Basic Personality Traits Scale personality traits sub-dimensions (extraversion, conscientiousness, agreeableness, emotional inconsistency, openness to development, negative valence) and defense mechanisms (immature, neurotic and mature). 431 students whose ages between 18 and 66 from different universities were participated in the research. The Basic Personality Traits Scale (TKÖÖ), developed by Gençöz and Öncül (2012) based on McCrae and Costa's (2003) Five Factor Personality Model, was used to measure personality traits. The Defense Patterns Test (SBT), which was developed by Andrews, Singh, and Bond (1993), was used to measure defense mechanisms. The Reflective Functioning Scale (RFQ-54) which was developed by Fonagy et al. (2016) were used to measure mentalization. As a result of the analyzes made in the research, significant relationships were found between personality traits and defense mechanisms, between personality traits and reflective functioning, and between defense mechanisms and reflective functioning. As a result of the intermediary analysis, reflective functioning play a intermediary role in the relationship between some of personality traits sub-dimensions and defense mechanisms. These findings were discussed according to literature and suggestions were made for future studies.

Key Words: personality traits, defense mechanisms, mentalization, reflective functioning

BÖLÜM 1

GİRİŞ VE AMAÇ

Kişilik kavramı; zaman, mekan ve durumlara karşı sabit ve sürekli olarak, kişiyi diğerlerinden ayıran kendine has niteliklerin varlığını ve pek çok özelliğin bir arada etkileşimde bulunmasıyla oluşan bir sistemi ifade etmektedir. Farklı kişilik tanımlamalarının birçoğu kişiliği genetik ve biyolojik yatkınlıklar, sosyal etkileşimler ve çevre koşulları gibi etkilere bağlı bir perspektiften inceler (İnanç ve Yerlikaya, 2011). Bu ortaklıklarla birlikte, son iki yüzyılda insan kişiliğinin temel yönlerine ilişkin kavramsallaştırmalarda değişiklikler olmuştur (Dumont, 2010). Kavramsallaştırmalardan biri olan Beş Faktör Kişilik Özellikleri Modeli'nin ortaya çıkışı, kişilik psikolojisi alanında önemli ve olumlu bir gelişme olarak değerlendirilmektedir. Beş Faktörlü Kişilik Özellikleri Modeli, hem bireyin özelliklerini hem de alışkanlıkların, tutumların, değerlerin, rollerin ve ilişkilerin gelişiminde biyoloji ve kültürün nasıl etkileşime girdiğini açıklamaktadır (Allık ve McCrae, 2002). Bu doğrultuda, Beş Faktörlü Kişilik Özellikleri Modeli, bireysel farklılıkların araştırılması konusunda kapsamlı bir çerçeve sunmaktadır (McAdams, 1992). Modelde bahsedilen beş faktör; *nevrotiklik* (neuroticism), *dışadönüklük* (extraversion), *deneyime açıklık* (openness to experience) , *uyumluluk* (agreeableness), ve *öz denetim* (conscientiousness) olarak tanımlanmıştır (McCrae ve Costa, 2003). Nevrotiklik, aşırı istek veya dürtülere, uyumsuz başa çıkma tepkilerine eğilimli bireyleri tanımlar. Dışadönüklük, kişinin diğer insanlarla etkileşiminin miktarını ve yoğunluğunu, faaliyet seviyesini ve coşku kapasitesini değerlendirmektedir. Deneyime açıklık, kişinin kendi faydasına olan deneyimleri arayışını, kendisine tanıdık olmayan durumlara toleransını değerlendirmektedir. Uyumluluk, kişinin düşünceleri, duyguları ve davranışlarının şefkatten düşmanlığa kadar olan yelpazedeki yönelimini değerlendirmektedir. Öz denetim, kişinin hedefe yönelik davranışlarındaki organizasyonunu ve motivasyonunu değerlendirmektedir (Dumont, 2010).

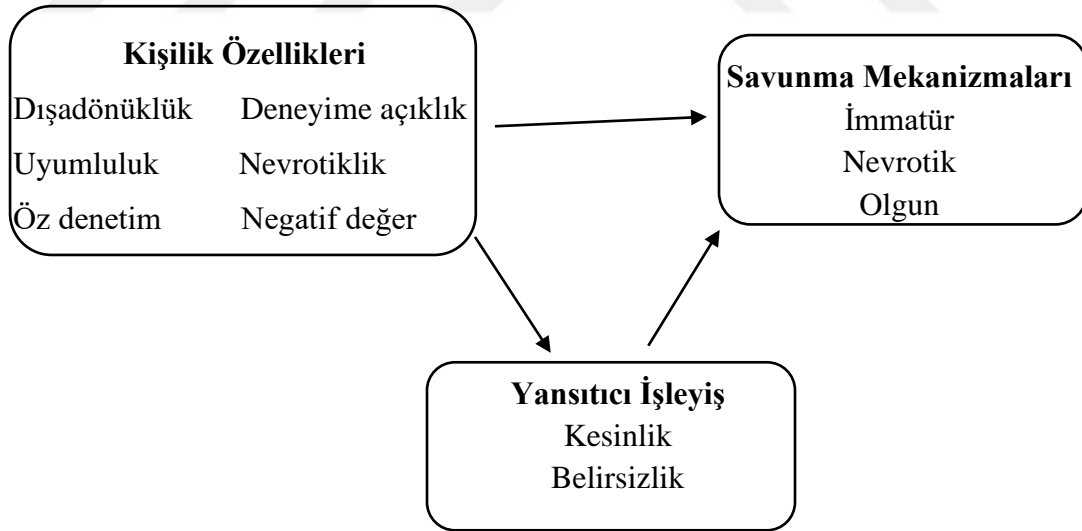
Savunma mekanizmaları, bireylerin bilişsel uyumsuzluğu azaltmalarını ve olayların nasıl algılandığını değiştirerek iç ve dış ortamlardaki ani değişiklikleri en aza indirmelerini sağlayan, doğuştan gelen, istemsiz ve düzenleyici özelliğe sahip süreçleri ifade etmektedir (Vaillant, 1994). Savunma mekanizmaları zihinsel bir faaliyet olarak kişinin farkındalığı dışında gerçekleşir ve kişiyi tolere edemeyeceği kaygıyı yaşamaktan korur. Bunun yanında, kişinin kabul edemediği düşünce, dürtü ve istekleri farkındalık dışında tutarak benlik saygısının korunmasını sağlar (Cramer, 1998). Andrews, Singh ve Bond (1993) savunma mekanizmalarına dair 3 boyut tanımlamışlardır. Bunlar; gelişimsel olarak daha ilkel bir süreci ifade eden immatür savunma mekanizmaları (*yansıtma, pasif saldırganlık, eyleme vurma, yalıtım, değersizleştirme, otistik fantezi, inkar, yer değiştirme, disosiyasyon, bölme, mantığa bürüme ve somatizasyon*), kişinin yaşadığı çatışmalardaki görece gerginliği azalatan fakat yaşantısal uyumunu engelleyen nevrotik savunma mekanizmaları (*yapma-bozma, psödo altruizm, idealizasyon ve karşıt tepki oluşturma*) ve uyumlu işlevi olan olgun savunma mekanizmalarıdır (*yüceltme, mizah, beklenti ve bastırma*).

Zihinselleştirme, kişinin, kendisinin ve bir başkasının duygu, düşünce ve dilekler gibi zihinsel durumlarını doğru şekilde yorumlayabilme becerisini tanımlamaktadır. Bu beceri, her bireyin farklı zihinlere sahip olduğunu kabul etmeyi ve zihin durumlarını anlayabilmeyi ifade etmektedir (Fonagy, Gergeley, Jurist ve Target, 2002). Zihinselleştirme becerisinin 4 boyutu tanımlanmıştır. Bunlar, açık ve örtük zihinselleştirme, kendi ve ötekine dair zihinselleştirme, bilişsel ve duygusal zihinselleştirme, iç ve dış odaklı zihinselleştirme olarak sıralanabilir (Bateman ve Fonagy, 2012). Zihinselleştirmenin gelişimsel süreçte, çocukluk döneminde güvenli bir bağlanma ilişkisi içinde kendi zihninin bakımveren tarafından aynalanması ile geliştiği öne sürülmektedir (Bateman ve Fonagy, 2003). Bu gelişim süreci sekteye uğradığında zihinselleştirme hataları ortaya çıkabilmektedir. Bunlardan biri olan *hipermentalizasyon*, kişinin zihinsel durumlara yönelik mevcut kanıtların ötesinde, zihnin aşırı ayrıntılı modelleme eğilimini tanımlamaktadır. Bu durumun tersi olarak, *hipomentalizasyon* ise kendinin ya da başkalarının zihnine yönelik karmaşık çıkarımlar yapma konusunda isteğin

azlığını ve yetersizliğini ifade etmektedir (Badoud, Luyten, Fonseca-Pedrero, Eliez, Fonagy ve Debbané, 2015).

1.1. Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın temel amacı üniversite öğrencilerinde, kişilik özellikleri (dışadönüklük, uyumluluk, öz denetim, deneyime açıklık, nevroitiklik ve negatif değer) ve savunma mekanizmaları (immatür, nevroitik ve olgun) arasındaki ilişkiyi anlamak ve bu ilişkideki zihinselleştirmenin operasyonel tanımı olan yansıtıcı işleyiş (kesinlik ve belirsizlik) düzeyinin aracı rolünü araştırmaktır. Bu doğrultuda, ilk olarak kişilik özellikleri ve savunma mekanizmaları arasındaki ilişki araştırılacaktır. Daha sonra bulunan ilişkide zihinselleştirmenin aracı rolünün incelenmesi hedeflenmektedir. Önerilen model, Şekil 1'de verilmiştir.

Şekil 1: Kişilik özelliklerinin savunma mekanizmaları ile ilişkisinde yansıtıcı işleyişin aracı rolü

1.2. Araştırmanın Temel Hipotezleri

Önerilen modelin hipotezleri şunlardır:

- H1. Kişilik özellikleri alt boyutları (dışadönüklük, uyumluluk, sorumluluk, gelişime açıklık, duygusal tutarsızlık ve olumsuz değerlik) ve savunma mekanizmaları alt boyutları (immatür, nevrotik ve matür) arasında anlamlı ilişkiler vardır.
- H2. Kişilik özellikleri alt boyutları (dışadönüklük, uyumluluk, sorumluluk, gelişime açıklık, duygusal tutarsızlık ve olumsuz değerlik) ve yansıtıcı işleyiş alt boyutları (kesinlik ve belirsizlik) arasında anlamlı ilişkiler vardır.
- H3. Savunma mekanizmaları alt boyutları (immatür, nevrotik ve matür ile yansıtıcı işleyiş alt boyutları (kesinlik ve belirsizlik) arasında anlamlı ilişkiler vardır.
- H4. Yansıtıcı işleyiş alt boyutlarının (kesinlik ve belirsizlik), kişilik özellikleri alt boyutları(dışadönüklük, uyumluluk, sorumluluk, gelişime açıklık, duygusal tutarsızlık ve olumsuz değerlik) ile savunma mekanizmaları alt boyutları (immatür, nevrotik ve matür) arasındaki ilişkide aracı rolü vardır.

1.3. Araştırma Alt Hipotezleri

1. Yansıtıcı işleyiş (kesinlik ve belirsizlik) düzeyi açısından kadın ve erkek katılımcılar arasında anlamlı bir farklılık olması beklenmektedir.
2. Savunmaların (immatür, nevrotik ve olgun) olgunluk düzeyi açısından kadın ve erkek katılımcılar arasında anlamlı bir farklılık beklenmektedir.

3. Kişilik özellikleri (dışadönüklük, uyumluluk, sorumluluk, gelişime açıklık, duygusal tutarsızlık ve olumsuz değerlik) açısından kadın ve erkek katılımcılar arasında anlamlı bir farklılık beklenmektedir.

BÖLÜM 2

KAVRAMLAR

2.1. Kişilik Kavramı

Kişilik (İngilizce’de Personality), kelimesinin kökeni Latince "persona" kelimesinden gelmektedir. Persona, Yunan dramalarında Romalı aktörler tarafından kullanılan maskelere verilen addır. Aktörler, bir rol veya sahte bir görünümü yansıtmak amacıyla maske (persona) takarlar. Bu yolla kişiler arasındaki farklılıklar anlatılmıştır (Feist ve Feist, 2008).

Psikoloji literatüründe kişiliğin nasıl tanımlanacağına yönelik tartışmalar birçok farklı görüşü barındırmaktadır. Bunun nedeni olarak her kuramcının kişiliği, kendi kuramının çerçevesinde ele alarak bir tanımlama yapması gösterilebilir (Gençtanırım Kurt ve Çetinkaya Yıldız, 2017). Var olan tanımlar ışığında kişilik, bireyin her zaman ve her durum içinde tutarlı olan davranış kalıpları ve dışarıdan gözlenemeyen tüm duygusal, güdüsel ve bilişsel süreçler olarak tanımlanabilir (Burger, 2006). Kişiliğin kendine özgü olması, biricik davranış örüntülerini barındırması ve kendi içinde öngörülebilir bir tarafı olması birçok tanımda vurgulanmıştır (Köroğlu ve Bayraktar, 2010).

Kişilik kuramcıları, insan kişiliğinin altında yatan mekanizmaları ve bunların kişide özgün davranışların ortaya çıkmasında nasıl bir rol oynadığını araştırırlar. Kişiler arası farklılıkları açıklarken birçok değişkeni hesaba katmaya çalışırlar (Burger, 2006).

Kişilikler arası farklılıklarda genlerin ve çevrenin oynadığı rolleri araştırmak için genellikle ikiz çalışmaları ve evlat edinme çalışmaları kullanılmaktadır. Araştırmalar, tek yumurta ikizleri arasındaki kişilik ölçütlerinin çift yumurta ikizlerine göre daha yüksek bir benzerlik gösterdiğini ortaya çıkarmıştır (Corr ve Matthews, 2009). Bu benzerliği,

kalıtımın kişilik farklılıklarının üzerindeki etkisi olarak %50 oranıyla ifade etmişlerdir (Burger, 2006). İkiz çalışmalarının öne sürdüğü %50 oranındaki kalıtımsal etki, evlat edinilen ikiz çocuklarla yapılan araştırmalarda ortalama %30 oranında varlığını sürdürmektedir. Böylece genetiğin kişilik üzerindeki etkilerini ortaya koymak amacıyla yapılan bu araştırmalar dolaylı olarak çevresel etkinin rolünü de ölçmüştür (Corr ve Matthews, 2009).

Çevresel etki kişinin kişilik gelişiminde tutum ve davranışları üzerinden rol oynamaktadır (Aytaç, 2000). Örneğin, bireyci kültürlerde bulunan çocukların sosyalleşme boyutları ele alındığında bağımsızlığa yönelik davranışların öne çıktığı, kolektivist kültürlerde bulunan çocukların ise bağlılık davranışlarının öne çıktığı tespit edilmiştir (Triandis ve Suh, 2002). Kültürel özellikler, sosyalleşme sürecinin başlangıcı olan aile aracılığı ile öğrenilmektedir. Aile, kültürel ortamda geçerli olan kuralları, belli rolleri oynamanın gereklerini öğretmektedir. Bunun yanında aile, bu kuralları uygulamamanın, rollerin gerektirdiği şekilde davranmamanın etkileşimi ortadan kaldıracığını da çocuklara aktarmaktadır (Corr ve Matthews, 2009).

2.1.1 Kişilik Kuramları

Kişiliğin tanımlanmasına yönelik tartışmalar kaynağını her kuramcının kişiliğe bakışındaki farklılıklardan almaktadır (Gençtanırım Kurt ve Çetinkaya Yıldız, 2017). Kuramlar, kişilerin tutarlı davranış örüntülerini ve içsel mekanizmaların altında yatan işleyişin nasıl meydana geldiğini, bunların insandan insana nasıl farklılaştığını açıklamayı hedefler (Burger, 2006).

2.1.2. Psikanalitik Kuram

Freud (1923), kişiliğin yapısını başlangıçta bilinçdışı, ön bilinç ve bilinç olarak topografik modeliyle tanımladı. Modele göre, kişilerin davranışlarının birçoğu farkında

olmadıkları süreçlerin, bilinçdışının etkisi altındadır (Burger, 2006). Bilinçdışı, kabul edilemez düşünce ve duyguları içerirken, önbilinç görece daha kabul edilebilir ve bilinçli hale gelme kapasitesi olan düşünce ve duyguları içermektedir (Mitchell ve Black, 2014). Günlük Yaşamın Psikopatolojisi (1914) kitabında Freud, bastırılan ve bilindışına itilen materyallerin dil sürçmesi, yanlış okuma ve yazma, unutma gibi eylemleri araç olarak kullanarak bilinç düzeyine çıkma çabasını anlatmıştır. Bu eylemler, bilindışının doğasını ve oluşum sürecini anlamaya öncülük etmişlerdir (Freud, 1914).

Freud, bilinçdışının içsel çalışma sistemini id, ego ve süperego olmak üzere üç parçayla tanımlanan yapısal modeli geliştirerek açıklamıştır (Ewen, 2014). İd, zihnin ilkel dürtülerini, fantezilerini içeren ve anında doyum arayan, haz ilkesine göre hareket eden bir yapıdır. Ego, id'in isteklerine kabul edilir yollar bularak hayat ile uyumlu hale getirir. Gerçeklik ilkesine göre hareket eder ve id'in doyumunun gerçeklik ve ahlak sınırları içinde sağlanmasında aracı olur. Süperego, kendiliği ahlaki açıdan denetler. Egonun bir parçasıdır ve gelişimi ödipal dönemde ebeveynlerin değerleriyle özdeşim kurulmasıyla meydana gelir (McWilliams, 2017). Bu sınırlar zihnin içinde ayrı bölümler halinde konumlanmamıştır, renk karışımları gibi birbirlerine karışık haldedirler (Ewen, 2014).

Freud kişiliğin gelişim sürecini bir dizi psikoseksüel aşama ile açıklar. Her gelişim aşaması, birincil zevk kaynağı olarak hizmet eden ağız, anüs, genital organlar, vs. gibi erotojenik bir bölge ile adlandırılır (Ewen, 2014). 0-1 yaş arası oral dönemde, vurgu ağız üzerindedir. Çocuklar bu dönemde yoğun sevgi ve nefret duygularını birarada yaşarlar ve haz kaynağı olan memenin yokluğu bir yönüyle sevginin yokluğu ile eşdeğerdir. 1-3 yaş arası anal dönemde, odak mesane ve bağırsakların kontrolünün öğrenilmesindedir. Dışkılamak ya da dışkıyı tutmak çocuk için haz kaynağı halindedir ve yaptığı eylem sonucunda çocuklar bakımverenler tarafından övülebilmekte ya da suçlanabilmektedir (Rennison, 2001). 3-6 yaş fallik dönemde hazzın odak noktası cinsel organlardır. Bu nedenle mastürbasyon yaygın olarak görülmektedir. 6-11 yaş latens dönemde cinsel dürtüler azalmış durumdadır veya öğrenmeye hizmet etmek için bastırıldığı öne sürülmektedir. 11 yaştan sonrası genital dönem olarak adlandırılır. Bu

dönemde, cinsel dürtülerin yeniden canlanması ve hazza spesifik olarak cinsel ilişki ile odaklanıldığı ifade edilir (Boeree, 2020). Bu gelişim dönemlerinin kişilik özelliklerinin temelini oluşturdukları ve bu dönemlerde yaşanacak fazla doyum ya da aşırı engelleme sonucu oluşabilecek saplantıların, kişinin ileride o dönemin özelliklerini göstermesinde etkili olduğu öne sürülmektedir (Özdemir, Özdemir, Kadak ve Nasıroğlu, 2012).

2.1.2.1. Yeni Freud'cu (Neo-Freudian) Yaklaşımlar

Freud'un kuramıyla görüş ayrılığı yaşayan kuramcılar, Yeni-Freud'cular olarak isimlendirilmiştir (Burger, 2006). Bu kuramcılar Freud'tan farklı olarak bireyin sosyal yönleri ile daha çok ilgilenirler ve id'ten çok egoyu çalışmalarının odağına koyarlar (Cüceloğlu, 2010).

Karen Horney, Freud'un aksine erkekler ve kadınlar arasındaki farklılıkların biyolojiden değil, kültürel ve sosyal beklentilerle oluştuğunu ifade etmektedir. Ona göre sıcaklık ve şefkatten yoksun büyüyen çocuklar, güvenlik ve doyum ihtiyaçlarını karşılayamazlar. Bu tutum sonucu çocuk, dünyayı düşmanca algılar ve kaygı, izolasyon ve çaresizlik duyguları tetiklenir. Horney'e göre insanlar yaşadıkları çatışmaları 3 nevrotik eğilimi kullanarak çözerler. Bunlar, insana yönelme, insana karşı olma ve insandan uzaklaşmadır (Feist ve Feist, 2008).

Horney, çocukluk çağı yaşantılarının kişilik gelişiminde oynadığı büyük rolü ifade etmekle birlikte bunların değişmez olmadıklarını öne sürmektedir (Gençtanırım Kurt ve Çetinkaya Yıldız, 2017).

Harry Stack Sullivan kuramında, kişilerarası ilişkilerin kişilerin gelişimindeki rolüne vurgu yapmıştır. Onun görüşüne göre, duygusal deneyimler, yalnızca biyolojik dürtülere değil, başkalarıyla olan ilişkilere dayanır. Bu durum, yaşamın erken dönemlerinden itibaren böyledir. Kişi, hem kendi deneyimleri ile hem de başkalarının

değerlendirmeleri ile kendisine dair zihinsel bir yapı oluşturur. "İyi ben", zevkli deneyimlerle bağlantılıdır; acı ve güvenliği tehdit eden "kötü ben"; ve kendiliğin reddedilen bir parçası olan "ben değilim" tolere edilemez bir kaygı ile ilişkilidir (Cervone ve Pervin, 2015). Sullivan, kişiliğin gelişimini bebeklik, çocukluk, ilk gençlik, ön ergenlik, erken ergenlik, geç ergenlik yetişkinlik olarak 7 aşama ifade etmiştir. Bu 7 aşamadan 3'ü önemini vurguladığı ergenlik dönemini içermektedir (Gençtanırım Kurt ve Çetinkaya Yıldız, 2017).

20.yy'ın ortalarına gelindiğinde Melanie Klein, Freud'un kişilik kuramını genişleten kuramcılar arasında yer almıştır (Burger, 2006). Klein, bebeklerin karmaşık zihinsel süreçlerine ve söz öncesi gelişim döneminde, bilinçdışı fantezilerin iç boyutuna odaklanmıştır (Aschbach ve Schermer, 1987). Nesne İlişkileri Kuramı'na göre kişi, doğumundan itibaren insan ilişkileri geliştirme ve bağ kurma peşindedir. Nesnelere, bakımverenler ve kişi için önemli diğer insanlar olabilirken emzikler, oyuncaklar ve battaniyeler gibi eşyalar da olabilmektedir (Engler, 2014)

Klein'a (2014) göre doğumla birlikte ilk ilişki kurulan kişi annedir. Anne ve memesi ile kurulan ilişki doğumda yaşanan problemler gibi dışsal faktörler nedeniyle zorlu başlamışsa adaptasyon süreci zorlu geçmektedir. Bu durumla baş edebilmek için bebek, iyi olanları kendinin bir parçası olarak tutarken kötü olanlardan kurtulup başkalarına yansıtmak için nesnelere ve duygularını iyi ve kötü olarak bölümlenmektedir. İlerleyen gelişim sürecinde annenin bebeğin ayrılığını teşvik etmesiyle çocuk bireyleşmeyi, kendinin ve başkalarının "iyi" ve "kötü" yönlerini bütünleştirmeyi öğrenir. En eski nesne ilişkileri, gelecek kişilerarası ilişkileri şekillendirmektedir ve bu ilişkilerde erken nesne ilişkileri tekrarlanmaktadır. Geliştirilen ilişki modellerinde değişiklikler yapılabilmektedir fakat bu değişimin oldukça güç olduğu ifade edilmiştir (Engler, 2014).

Klein ve Freud'un izleyicisi olduğunu ifade eden Winnicott, çocuklarla yaptığı çalışmalarla, kendilik ve kendilik duygusunun gelişimi ile ilgilenmiştir. Winnicott'a göre

çocuk, erken dönemde zaman ve mekan içinde dağınık deneyimler yaşamaktadır. Bu deneyimler kendiliğin temellerini oluşturmaktadır. Anne, çocuğun ihtiyaçlarına zamanında ve tutarlı bir şekilde yanıt verdiğinde çocuk da tutarlı bir kendilik duygusu geliştirebilmektedir. Çocuk inşa edilen bu kendilik duygusu ile tümgüçlü hissetmektedir. Tümgüçlülük, çocuğun gelecekte karşılaşabileceği güçlükler için kendine güven duyması açısından önemlidir. Fakat çocuğun gücünün sınırlılığını fark edeceği gerçeklik ile tümgüçlülüğü arasında bir geçiş aşaması vardır. Bu aşamada ona eşlik eden geçiş nesnesi, ne tümgüçlü bir kontrol altındadır ne de tamamen kontrolün dışındadır. Aktarılan geçiş aşaması oyun ile deneyimlenebilmektedir. Yetişkinlerde oyun ise kendi düşünceleriyle oynama ve yaratıcılıkla ifade edilebilmektedir (Winnicott, 2007).

2.1.2.2. Bireysel Psikoloji Kuramı

Freud ile görüş farklılıkları nedeniyle yollarını ayıran ilk kuramcı olan Alfred Adler'e göre kişiliği anlamının yolu, kişiyi kendi sosyal bağlamı içinde anlamayı gerekli kılmaktadır. Ona göre, doğum sırası, ailenin değerleri, atmosferi ve bireyin dünyayı nasıl algılandığı gibi değişkenlere göre kişilik yapısı anlaşılabilir. Adler, her insanın dünyaya bir aşağılık duygusu ile geldiğini ve tüm yaşamı boyunca bu aşağılık duygusu ile baş etmek için çaba sarf ettiğini ifade etmektedir (Gençtanırım Kurt ve Çetinkaya Yıldız, 2017). Adler'e göre bir bebeğin kendi ihtiyaçlarını karşılama karşısındaki güçsüzlüğü onun gelişmesi açısından bir uyarıcı görevindedir. Böylece insanın varlığının eksik yönünü tamamlama amacıyla daima geleceğe yönelik amaçlı faaliyetlerde bulunduğunu ifade etmektedir (Adler, 2002). Üstünlük çabası ise davranışlarımızın temelini oluşturan bir diğer güdü olarak tanımlanmaktadır (Gençtanırım Kurt ve Çetinkaya Yıldız, 2017). Üstünlük çabası, başarısızlıkla karşılaşan bireyin tehlikeli gördüğü bölgeden uzaklaşması ya da problemin etrafında kalmaya zorlanması ile kendini belli etmektedir. Bu çaba çoğu zaman, orta bir kimseden daha üstün imkanlara ve kapasitesiye sahip olduğuna inanan kişinin davranışlarında, kişilik özelliklerinde ve düşüncelerinde görülebilmektedir (Adler, 2002).

2.1.2.3. Carl Jung ve Analitik Kuram

Freud ile fikir ayrılığına düşen bir diğer kuramcı olan Jung, Freud'un yaşamın ilk 6 yılına yaptığı vurgudan farklı olarak kişilik gelişim dönemlerini yaşlılığı da dahil edecek şekilde genişletmiştir. Bireyin kişiliğinin, orta yaş deneyimlerinden daha fazla etkilendiğini ileri sürmüştür. Jung, kişiliğin yapısını bir bütün olarak psişe kavramı ile ele alır. Persona, psişenin dış yüzüdür ve kişinin yaşadığı toplum içinde uyumlu, kişiler arası ilişkilerinde kolaylaştırıcı etkiye sahiptir. Gölge, psişenin istenmeyen yüzüdür. Bireyin zayıflıkları, başarısızlıkları gibi olmasını istemediği yönlerini ifade eder. Psişe'nin iç yüzü Anima/Animus kavramlarıyla tanımlanır. Erkeğin dışı tarafı anima, kadının erkek tarafı ise animus şeklinde kavramsallaştırılmıştır. Anima ve animusun ne derece baskın olarak kişiyi kontrol altına alırsa olumsuz kişiler arası sonuçlara o kadar yol açmaktadır. Bu kavramların bütünü Jung'a göre kişiliğini etkileyen faktörlerdir (Gençtanırım Kurt ve Çetinkaya Yıldız, 2017).

Jung (2014), psişenin bütününe açıklarken bilinçli egoya dahil olmayan bilinçdışı süreçlerin varlığını ve bu bilinçdışı süreçlerle birlikte bireyin bir bütün olduğunu ifade etmiştir. Birçok fenomenin yarı bilinçli ya da tamamen bilinçsiz gerçekleştiğini öne sürmüştür. Bilinçsiz fenomenlerin kendilerini rüyalar gibi oldukça kaotik ve tematik olmayan bir biçimde gösterdiklerini ifade etmiştir.

Jung (2006), bilindışının iki düzeyi olduğunu öne sürmüştür. Bu düzeylerden ilki olan kişisel bilinçdışı, bebeklik döneminin ilk zamanlarına uzanır. Bireyin kendi yaşamı ile sınırlıdır ve bastırılmış anılardan, çözümsüz kalan sorunlardan, bilince ulaşacak kadar güçlü olmayan algılardan ve iç çatışmalardan kaynağını almaktadır. Bu nedenle her bireyin kişisel bilinçdışı içerikleri farklılık göstermektedir. Bunun yanında tüm insanların paylaştığı, her bireyde ortak olan, kalıtım yoluyla geçen kollektif bilinçdışı düzeyi vardır. Bu düzey atalarımızın yaşamlarının kalıntılarını kapsamaktadır. (Jung, 2006). Neşe, keder

veya öfke gibi belirli duyguların ifade şekillerinin değişebildiğini ifade etse de tüm insanlar tarafından paylaşıldığını öne sürmektedir (Engler, 2014).

İçedönük ve dışadönük kavramlarını ilk kez Jung kullanmıştır. İçedönük kişilerin ilgilerinin iç dünyaya yöneldiği, dışadönük kişilerin ise ilgilerinin dış dünyaya yöneldiği, sürekli başkalarıyla beraber olmak istedikleri aktarılmaktadır (Cüceloğlu, 2010).

2.1.3. Davranışsal/Sosyal Öğrenme Yaklaşımı

Davranışçılık modern psikoloji içinde ana yaklaşımlardan biridir. Kurama göre, kişinin yaptıkları kişiliğini oluşturmaktadır ve davranışlar çevre, pekiştireçler ve ayırıcı uyarılar gibi dış etmenler tarafından belirlenmektedir. Bu nedenle dış etmenler değiştirildiğinde davranış değişiminin de sağlanmış olacağı iddia edilir. Bu değişim, kişinin yaşamı boyunca gerçekleşebilmektedir (Cloninger, 2004).

Watson ve Skinner geleneksel davranışçılığın öncüleri olarak yalnızca gözlemlenebilir davranışlar ile çalışmışlardır. Davranışların oluşumu ve gelişimini insanın geçmişte yaşadığı klasik ve edimsel koşulların ile açıklamışlardır (Burger, 2006).

Sosyal öğrenme kuramcıları, öğrenmenin yalnızca klasik ve edimsel koşullanma ile gerçekleştiği görüşünü sorgulamışlardır. İçsel olayların da kendi içinde dışsal ödüller olmadan pekiştiğini öne sürmüşlerdir. Böylece kişilik tanımına düşünce ve tutumlar gibi içsel süreçleri de eklemişlerdir (Burger, 2006).

Julian Rotter, insanların belli durumdaki davranışlarının pekiştirme beklentileriyle ilişkili olduğunu öne sürmüştür. Bir davranışın ortaya çıkma potansiyeli, kişinin beklentisi ve pekiştirmenin toplam değeri ile doğru orantılıdır (Feist ve Feist, 2008).

Albert Bandura, insan davranışı ve kişiliğini açıklamaya dolaylı ve gözlemleyerek öğrenme ile katkı sağlamıştır (Burger, 2006). İnsanlar gözlemlerine dayanarak kuralları, kavramları ve sonuçlarını formüle etmekte ve çıkarımlarıyla davranışlarını şekillendirmektedirler (Ewen, 2014).

2.1.4. Hümanistik Kuram

Hümanist kuramcılar, kendilerinden önceki psikanalitik ve davranışçı yaklaşıma insanın doğasını aşağıladıklarını söyleyerek karşı çıkmışlardır. Hümanist psikologlar insanların güçlü ve erdemli yönlerini sorgulamaktadırlar (Schultz ve Schultz, 2017).

Abraham Maslow, insan davranışını harekete geçiren ve yönlendiren, doğuştan gelen 5 ihtiyaç olduğunu öne sürmüştür ve bu ihtiyaçları hiyerarşik bir sistem içinde aktarmıştır. Bunlar; fizyolojik, güvenlik, aidiyet ve sevgi, saygı ve kendini gerçekleştirme ihtiyaçlarıdır. Bu ihtiyaçlar, kalıtsaldır ve içgüdüsel olarak tanımlanmıştır. Bunun yanında Maslow, ihtiyaçları tatmin etmek için hangi davranışı kullanacağımızın öğrenildiğini ve çok çeşitli davranışlar sergilenebileceğini ifade etmektedir (Schultz ve Schultz, 2017). Bu yönleriyle Maslow'un kuramı hem güdülenme hem de kişilik kuramı olarak ele alınmaktadır (Cüceloğlu, 2010).

Rogers, bilinçdışının kişiyi yönlendirdiği gibi Freud'a ait düşüncelere çok az önem vermiştir. Ona göre insanlar, kendinin ve dünyasının bilinçli bir algısı ile yönetilen rasyonel varlıklardır (Schultz ve Schultz, 2017). Rogers'a kişinin olumlu benlik kavramları geliştirmesi ancak koşulsuz sevgi ile büyüyerek mümkün olmaktadır. Koşullu sevgi olumsuz bir benlik yaratır ve bu durum her daim potansiyelini gerçekleştirmeye çalışan insanın benlik bilinci ile uyumsuzluğa neden olur (Cüceloğlu, 2010).

2.1.5. Kişilik Özellikleri Kuramı

Kişiliğin özelliklerini inceleyen psikologlar, kişiliği bireyin tüm özelliklerinin bir sentezi olarak tanımlarlar. Hazırlanan sıfatlardan oluşturulan ölçeklerde kişinin aldığı puanlara göre kişiliğin bir resmi çizilebilmektedir (Cüceloğlu, 2010).

Kişilik özellikleri kuramcıları, kişinin neden o davranışı sergilediğini bulmakla değil, ayırıcı özellikleri tanımlamayı ve bu özelliğin süreklilik gösterdiğini varsayarak davranışı kestirmeyi amaçlarlar. Araştırmalara göre insanların sahip olduğu bir özellik ne kadar fazlaysa, o özellikle ilişkili davranışları gösterme olasılığı o denli artmaktadır (McCrae ve Costa, 2003).

İlk özellik teorisyenlerinden biri olan Allport, kişiliğin ‘Nomotetik’ tanımda, kişinin diğerleri ile olan ortak yanlarına odaklanmıştır. Ortak olan özellikler belirlenerek hangi özelliklerin kimde ne düzeyde olduğu araştırılmaktadır. İdiografik tanımda ise, kişiler arası farklılıklara odaklanılmaktadır (Cervone ve Pervin, 2015).

Raymond B. Cattell, kişilik özelliklerinin sayısını belirlemeyi hedefleyerek çalışmalarını sürdürmüştür. Özelliklerin ölçümüne ilişkin çalışmaları 16 kişilik özelliğini ortaya koyması ile sonuç vermiştir. Bu özellikler, sıcaklık, mantık yürütme, duygusal istikrar, üstünlük, canlılık, kural bilinci, sosyal cesaret, hassasiyet, ihtiyat, dalgınlık, gizlilik, anlama, değişime açıklık, özgüven, mükemmeliyetçilik ve gerilim olarak sıralanmıştır (Burger, 2006).

2.1.6. Kişiliğin Beş Faktörü (Büyük Beşli)

İnsanlar birbirlerini anlama ve tanımlama çabalarını genellikle özellik belirten kavramlar üzerinden gerçekleştirmektedirler. Özelliklere dair kavramların insanlar arasında etkileşimi kolaylaştırdığı, her kültürün bu kavramları üretmesi nedeniyle

varsayılmaktadır (McCrae ve Costa, 2003). Bu varsayım ile kültür farklılıklarına rağmen tüm insanlarda ortak bulunan beş faktör açıklanmıştır (Gençtanırım Kurt ve Çetinkaya Yıldız, 2017).

Beş faktör modeli, kişilik boyutlarının kapsamlı bir sınıflandırmasıdır. Bu boyutlar, tutarlı düşünce, duygu ve davranış örüntüsü gösteren, sürekli eğilimleri olan kişilik özellikleri olarak tanımlanabilir (Widiger ve Costa Jr, 2013).

Kişiliğin Beş Faktör Modeli (FFM) içindeki kişilik özellikleri iki kutuplu olarak belirtilmektedir. Kutupların uç noktaları dışadönüklük (extraversion), uyumluluk (agreeableness), öz denetim (conscientiousness), deneyime açıklık (openness to experience) ve nevroitiklik (neuroticism) olarak tanımlanmıştır. Örneğin, dışadönüklük boyutunda yüksek puan alan bireyler sevecen, katılımcı, konuşkan, eğlenceyi seven, aktif ve tutkulu olarak tanımlanırken. Kutbun diğer ucunda, dışadönüklük boyutunda düşük puan alan bireyler soğuk, yalnız, sessiz, pasif ve duygusuz olarak tanımlanmaktadır. Çoğu insan bu kutupların ortasında yer alırken çok az sayıda kişi kutupların uçlarında bulunmaktadır (Gençtanırım Kurt ve Çetinkaya Yıldız, 2017).

Nevrotiklik, duygusal uyum ve istikrarsızlığı ifade etmektedir. Nevrotizm boyutunda yüksek puan alan kaygılı, depresif, güvensiz kişilerdir. Bu boyutta düşük puan alan bireyler ise aşırı ve uyumsuz duygusal tepkilere yatkın olmayan, sakin, rahat ve iyi uyum göstermiş kimselerdir. Nevrotiklik, anksiyete, kızgın düşmanlık, depresyon, özbilinç, dürtüsellik ve kırılganlık boyut ölçeklerini içerir (McCrae ve Costa, 2003).

Dışadönüklük, etkileşim miktarını ve yoğunluğunu, aktivite seviyesini, uyarılma ihtiyacını ve sevinç kapasitesini ifade etmektedir. Dışadönüklük boyutu yüksek olan insanlar girişken, aktif, konuşkan, kişi odaklı, iyimser, eğlenceyi seven ve şefkatli olma eğilimindeyken, düşük olanlar çekingen, mesafeli, sessiz, edilgen ve yalnızlığı seven kişilerdir (McCrae ve Costa, 2003).

Deneyime açıklık, yetenek ve zekadan farklı olarak kendi için aktif olarak deneyim aramayı ifade etmektedir. Bu boyutta yüksek puan alan kişiler meraklıdır, yaratıcıdır ve alışılmadık fikir ve değerlere karşı isteklidir. Düşük puan alanlar ise yeni deneyimler ve insanlar yerine alışık oldukları insanları ve deneyimleri tercih eder, zevklerinde muhafazakâr ve inançlarında dogmatik, katı olma eğilimindedirler (McCrae ve Costa, 2003).

Uyumluluk, kişilerarası bir boyut olarak, insanları uysallık ve acımasızlık sürekliliği arasında bir yere koymaktadır. Uyumlulukta yüksek olan insanlar yumuşak kalpli, iyi huylu, güvenen, cömert, bağışlayıcı ve fedakar olurlar. Düşük uyumluluk puanı alanlar ise şüpheci, eleştirici, alaycı, kaba, sinirli, manipülatif, intikamcı ve acımasız olma eğilimindedirler (McCrae ve Costa, 2003).

Beşinci faktör *öz disiplin* ise hedefe yönelik davranışta organizasyonu, kontrolü ve motivasyon düzeyini değerlendirmektedir. Öz disiplini yüksek olan kişiler düzenli, güvenilir, çalışkan ve azimlidir. Öz disiplini düşük olanlar ise amaçsız, güvenilmez, tembel, dikkatsiz ve ihmalkar olma eğilimindedirler (McCrae ve Costa, 2003).

McCrae ve Costa (2003) kişiliğin merkezi ve çevresel bileşenlerini açıklamaktadır. Merkezi bileşenler, doğrudan gözlenemeyen fakat çıkarım yapılabilen kişiye dair yatkınlıklardır. Temel eğilimler, tutarlıdır. Zaman ya da duruma göre değişiklik göstermezler. Gelişimsel olarak yapılanmaları çocukluk çağı boyunca önemli yere sahipken, ergenlikle birlikte başlayan yavaşlama yetişkinlikte durur. Aynı zamanda temel eğilimler spesifik özelliklerden genel özelliklere doğru hiyerarşik bir düzen içinde yapılanmaktadır. Temel eğilimlerin bu kalıcılık gösteren özelliğinden farklı olarak karakteristik adaptasyonlar, esnektir ve dış etkenlerden etkilenebilir özelliktedir. Karakteristik adaptasyonlara örnek olarak dil, okuma yazma, matematik gibi sonradan kazanılan beceriler verilebilir. Karakteristik adaptasyonların bir örneği de kendiliktir. Kendilik, kişinin kendine dair duyguları, düşünceleri, inançları, değerlendirmeleri ile

şekillenen, tutarlı, kişiye yaşamında bir amaç sağlayan bir kavramdır. Kendilik, nasıl davranacağımız konusunda önemli bir belirleyicidir (İnanç ve Yerlikaya, 2011).

Kişiliğin çevresel bileşenlerinden biri olan temel eğilimlerin genler, hormonlar ve beyin yapılarından etkilendiği açıklamasıyla biyolojik temellerdir. Bir diğer çevresel bileşen ise kişinin yaşam öyküsüdür. Kişinin yaşamı süresince yaptığı, düşündüğü, hissettiği her şey onun yaşam öyküsü dahilindedir. Fakat nesnel yaşam öyküsü, kişinin yaşadıklarına dair algısı değil, nesnel olarak yaşanan olayın kendisine odaklanır. Çünkü, kişinin algısı görecelidir, zor şartlara alışabilir ve zor şartları normal bir deneyim olarak algılayabilir. Üçüncü çevresel bileşen, dış etkilerdir. İnsanların içinde bulunduğu çevreye verdiği tepkilerle ilgilidir. Verilen tepkiler karakteristik adaptasyonların çevresel etkilerle etkileşiminin sentezidir (Gençtanırım Kurt ve Çetinkaya Yıldız, 2017).

Allık ve McCrae (2002), çalışmalarının birkaç kültür ile tamamlandığını, bazı kültürlerin belirli boyutları tespit etmeye yönelik çalışmalar geliştirilmesinin önemini belirtmişlerdir. Gençöz ve Öncül'ün (2012) Türkiye örnekleme ile yaptıkları çalışmada, nevrozluğun kültürel özelliklerdeki farklılıklar nedeniyle *Negatif Değer* olarak adlandırdıkları boyuttan ayrıştığını ifade edilmiştir. Bu çalışma ile birlikte 5 faktör modelinin Türkiye örnekleme içinde 6. bir boyutu ortaya konmuştur. Nevrotiklik, daha çok kaygı ve yetersiz sorun odaklı başa çıkma ile ilişkilendirilirken, Negatif Değer daha çok yetersiz duygu odaklı ve dolaylı başa çıkma ve olumsuz benlik yüklemeleriyle ilişkilidir.

2.2. Savunma Mekanizmaları

İnsanlar yaşamları boyunca olumsuz duygular hissetmelerine aracı olan durumlarla karşılaşmaktadırlar. Teoriler, bu durumların bilinçli veya bilinçdışı mekanizmalar ile nasıl ele alındığı ve bunlarla nasıl başa çıkıldığı üzerinde durmaktadır (Maricutoiu ve Crasovan, 2014). Bu noktada başa çıkma mekanizmaları bilinçli, kasıtlı

operasyonlar olarak ifade edilirken savunma mekanizmaları bilinçdışı, kasıtsız süreçler ile ortaya çıkmalarıyla başa çıkma mekanizmalarından farklılaşmaktadır (Cramer, 2000).

Freud (1894) “Savunmaların Nöropsikozu” çalışmasında savunma mekanizmalarını bireyin kabul edilemez iç ve dış stres kaynaklarına karşı sergileyeceği dürtü ifadelerinin kontrol edilmesi ve düzenlenmesi şeklinde tanımlamıştır (akt. Cramer, 2006). Böylece acı verici düşünceleri ve duygulanımları farkındalığın dışında tutan bir zihinsel işlevi ortaya koymuştur (Cramer, 2000). Tıpkı hücrelerin homeostaza ulaşma çabası gibi, duygusal homeostazı sürdürmek de savunmaların önemli bir bileşenini temsil etmektedir. Bu işlev olmadan bilinçli zihin, negatif duygusal girdilere karşı savunmasız bir halde kalmaktadır (Bowins, 2004).

Freud (1897) çalışmalarında projeksiyon, hipokondriyazis, bastırma, yer değiştirme, ayrışma, çarpıtma, izolasyon ve inkar gibi savunmalardan bahsetmiştir. Bu mekanizmaların çoğunu spesifik psikiyatrik tanılarla ilişkilendirerek ortaya koymuştur. İlerleyen yıllarda, bastırma terimini tüm farklılaşmış ego mekanizmalarını kapsayacak bir biçimde genişletmiştir. Freud çalışmalarında dikkatini egonun savunma işlevlerine yöneltmiştir fakat hiçbir zaman bir formülasyona dönüştürme görevini üstlenmemiştir (akt. Vaillant, 1971).

Anna Freud ‘Ben ve Savunmaları Mekanizmaları’ eserinde analitik tedavide id ve id’in çalışma biçiminin araştırılmasının yalnızca amaca giden bir araç olduğunu, temel amacın ise her zaman benliğin bütünlüğünün yeniden sağlanması olduğunu ifade ederek çalışma odağına egonun işlevlerini koymuştur. Sigmund Freud’un önceki çalışmalarının odağında olan bastırma kavramıyla birlikte savunmanın diğer özel çeşitlerinin çalışılması, tanınmaları ve betimlenmeleri için fırsat doğmuştur (Freud, 2015). Böylece Anna Freud bu alanda çalışmalarını genişleterek bastırma, gerileme, tepki oluşturma, yapıp bozma, yansıtma, içe yansıtma, yalıtma, kendine yöneltme, karşıtına çevirme ve yüceltme olmak üzere on farklı savunma mekanizmasını tanımlamıştır (Hentschel ve ark., 2004).

Freud (2015), ben'in id'e yönelik savunmaları görünmez bir biçimde yaptığını, bu savunmaların ancak oluştuktan sonra gözlenebileceğini ve yeniden düzenlenebileceğini ifade etmektedir. Örneğin, bastırma savunmasında, ben'in bastırmadan haberi yoktur. Ancak savunma zayıfladığında id'in istekleri ortaya çıkmaktadır. Eğer ki bunlar hiç gözlenemiyorsa sürekli bir önlenme ile karşılaştığı varsayılmaktadır. Freud, bu varsayımları incelerken insanın kişilik süreçlerindeki belirgin tarzların da savunma süreçleriyle bağlantılı olabileceğini öne sürmüştür (Mitchell ve Black, 2014).

Anna Freud savunma işlevlerini dürtülerin doyumunun sağlanması ile sınırlı tutarken Hartmann (1958) savunmaların egonun, çevresine uyarlanabilir tepkiler yaratma amacıyla çalıştığını ifade etmektedir. Hartmann (1958) sosyal taleplere adaptasyon için yüceltilmenin dürtü boşaltımı ve doyumunu içerebileceğini fakat yüceltilmiş nesne veya durumların çatışmasız bir hale gelmesinin mümkün olmadığını öne sürmektedir. Ona göre savunmalar ile çatışmalar ancak kısmen gevşeyebilir ve böylece kolaylıkla ikame edilebilir bir hal almaktadır.

Melanie Klein (1946), bebeklik dönemindeki psikotik kaygılar ile bazı savunmalar yoluyla başa çıkıldığını ifade etmiştir. Yansıtma yoluyla özdeşimin altında yatan süreçleri, benliği bölmeyi ve bunları başka bir kişiye yansıtmanın normal ve şizoid nesne ilişkileri üzerindeki kombinasyonlarını tanımlamıştır.

Winnicott (1958), savunmaların gelişimini erken ilişkiler açısından, özellikle annenin rolü ve 'kolaylaştırıcı çevre' açısından tanımlamıştır. Bebeğin, çevrenin beklentilerini karşılamak ve uyum sağlamak amacıyla 'sahte benlik' oluşturduğunu ifade etmiştir. Bu sahte benlik, bir bebeğin 'gerçek benliğini' korumak için tasarlanmıştır, ancak bu yolla bebek, gerçek benliğini dış gerçeklikten izole edebilmektedir (akt. Trevithick, 2011).

Vaillant (1992), Freud'un yazıları üzerinde çalışarak savunma mekanizmalarının beş temel özelliği ortaya koymuştur. Buna göre; (1) savunmalar, içgüdü ve duygulanımı yönetmenin temel bir yoludur, (2) bilinçdışıdır, (3) birbirlerinden ayrıktırlar, (4) çoğu zaman başlıca psikiyatrik sendromların ayırt edici özellikleri olmasına rağmen, savunmalar dinamik ve geri döndürülebilirdir ve (5) patolojik olabileceği gibi adaptif de olabilirler.

Kişinin hangi savunma mekanizmasını tercih edeceği veya otomatik olarak kullanacağı dört faktörün etkileşimi ile belirlenmektedir. Bu faktörler, kişinin doğuştan getirdiği, genetik aktarımı olan bünyesel mizaç, erken çocuklukta deneyimlenen zorlu yaşantılar, ebeveynlerin ya da bakımveren kişilerin çocuğa aktardığı savunmalar ve kullanılan savunmaların pekiştirici sonuçları olarak gösterilmektedir (McWilliams, 2013)

Vaillant (1977) dört düzey savunma tanımlamıştır. Bunlardan ilki olan *patolojik seviye* (inkar, çarpıtma, yansıtma), en ilkel olan ve bireyin gerçeklik algısını değiştirebilen mekanizmaları içermektedir. İkinci düzey *ilkel seviye* (eyleme vurma, fantezi, idealizasyon, pasif saldırganlık, özdeşim), psikolojik sıkıntılar ve abartılı anksiyete ile karakterizedir. Üçüncü düzey *nörotik seviye* (yer değiştirme, bedenselleştirme, mantığa bürüme, yalıtma, düşünselleştirme, karşıt tepki oluşturma, gerileme, bastırma), bireylerin yaşamlarında karşılaştıkları sorunlara karşı kısa vadede fayda sağlayan savunmaları içermektedir. Dördüncü düzey savunmalar olan *olgun seviyede* (özgecilik, beklenti, mizah, içe yansıtma, yüceltme, düşünce bastırma) dış gerçeklik ile içsel işleyişi dengelemek amacıyla kullanılan olgun savunmaları tanımlamaktadır.

Vaillant'ın hiyerarşik sınıflandırma yaklaşımı, savunma mekanizmalarının patolojik taraflarının yanında uyarlanabilir ve yaratıcı taraflarını da ortaya koymuştur (Hentschel ve ark., 2004). Hiyerarşik sınıflandırmaya dair Andrews, Singh ve Bond (1993) geliştirdikleri ölçek çalışmasında savunmaları, immatür, nevrotik ve olgun olmak

üzere üç boyutta ele almışlardır. Oluşturdukları 40 maddelik form ile bu mekanizmaların tespitini amaçlamışlardır.

2.2.1. İmmatür Savunma Mekanizmaları

İmmatür savunma mekanizmaları çocuğun gelişim süreciyle paralel olarak ortaya çıkmaktadır. Bu nedenle bazı savunmalar daha ilkel bir süreci ifade etmektedir. Bebek, dünyayı algılamak amacıyla doğal bir yolla ilkel savunmaları kullanmaktadır. Bebek ilerleyen gelişim döneminde, çocukluk ve yetişkinlikte, daha olgun mekanizmalar geliştirememişse ya da mevcut ilkel mekanizmaları sürekli kullanırsa sınır durum veya psikotik yapılar oluşabilmektedir. Bu nedenle bir savunmanın ilkel olarak adlandırılmasında gelişimin dil-öncesi dönemiyle bağlantılı olarak gerçeklik ilkesinin kazanılmamış olması ve kendine ya da nesnelere dair temsillerinin ayrı ve sabit oluşlarıyla ilgili algının oluşmaması rol oynamaktadır (McWilliams, 2013).

Yansıtma (Projection) mekanizmasında kişi kendine ait eksiklik ve yenilgilerin sorumluluğunu almak yerine suçu bir başkasına yükleme ya da kişide suçluluk uyandıracak türde olan dürtü, düşünce ve isteklerini bir başkasına aitmiş gibi algılama eğilimindedir. Yansıtma mekanizmasının günlük hayatta sık kullanılan haline, bir öğrencinin sınavı diğerlerinden aldığı düşük notun sebebi olarak öğretmenin adil davranmadığını düşünmesi ya da oyuncak atından düşen bir çocuğun, daha sonrasında oyuncuğunu suçlayarak ona tekme atması örnek verilebilir. Kendi duygu, dürtü ve isteklerini başkasına yansıtan kişiler, kendilerini katı değer yargılarıyla değerlendirirler ve bilince ulaşması sakıncalı olan eğilimlerini bir başkasına mal ederler. Örneğin, yoğun eksiklik duyguları hisseden bir kişi, bir başkasından duyduğu takdir ve övgüyü alay ediliyormuş gibi değerlendirebilir. Kişi, inkar ettiği öfke duygularını çevreden kendisine geliyormuş gibi yaşayabilmektedir (Geçtan, 2006).

Pasif saldırganlık (Passive aggression) mekanizmasında, insanlar düşmanlıklarını bastırırlar ve genellikle bunu fark etmedikleri bir biçimde gizli ve dolaylı yollar ile ifade ederler. Doğrudan öfkenin ifadesi yerine bir işi yaparken ayaklarını sürüklemek, işbirliğine inatla direnmek ya da yalnızca unutmak gözlemlenebilir. Bu savunma mekanizmasını gösteren kişilerin çoğu öfke duygularının tam anlamıyla farkında değildirlerdir. Kişiler, farkındalığı bastırırlar ve kızgınlık alternatif yollarla ifade bulur (Kantor, 2002).

Eyleme vurma (Acting out) mekanizması, nesnelere ilgili bilinçdışı fantezilerin bilince ulaşmadan doğrudan bir şekilde eyleme dönüşerek yaşanmasını ifade etmektedir. Böylece dürtü büyük ölçüde tatmin edilmiş olur. Kronikleşen bir eyleme vurma, dürtünün ertelenmesinden doğacak gerginlikten kaçmak için dürtülerin peşinden gitmeyi ifade etmektedir (Ruiz, Sadock ve Sadock, 2016). Teşhircilik, gözetlemecilik, sadizm, mazoşizm eyleme vurmaya örnek verilebilir (McWilliams, 2013).

Yalıtım (Isolation) mekanizmasıyla kişiler kaygıdan korunmak amacıyla dış dünya ile olan bağlantılarını minimuma indirirler ya da tamamen keserler. Duygusal olarak tepki vereceği alanları kısıtlayan kişi, kendini olası incinme durumlarından korumuş olur. Yalıtım savunma mekanizmasını kullanan kişiler, ilişkilerinde duygularına alan tanımazlar ve duygusal ihtiyaçlarını açık bir biçimde ortaya koymaktan kaçınırlar (Tuzcuoğlu, 1995).

Değersizleştirme (Devaluation) mekanizması gelişimsel süreçler ile bağlantılı olarak tanımlanır. Erken dönemde çocukların tümgüçlü olduklarına dair algıları zamanla bakımverenin tümgüçlü olduğuna yönelik değişime uğramaktadır. Ebeveynler dış dünyanın korkutucu durumlarından onları koruyacak insan üstü özelliklere sahip kişiler olarak görülmektedir. Bu denli idealizasyon beraberinde değersizleştirmeyi de getirmektedir. Örneğin, eşinin kanser tedavisini yürüten doktorun ona yardım edebilecek

tek kişi olarak inanılması, tedavideki olumsuzluklar sonucunda doktora dava açılması ve onun değersizleştirilmesi ihtimalini arttırmaktadır (McWilliams, 2013).

Otistik fantezi (Autistic fantasy) kişinin aktif olarak problem çözenin ikamesi olarak aşırı hayal kurmayı kullandığı savunma mekanizmasıdır. Kişi böylece duygusal çatışma ve stresle fanteziler yoluyla başa çıkmaktadır (APA, 2020). Gelişimsel süreç içinde ele alındığında yaşamın ilk iki ayını kapsayan otistik evrede bebek kendine dönüktür ve ilişki kurma motivasyonundan önce yaşamın sürdürülmesiyle ilgilidir. Zaman içinde çocuğun bu otistik evreden çıkıp olgun savunmalar geliştirmesi beklenmektedir (Gençtan, 1995).

İnkar (Denial) savunma mekanizmasıyla dıştan gelen gerçekler kişi içinde tehdit oluşturduğunda inkar edilebilmektedir. Çocuklar inkarı sıklıkla kullanmaktadırlar fakat bu ilerleyen dönemlerde bir savunma mekanizması haline geldiğinde kişi için problem yaratabilmektedir. Alkol veya uyuşturucu bağımlılığı inkarın sonuçları arasında yer almaktadır (Corsini ve Wedding, 2012). İnkâr savunma mekanizmasına, kişinin kendisi için önemli olan birinin ölümü karşısında bu durumun gerçekleşmediğini iddia etmesi örnek olarak verilebilir (McWilliams, 2013).

Yer değiştirme (Displacement) mekanizması, id dürtüsünü tatmin edebilecek nesne bulunamadığında bu dürtüleri başka bir nesneye kaydırmayı ifade etmektedir. Bu bir ikame halidir. Örneğin, ebeveynleri tarafından azarlanan bir çocuk, öfkesini küçük kardeşine ya da bir hayvana yöneltebilir. Fakat, bu yerleştirme tam bir tatmin getirmemektedir, ancak gerilimin boşaltılmasına yardımcı olmaktadır (Engler, 2014).

Disosiyasyon (Dissociation) bir savunma mekanizması olarak, devam eden bir tehlike veya tehditle karşılaşıldığında, bireyin psikolojik bütünlüğünü korumak amacıyla bir çözüme yaşamasıdır. Psikanalitik çerçeve içinde disosiyasyon bilinçli olmasa da

amaca yönelik ve hayatı tehdit eden durumlarla karşı karşıya kalındığında tetiklenebileceği şeklinde ele alınmaktadır (Cardefia, 1994).

Bölme (Split), siyah-beyaz düşünme hali olarak tanımlanmaktadır. Karmaşıklığın kişide uyandırdığı gerilim ve kafa karışıklığını ortadan kaldırmak amacıyla karmaşıklığı daha basitleştirilmiş iki parçaya ayırmayı ifade etmektedir. Kişi genellikle bu iki parçadan birine daha yakın durur ve diğer parçayı reddederek gerilimden kurtulmaktadır. Böylece, karşılaşılan duruma dair belirlenmiş bir bilgi elde edilmekte ve basitleştirilmektedir. Bunun yanında, karmaşık durumun zenginliği ve canlılığından uzaklaşmaktadır (Burgo, 2012). Kernberg'e göre bölme mekanizması çelişik ben durumlarının ortaya çıkaracağı kaygı ve çelişkidenden kaçmaya hizmet eder (Kernberg, 2004). Fakat bunun yanında, tek nesne için zıt niteliklerin tanımlanmasının, saldırganlığın etkisiz hale getirilmesinde önemli rol oynadığını ve bölünmenin aşırı olduğu patolojik koşullarda agresyonun nötralizasyonunun yeterince gerçekleşmediğini aktarmaktadır. Bu nedenle bölünme, ego zayıflığının temel bir nedeni olarak değerlendirilmektedir (Kernberg, 2004).

Mantığa bürüme (Rationalization), kişinin isteklerine ulaşamadığı durumlarda, sorumluluktan uzaklaşmak ve hayal kırıklığını hafifletmek amacıyla ürettiği bahaneleri ifade etmektedir. Bahaneler, bir çeşit kendini aldatma olarak yorumlanmaktadır. Örnek olarak işinde yükselmeyi isteyen bir kişinin beklentisi karşılanmadığında, durumu sorumluluk almamanın daha iyi olacağı ve yükselmeyi aslında istemediği şeklinde yorumlaması verilebilir (Gençtanırım Kurt ve Çetinkaya Yıldız, 2017).

Somatizasyon (Somatization), psikolojik sıkıntının bedensel belirtiler yoluyla deneyimlenmesi ve ifade edilmesi olarak tanımlanmaktadır. Duygusal bir durumu sembolik bir biçimde yaşayamama ve bu duygulara karşı geliştirilen bir savunmadır (Busch, 2014). Bir bebek gelişim sürecinde somatik yanıtlarını düşünce ve duygulanımlar ile dönüştürür, fakat bu süreçte yaşanan çözümlenememiş çatışmalar somatik yanıtlamaya geri dönüşleri ortaya çıkarmaktadır (Ruiz, Sadock ve Sadock, 2016).

2.2.2. Nevrotik Savunma Mekanizmaları

Nevrotik savunmalar, kişinin yaşadığı sıkıntının azaltılmasında rol oynamaktadır. İmmatür savunmalara göre çatışmalarda gerginliği azalttığı fakat olgun savunmalara göre daha az etkili ve kişinin yaşantıya uyumunu engelledikleri ifade edilmektedir (Vaillant, 1971). Nevrotik savunmaların, koşullara bağlı olarak sosyal açıdan kabul edilebilir oldukları öne sürülmektedir (Ruiz, Sadock ve Sadock, 2016).

Yapma-Bozma (Undoing) mekanizması, kişinin hem kendisi hem de çevresi tarafından onaylanmayacak duygu, düşünce veya davranışlardan vazgeçmesi veya kaçınılan durum eylemle dışa vurulmuşsa bunu onarma çabası içinde olmayı ifade etmektedir. Yapma-bozma mekanizması, suçluluk duygularına karşı geliştirilmektedir. Kişi, suçluluk duygusunun yarattığı anksiyeteden kurtulmanın yollarını aramaktadır. Bir yanıyla bu çaba, kişinin özsaygısını sürdürmesi açısından fayda sağlayabilecekken bir yanıyla katı süperego yapısına sahip kişilerde nevrotik çerçevenin içinde yer almaktadır (Gençtan,1995).

Psödo altruizm (Pseudo-altruism) savunmasını Anna Freud, bastırılan taleplerin çevredeki insanlara yansıtılması şeklinde tanımlamaktadır. Bu durum, çocukluk çağında talepleri karşılanmayan çocuğun dürtülerinden feragat etmesiyle gelişmektedir. Katı ve cezalandırıcı süperego ile kişi, talepleri için eyleme geçmemektedir. Fakat, her talep bir kişiye yansıtılarak dürtüsel doyuma ulaşma amaçlanmaktadır. Freud'un bu savunma mekanizmasına verdiği örneklerden biri, kendi maaşının artırılmasını istemeye hiçbir zaman cesaret edemeyecek olan bir kadın memurun, bir meslektaşının haklarını savunmak üzere birden bire kadın yöneticiye saldırabilmesi olarak yer almaktadır (Freud, 1937).

İdealizasyon (idealization), gerçeği olduğu haliyle, doğru bir şekilde algılamaya dair bir başarısızlık olarak ifade edilmektedir. Kişilerin ya da grupların kötü olarak nitlendirilebilecek yönlerinin yok sayılması, onun yerine iyi yönlerinin öne çıkarılması

şeklinde çalışmaktadır. Kendiliğe veya bir nesneye yönelik idealleştirme, kendiliğin ve idealleştirilen nesnenin gerçek niteliklerini tanımayı ve kabul etmeyi güçleştirmektedir (Lachmann ve Stolorow, 1976). Kernberg (1980) idealizasyon mekanizmasının, normalden patolojiğe doğru gelişimsel süreç ile dönüştüğünü ifade etmiştir. Patolojik boyut, kişinin ötekini tümüyle iyi ya da kötü görmesiyle karakterizeyken normal idealizasyon ise kişinin olgun sevgiyi hissetmesi için bir gereklilik olduğunu aktarmıştır (akt. Lerner ve Van-Der Keshet, 1995).

Karşıt Tepki Oluşturma (Reaction formation), kabul edilemez veya endişe uyandıran bir dürtüyü tersine çeviren sert ve ilkel bir savunma biçimidir. Kişiler, kendi dürtülerine yönelik bilinç düzeyindeki deneyimlerini, dürtünün tam tersi olacak şekilde çevirirler. Bu karşıtılığın, süperegonun standartlarına bağlı olduğu öne sürülmektedir. Karşıt tepki oluşturarak gerçek arzular kılık değıştirmiş bir biçimde ifade edilmektedir. Örneğın, kariyer planlarını bozduğu için çocuğuna öfkelenen anne, duygusunu kabul edemez ve bunu aşırı korumacılık ile çocuğın deneyimlerini kısıtlayarak karşıt tepki oluşturur (Ellis, Abrams ve Abrams, 2009).

2.2.3. Olgun Savunma Mekanizmaları

Olgun savunmalar, egonun gözlemleyen ile deneyimleyen tarafları arasındaki içsel sınırlarla ilgili savunmalardır (McWilliams, 2013). Bu savunmalar, sağlıklı ve uyum amaçlıdır. Kişiler arası ilişkiler, kişiye zarar verebilecek nitelikte olan güdüler ve talepler açısından uyum sağlayıcı işlevleri vardır (Ruiz, Sadock ve Sadock, 2016).

Yüceltme (Sublimation), en işlevsel savunma mekanizması olarak ele alınmaktadır. Çocukluk döneminde gerçekleştirilen yüceltme eylemleri çevredeki kişiler tarafından teşvik edilmektedir. Böylece, içgüdüsel dürtülerin ortaya çıkmasına karşı bir engel oluşturmamakta ve normal gelişim süreci içinde olumlu bir yön olarak ele alınmaktadır. Yüceltme, egoyu hoş olmayan duygulanımların kaynağından koruma işlevi

görmektedir (Cramer, 1991). Biyolojik temelli başkalarının canına yakmaya yönelik itkilerle bir boksörün ringlerde dövüşmesi örnek verilebilir (McWilliams, 2013).

Mizah (Humor) savunma mekanizmasının temel işlevi, benlik duygusunun muhafazasıdır. Kişi, mizah sayesinde karşılaştığı zor durumlar karşısında yaşamını sürdürebilir. Problemler ve kendimiz arasındaki mesafeyi genişleterek, duruma bir adım geriden bakma imkanı sağlamaktadır (May, 2000). Fakat mizahtan farklı olarak alay etme ise dikkatin ve duygulanımın yön değiştirmesi amacını taşımaktadır (Ruiz, Sadock ve Sadock, 2016).

Beklenti (Anticipation), geleceğe yönelik olası duygusal tepkiye zihinde yer verme kapasitesini ifade etmektedir. Beklenti savunma mekanizması, gelecekteki tehlikeyi hem bilişsel hem duygusal olarak algılamayı ve bunlara dair çözüm listeleri oluşturarak tehlikenin üstesinden gelmeyi amaçlamaktadır. Çözüm listeleri, düşünsel bir çalışmanın yanında gelecek hakkında hissedebilmeyi de içermektedir (Vaillant, 2000).

Bastırma (Suppression) mekanizmasının tanımlamalarında öne çıkan özelliklerden ilki, çatışmaya yönelik düşüncelerinin kasıtlı olarak engellenmesi veya çarpıtılması amacıyla kullanılmasıdır. Bu süreçte, düşünceler ve duygular bilinç düzeyindedir. İkinci özellik ise sosyal standartlar nedeniyle belirli davranışların yasaklanmasıyla ilgilidir. Yasaklar nedeniyle düzenlenen eylemler mutlaka bilinçdışı düzeyde gerçekleşmek durumunda değildir (Werman, 1983). Bastırma mekanizmasına, kişi başından geçen rahatsız edici olumsuz bir olayı, daha sonrasında hiç hatırlamaması örnek olarak verilebilir (Yazgan İnanç ve Yerlikaya, 2012).

2.3. Zihinselleştirme Kavramı

1970'lerde psikosomatik hastalıklarla çalışmak amacıyla bir araya gelen Marty ve ekibi Paris Psikosomatik Enstitüsünü kurmuşlardır ve zihinselleştirme kavramı ilk olarak

bu enstitünün çalışmalarından doğmuştur. Marty'e (2012) göre zihinselleştirme kapasitesi, bireyin yaşadığı gerginliği ne denli zihinsel ve sözel çalışmalarla çözülebildiğini açıklamaktadır. Bununla birlikte zihinselleştirme kapasitesinin düşük olmasıyla zihinsel çatışmanın duyumsal ve harekete bağlı şekilde dışa vurumunun daha fazla görülebileceğini ifade etmiştir. Sonrasında zihinselleştirme kavramının daha geniş kullanımı ilk olarak 1989'da Fonagy tarafından, bazı ruhsal bozuklukların anlaşılmasıyla ilişkili olarak geliştirilmiştir (akt, Bateman ve Fonagy, 2010).

Bateman ve Fonagy (2004) tarafından zihinselleştirme, kişilerin sosyal etkileşim içinde kendi veya bir başkasının davranışlarını belirleyen arzular, duygular, dürtüler ve düşünceler gibi zihinsel durumlarını anlama süreci olarak tanımlanmıştır. Bir başka şekilde zihinselleştirme, kişilerin kendilerini ve birbirlerini öznel durumlar ve zihinsel süreçler (düşünceler, duygular, ihtiyaçlar) vasıtasıyla anlamlandırma süreci olarak tanımlanabilir (Bateman ve Fonagy, 2010).

2.3.1. Zihinselleştirmenin Gelişimi

Zihinselleştirme sürecinin gelişiminde erken dönem yaşantılarda anne ve bebeğin ilişkisine vurgu yapılmaktadır. Zihinselleştirmenin temellerini, Winnicott'ın (1971) bireysel duygusal gelişimin öncüsü olarak gördüğü annenin yüzünü ifade eden aynalama rolüyle, Bowlby'nin (1969) bakımveren ile ilk kurulan ilişkinin önemine vurgu yapan bağlanma kuramı oluşturmaktadır. Buna göre zihinselleştirme işlevlerinin gelişiminde çocuğun erken dönem sosyal ilişkilerinin belirleyici olduğu aktarılmaktadır. Fonagy ve Target (1997) çocuğun zihinsel temsillerinin oluşmasında ilk bakımverenin zihinselleştirme kapasitesi ve bu kapasitenin çocuğa aktarımının önemini vurgulamaktadırlar. Bu bağlamda zihinselleştirmenin oluşumu gelişimsel bir modeli ortaya koymaktadır. Bu model içinde zihinselleştirmenin çocukluk döneminde güvenli bir ortam ve bağlanma ilişkisiyle bir başkasının zihninde kendini deneyimleme süreciyle geliştiği ifade edilmektedir (Bateman ve Fonagy, 2003).

Fonagy ve arkadaşları (2002) birincil bakım verenin güvenli bir bağlanma içinde çocuğun içsel durumlarını yansıtmasının, çocuğun zihinselleştirme kapasitesinin gelişimini kolaylaştırdığını savunmaktadır. Örnek olarak, sıkıntılı ve ağlayan bir bebeğe bakım vereninin ağlayarak ve sıkıntılı görünerek değil, ilgisini ve sevgisini ifade ederek yanıt vermesi verilebilir. Bakım verenin aynalaması, çocuğun hissedilen, fiziksel, duyuşsal bir deneyimi kapsayıcı bir zihinsel, bilinçli farkındalığa dönüştürmesine yardımcı olur. Bu yansıtma süreci, bir çocuğun içsel deneyimini zihinselleştirme kapasitesinin gelişimini kolaylaştırır ve bu da onun duygulanımını ve sıkıntısını düzenlemesini sağlar. Böylece bir başkasını kavrayabilmek bebeğin zihinsel durumlarının özenli, dikkatli ve tehditkar olmayan bir bakım veren tarafından anlaşılıp yansıtılması ile ilişkilidir (Choi-Kain ve Gunderson 2008).

Zihinselleştirmedeki bozulmaların en önde gelen nedeni olarak erken çocukluk döneminde yaşanan psikolojik travmalar gösterilmektedir. Psikolojik travma, zihinsel durumlar üzerine fark etme ve düşünme kapasitesini zayıflatmaktadır (Bateman ve Fonagy, 2010). İhmal ve travmaya maruz kalan çocuk, zihinselleştirme kapasitesini geliştirmek için ihtiyaç duyduğu temele sahip değildir. İhtiyaç duyulan temel, daha olgun zihinlerle çocuğun etkileşime girmesiyle zihinselleştirme kapasitesini geliştirebilmesidir (Midgley ve Vrouva, 2012). Gergely (2003) çalışmasında belirli anormal bağlanma ortamlarının (ihmal etme, reddetme, disosiyatif veya istismarcı ebeveynlik tarzları gibi) normal zihinselleştirme kapasitesi gelişimini karmaşıkleştirdiğine dair araştırma kanıtlarını sunmaktadır.

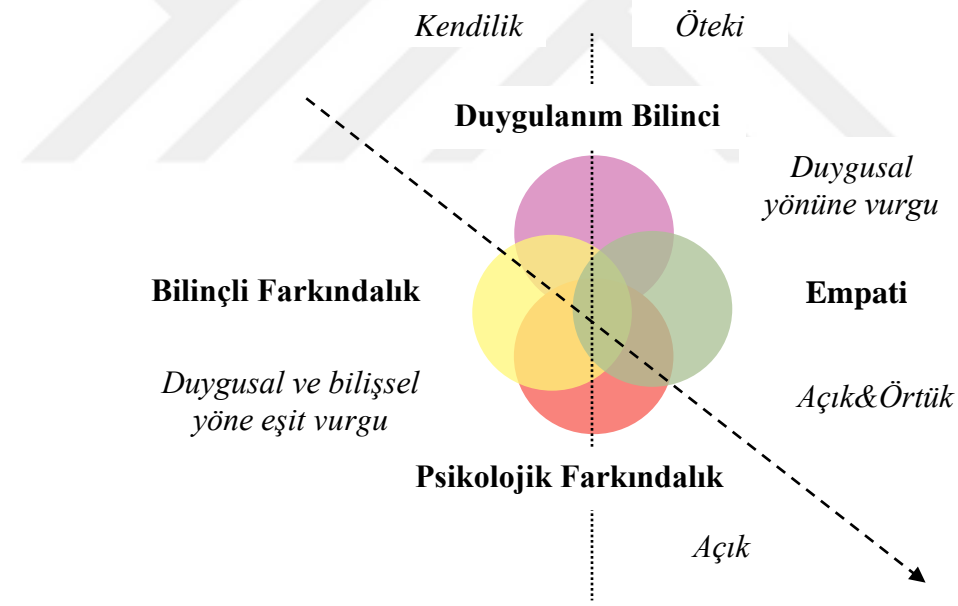
Duyuşsal ve bilişsel gelişimde cinsiyet ve yaşın etkisini incelendiği bir araştırmada, 13,15,17 ve 19 yaş gruplarına ayrılan 252 katılımcıya bilişsel ve duygusal görevler verilerek çalışılmıştır. Araştırma sonucunda, yaş ile görevlerdeki başarının doğrusal olarak geliştiği fakat kadınların hem duygusal hem bilişsel görevlerdeki zihinselleştirme hızı erkeklerden daha yüksek olarak bulunmuştur (Keulers ve ark., 2010). 12 ve 17 yaş arasında değişen 89 ergen ile yapılan bir başka çalışmada bilgisayarlı bir zihinselleştirme görevini tamamlamaları istenmiştir. Bir önceki çalışmayla benzer şekilde

yaş ve zihinselleştirme performansı doğrusal olarak artmıştır ve erkeklerin kadınlara göre zihinselleştirme görevinde daha düşük puanlar gösterdiği ve daha fazla hipermentalizasyon hatası yaptıkları bulunmuştur (Poznyak ve ark., 2019).

2.3.2. Zihinselleştirmenin Boyutsal Özellikleri ve Kavramsal Örtüşmeleri

Bateman ve Fonagy (2012), zihinselleştirmeyi çeşitli boyutları olan çok yönlü bir beceri olarak tanımlamaktadırlar. Bu boyutlardan ilki *otomatik* ve *kontrollü* oluşu üzerinedir. Günlük yaşamdaki etkileşimlerde otomatik zihinselleştirme doğal bir şekilde kullanılır. Otomatik zihinselleştirme, içgüdüsel ve kasıtsızdır. Fakat kişi, bir başkasının davranışının nedenini otomatik olarak anlayamadığında eylemlerin nedenini anlamak için aktif bir zihinsel çaba içine girer. Böylece kontrollü zihinselleştirme kullanılmaya başlanır. İkinci boyut, *kendi* ve *ötekine* dair zihinselleştirmedir. Bu boyut, kişinin hem kendisinin hem de bir başkasının zihni üzerine düşünme ve anlama konusunda dengeli bir beceriye sahip olmasını tanımlamaktadır. Bu dengenin bozulması, yalnızca kendi istek ve ihtiyaçlara odaklanması ya da yalnızca başkalarının istek ve ihtiyaçlarına odaklanılmasına neden olmaktadır. Üçüncü boyut, *bilişsel* ve *duygusal* boyuttur. Bu boyut biliş ve duygular arasındaki dengeyi ifade etmektedir. İdeal olarak kişinin düşünceleri, hedefleri ve diğer bilişsel durumlarının duygular, arzular, ihtiyaçlar ve diğer duygusal zihin durumları ile bütünleştirilebilmesi öne sürülmektedir. Son olarak *iç odaklı* ve *dış odaklı* boyut, kişinin fiziksel ve görsel olarak algılanabilen durumları tespit ederek kendisinin ve bir diğerinin zihinsel durumlarını dengeleyebilme becerisini ifade etmektedir. Bu boyuttaki dengesizliğe örnek, narsisistik kişilik özelliklerine sahip kişi üzerinden verilebilir. Bu kişi, karşısındakinin fiziksel mesajlarını doğru anlamakta güçlük çeker ve başkalarının içselleştirmeleri ile ilgilenererek onu nasıl algıladıklarına fazlasıyla önem verir (Bateman ve Fonagy, 2012). Dört boyutun içerisindeki her iki özelliğin kullanımı kişinin bulunduğu bağlama göre gösterdiği işlevsellik açısından esneklik. Bu nedenle kişinin hangi boyuta geçmeye ihtiyacı olduğunu fark etmesi işlevsellik açısından önemlidir (Liljenfors ve Lundh, 2015).

Zihinselleştirmenin ortaya konma yollarından biri, *örtük* zihinselleştirmedir. Örnek olarak, kişinin empatik olarak bir başkasının sıkıntısına uygun bir tavır benimsemesi verilebilir (Allen, Fonagy ve Bateman, 2010). *Açık* zihinselleştirme, dili içererek bilinçli bir süreci ifade etmektedir. Örneğin, kişinin bir davranışı açıklamak için duyguları kelimeye dökmesidir (Allen, Fonagy ve Bateman, 2008). Bunun ötesinde, kişi hem kendisinin hem de bir başkasının *şimdiki* zihin durumunu zihinselleştirebilir ya da *geçmiş* davranışın nedenlerini daha sonrasında anlayabilir. Bunlara ek olarak kişi, *gelecekteki* davranışın etkisini önceden tahmin ederek zihinselleştirme yapabilir. Dahası, belirli bir duyguyu tanımlayacak şekilde *dar* veya tekrarlayan davranış modellerini ortaya koyarak *geniş* bir şekilde zihinselleştirme yapılabilir (Allen, Fonagy ve Bateman, 2010).

Şekil 2: Zihinselleştirme Haritası: Boyutsal Özellikler ve Kavramsal Örtüşmeler (Choi-Kain ve Gunderson, 2008)

Zihinselleştirme birçok kavram ile örtüşmektedir (Şema 1). Bunlardan ilki, *Bilinçli Farkındalık (Mindfulness)* zihinselleştirme becerisiyle benzer olarak dürtüsellik ve tepkiselliğe yönelik eğilimleri azaltmanın bir yolu olarak kişinin dikkatini kendi

deneyimine yönlendirmeyi içerir. Her iki kavram da kişinin içsel deneyime katılmasını ve zihnin bilişsel ve duygusal yönlerinin bütünleşmesini vurgulamaktadır. Bilinçli farkındalık, zihinselleştirme kavramı içerisindeki iki moddan (açık) biri ve iki nesneden (benlik) biri ile örtüşmektedir (Choi-Kain ve Gunderson, 2008).

Zihinselleştirme ile örtüşen bir başka kavram olan *Psikolojik Farkındalık (Psychological Mindedness)*, Appelbaum (1973) tarafından sezgi, empati ve zihinlerin çalışma biçimine dair ilgi şeklinde tanımlanmaktadır. Zihnin işleyişine dair ilginin bilinçli bir şekilde gerçekleştirilmesi açık zihinselleştirme ile benzerlik göstermektedir. Bu iki kavramın bir başka benzer yönü ise içsel deneyimin bilişsel ve duygusal yönlerinin dengeli bir biçimde değerlendirilmesine dair vurgusudur. Fakat psikolojik farkındalık, zihin durumları üzerine düşünmeye dair ilgiyi anlatırken zihinselleştirme bu ilgiyi bir beceri olarak tanımlamaktadır (Choi-Kain ve Gunderson, 2008).

Empati (Empathy) kavramının zihinselleştirme ile önemli ölçüde örtüştüğü ifade edilmektedir. Her iki kavram da bir başkasının zihinsel durumlarının anlaşılma çabasını ifade etmektedir. Fakat bu çaba empatide daha çok bir başkasına yönelikken zihinselleştirmede eşit derecede hem kişinin kendisine hem de bir başkasına yöneliktir. Empatinin içeriği genellikle örtük ve duygusal deneyimi önceleyen şekildedir. Zihinselleştirmede bu durum bilişsel ve duygusal deneyimin dengesini ortaya koymaktadır (Choi-Kain ve Gunderson, 2008).

Duygulanım Bilinci (Affect Consciousness) ve zihinselleştirilmiş duygulanım benzer olarak duygulanımların belirlenmesini, işlenmesini ve ifade edilmesini içermektedir. Fakat duygulanım bilinci, duygulanım durumlarını tanımak ve ifade etmek açısından açık işlevleri ön plana çıkarırken zihinselleştirme hem açık hem de örtük yönleri vurgulamaktadır. Bunun yanında, zihinselleştirme zihinsel durumlara daha kapsamlı yaklaşmaktadır ve yalnızca duyguya dair zihinsel içerikleri ele almamaktadır (Choi-Kain ve Gunderson, 2008).

Zihinselleştirme kavramının örtüştüğü bir başka kavram olan *zihin kuramı*, zihinselleştirme kavramının gelişimi ile ilişkilidir. Zihin kuramı, insan zihnini tanımlayan yeteneklerden biri olarak davranışı anlama ve tahmin etmede kişinin kendisinin ve başkalarının zihinsel durumlarını hesaba katma yeteneği olarak tanımlanır. Zihin teorisini oluşturan bu yetenekler, bilindiği kadarıyla insanlarda evrenseldir (Premack ve Woodruff, 1978).

Çocuklar yaşamlarının üçüncü yılında kendilerinde ve başkalarında bilme, hissetme, unutma veya düşünme gibi zihinsel durumları tam olarak anlamaya başlamaktadırlar. Başkalarını anlamak, kendinin farkına varmayı ve bir başkasının yerine rol yaparak geçebilmeyi ayırt etme kapasitesine bağlı olarak gelişmektedir (Fonagy, 1991). Zihin kuramı, kişinin öncelikle başkalarındaki farklı zihinsel durumların varlığını fark etme yetisini ifade eder. Fakat zihinselleştirme, sadece benlik ve başkaları ayırımını değil, aynı zamanda arzular, duygular, düşünceler, inançlar ve rüyalardan, halüsinasyonlara, sanrılara, çözülme fenomenlerine kadar tüm zihinsel durumları içeren geniş bir alanı kapsamaktadır (Allen, Fonagy ve Bateman, 2010). Zihinselleştirme, zihin kuramından farklı olarak belirli yaşa ya da belirli bilişsel görevlere özgü değildir. Zihinselleştirme gelişimsel süreç içinde kapasitenin oluşum süreçleriyle ve bu süreçlere etki eden faktörlerle ilgilenmektedir (O'Connor ve Hirsch, 1999). Zihin kuramının bilişsel süreçlere atıflarının ötesinde Fonagy, zihinselleştirme kavramında duygusal öğelere de odaklanmıştır (Choi-Kain ve Gunderson 2008).

Allen ve arkadaşları (2010) duygunun zihinselleştirilmesinin üç yönünü ortaya koymuştur. İlki, duyguları tanımlamayı yalnızca isimlendirme ile değil, çatışmaları da tanımlayabilmeyi içermektedir. İkincisi, duyguları regüle edebilme, yoğun duygusal tepkileri azatabilmeyi ifade etmektedir. Üçüncüsü, duyguları ifade etmenin yalnızca başkalarına duyguların bildirilmesini değil, içsel olarak da kişinin kendisine de ifade edebilmesini kapsamaktadır. Klinik çalışmalar bağlanma travmasının duyguyu zihinselleştirme kapasitesi üzerinde negatif bir etkiye sahip olduğunu ortaya koymaktadır (Allen ve ark., 2010).

2.3.3. Zihinselleştirme Hataları

Fonagy (1991) zihinselleştirme kavramının bilimsel kanıtlarla doğrulanmış çerçevesini oluşturmak amacıyla yansıtıcı işleyiş olarak adlandırdığı bir ölçme kavramı ortaya koymuştur. Yansıtıcı işleyiş, zihinselleştirme kapasitesinin bir ölçüsü olarak tanımlanmaktadır (Caligor ve ark., 2009). Yansıtıcı işleyiş kavramı, yetersiz zihinselleştirme ve aşırı uyarılmışlık hallerinin tespit edilmesi amacıyla kullanılmaktadır (Fonagy ve ark, 1991).

Zihinselleştirme kapasitesinin gelişimindeki problemler sonucunda ortaya çıkan zihinselleştirme hataları vardır. Bunlardan biri olan *hipomentalizasyon*, aynı zamanda somut ya da psişik denklik, kişinin kendisinin veya başkalarının zihninin karmaşık çalışma modelini anlamadaki yetersizliğini ifade etmektedir. Hipomentalizasyon yapan bir kişi sahip olduğu düşünceleri ve duyguları çok gerçekçi yaşar ve gerçeğe dair alternatif bir perspektif yaratması zordur (Sharp ve ark., 2011).

Ebeveynlerin yansıtıcı işlevsellik kapasiteleri ile çocuklarda yansıtıcı işleyiş kapasitesinin gelişimi arasında bir ilişki olduğunu çalışmalarla ortaya konmuştur (Sharp ve Fonagy 2008). Bu bağlamda ebeveynlerin zihinsel durumların saydamlığını çok az tanınması "Çocuğum bir şey hissetmek veya düşünmek için çok küçük" gibi yaklaşımlar sergilemelerinin yanında çocuğun zihinsel durumlarının zamanla değişebileceğinin fark etmekte güçlük çekmeleri çocukların zihinsel durumların opaklığını tanıma kapasiteleri ile ilişkilidir (Luyten ve ark., 2017).

Hipomentalizasyonun tersi bir eğilim olan *hipermentalizasyon da*, aynı zamanda psödo-zihinselleştirme veya aşırı zihinselleştirme, bir zihinselleştirme hatası olarak adlandırılmaktadır (Sharp ve ark., 2011). Frith ve arkadaşları (2004), kişinin kendisinin veya başkalarının niyet veya zihinsel durumlarını aşırı yorumlanması yoluyla ortaya çıkan zihinselleştirme hatalarını ifade etmek için hipermentalizasyon kavramını kullanılmıştır

(akt. Sharp ve ark., 2011). Hipermentalizasyon süreci aşırı içsel odağa sahip olmak ve bireyin arzulara dair muhakemesinin zayıf olmasını anlatmaktadır. Muhakemedeki zayıflığın nedeni, iç ve dış gerçeklik arasındaki kopukluktan kaynaklanmaktadır (Luyten ve Fonagy, 2014). Langdon ve arkadaşları (2006) psikozun bazı pozitif semptomlarındaki paranoyak özelliklerin bir hipermentalizasyon biçimi olduklarını ileri sürmektedir. Buna göre, zihin aşırı atıflar ile bozulmuştur ve katı çıkarımlar ile durum ve kişileri yorumlamaktadır.

Taylor (2012), koruyucu bakımdaki çocuklarla yaptığı çalışmalarda, dezorganize bağlanma stillerine sahip çocukların diğer insanlara dair sıkça görüşlerine dayalı olarak yüzeysel yargılarla bulduklarını ifade etmiştir. Karşısındakinin zihnine dair perspektif almaya dair çok az bir kapasiteye sahip oldukları belirtilmiştir. Bu çocukların kişilerarası çatışma yaratan en küçük bir durumla karşılaştıklarında dezorganize bağlanma durumlarını kişilerarası ilişkilerde deneyimledikleri gözlenmiştir. Örneğin, masayı kurmaya yardım edip etmeyeceği sorulduğunda, dezorganize bağlanma stiline sahip çocuk öfkeyle tepki verebilir. Çünkü bu isteğin yeterince yardım etmediğine dair bir eleştiri olarak yanlış yorumlayabilir (akt. Midgley ve ark., 2017). Smeets ve arkadaşları (2009), kadınların yüksek kortizol seviyesi ile aşırı zihinselleştirme ile zihinselleştirme hatası yapmaları arasında pozitif bir ilişki olduğunu ortaya koymuştur. Böylece strese duyarlılığın zihinselleştirme üzerinde etkili olduğu öne sürülmüştür. Strese duyarlılığa dair Heim ve arkadaşlarının (2000) çalışmasında hipotalamik-hipofiz-adrenal eksen (HPA) ve otonom sinir sistemindeki hiperreaktivitenin çocukluk çağı istismar öyküsünün kalıcı bir sonucu olduğu ortaya konmuştur.

Yüksek yansıtıcı işleyiş becerisine sahip kişiler, kendi ve başkalarının zihinsel durumlarını anlamak konusunda bir noktada kesinliğe sahipken, bunun yanında bu zihinsel durumların değişkenliği konusunda farkındalığa sahiptirler. Fakat hipermentalizasyon eğilimi gösteren kişiler, kendilerinin ve başkalarının zihin durumlarına dair yaşadıkları zorluklara rağmen yaptıkları varsayımların kesinliğine dair açıklamalar öne sürmektedir (Fonagy ve ark., 2016).

BÖLÜM 3

LİTERATÜRDE KİŞİLİK ÖZELLİKLERİ, SAVUNMA MEKANİZMALARI VE ZİHİNSELLEŞTİRME İLİŞKİLERİ

3.1. Kişilik Özellikleri ve Savunma Mekanizmaları İlişkisine Dair Çalışmalar

Kişilik özellikleri ve savunma mekanizmaları arasındaki ilişkiyi anlama ve ortaya koyma amaçlanarak pek çok çalışma yapılmıştır. Bu çalışmaların bulgularında genellikle kullanılan savunma mekanizmaları türlerinde kişilik özelliklerinin önemli rol oynadığı görülmektedir. Bu rolün araştırılması Kişiliğin Beş Faktör Modeli ile kişilik bozukluklarının ilişkilendirilmesi amaçlanan çalışmalardan kökünü almaktadır. Clark (2007), Kişiliğin Beş Faktör Modeli'nin hem normal hem de anormal kişilik özelliklerini temsil ettiğini ileri sürmüştür. Böylece Mental Bozuklukların Tanısal ve Sayımsal El Kitabı'nda tanıya karşılık özellikler saptanabilmektedir (Samuel ve Widiger, 2008). Kişilik bozuklukları tanılarına özel boyutların tanımlanma çabasındaki bir diğer kavram savunma mekanizmalarına yönelik çalışmalar olmuştur (Ivzans ve Mihailova, 2017).

Costa ve Macrea, 5 Büyük kişilik özellikleri ile savunma mekanizmaları arasındaki etkileşimin, refah ve yaşam başarısı gibi değişkenleri tahmin etmede yararlı olacağını öne sürmüşlerdir. Bu etkileşimin sonuçlarını ortaya koyan girişimlerden birinde, olgun savunmalar ile Dışadönüklük ve Gelişime Açıklık pozitif yönde ilişkili, ilkel savunmaların ise Nevrotiklik ile ilişkili olduğu bulunmuştur. Bununla birlikte, fedakarlık savunmaları Uyumluluk ile ilgiliyken, yönetme, baskı ve inkar Vicdanlılıkla ilişkili olarak ortaya konmuştur. İkinci bir çalışmada, yine Nevrotiklik ilkel savunmalarla, Dışadönüklük ve Gelişime Açıklık ise olgun savunmalarla ile ilişkili bulunurken, hem Uyumluluk hem de Vicdanlılık, ilkel savunmalarla olumsuz bir ilişki içinde bulunmuştur (akt. Cramer, 2003).

Soldz ve arkadaşları (1995) kişilerin kendi bildirdikleri savunma stilleri ile kişilik patolojisi ve 5 Faktörlü Kişilik Modeli arasındaki ilişkiyi araştırmışlardır. Çalışmaya göre, duygusal istikrar, anlaşılabilirlik ve vicdanlılık, olgunlaşmamış savunma kullanımıyla olumsuz bir şekilde ilişkilidir. Gelişime Açıklık ise olumsuz bir şekilde olgun savunmalar ile ilişkili bulunmuştur.

Cramer (2003) geç yetişkinlik döneminde meydana gelen kişilik değişikliklerinin, erken yetişkinlikte kullanılan savunma mekanizmaları ile açıklanmasını amaçlayan bir çalışma gerçekleştirmiştir. Çalışmanın bulguları, inkar ve yansıtma gibi olgunlaşmamış savunmalarının kullanılmasının nevrozluğun artmasında; dışadönüklüğün ve uyumluluğun azalmasında rol oynadığını ortaya koymuştur.

Gürol Işık (2016), doktora tezinde, kişilik özelliklerine dair bulguları sınıflandırırken Digman'ın 2 meta özelliğini kullanmıştır. Uyumluluk, Öz disiplin ve Duygusal Kararlılık (tersine nevrozlu) ile oluşan normlara uyan grubu kararlılık olarak kavramsallaştırmıştır. Dışadönüklük ve Deneyime Açıklıktan oluşan ve topluma daha az uymayı ifade eden grubu ise esneklik olarak kavramsallaştırmıştır. Araştırma sonucunda, daha olgun ve nevrozlu savunma kullananların genel kişilik özellikleri olarak kararlılığa sahip olma olasılıkları daha yüksek bulunmuştur. Bununla birlikte, daha olgun ancak daha az olgunlaşmamış savunma kullananların kişilik özelliklerinde esnekliğe sahip olma olasılığı daha yüksek olarak bulunmuştur.

3.2. Savunma Mekanizmaları ve Zihinselleştirme İlişkisine Dair Çalışmalar

Zihinselleştirme ve savunma mekanizmaları arasındaki ilişkiye dair yapılan çalışmalar genellikle zihinselleştirme temelli psikoterapinin Bordeline Kişilik Bozukluğu'na (BKB) sahip olan kişilerin savunma mekanizmaları üzerindeki etkinliğine dair yapılmıştır. BKB'li hastalarda zihinselleştirmenin bozulabileceği yollardan biri olarak, kişinin kendisine dair olumsuz düşüncelere sahip bakımverenin zihninden

korunmak amacıyla psikolojik savunmalar geliştirmesi ifade edilmektedir. Byolece bu savunmaların yoğun kullanımını ile zihinselleştirmenin gelişimi de sekteye uğramaktadır (Eizirik ve Fonagy, 2009).

Einy ve Narimani (2019), 30 BKB'ye sahip erkek katılımcıyla yaptıkları çalışmada, deney grubuna zihinselleştirme temelli terapi uygulamışlardır. Sonuçta deney grubundaki sınırda kişilik bozukluğu olan kişilerin ego gücünü artırmak, nevrotik ve olgunlaşmamış savunma mekanizmalarını azaltmak için zihinselleştirme temelli psikoterapi çalışmasının etkili bir müdahale olduğu ortaya konmuştur.

Kernberg ve meslektaşları (2008) sınırda kişilik bozukluğunda aktarım odaklı psikoterapi uygulamasından sonra hastaların zihinselleştirme kapasitelerinde yansıtıcı işleyiş skorlarıyla gelişme gösterdiklerini bulmuşlardır. Yapılan alışma içinde bölme ve diğer ilkel savunmaların yorumlanması, bölünmenin neden meydana geldiğine dair bir hipotez önermek ve bu ilkel savunma operasyonlarını bilindişi istekler, korkular ve motivasyonlara kademeli olarak bağlamanın zihinselleştirmeyi geliştirdiğini ortaya koymuşlardır.

Porcerelli ve arkadaşlarının (2016) yaptıkları boylamsal çalışmanın amacı, hamile kadınlarda savunma mekanizmaları ile yürümeye başlayan çocukların bağlanma güvenliği, sosyal-duygusal ve davranışsal uyumları arasındaki ilişkileri incelemek olmuştur. Bu ilişki içinde zihinselleştirme ebeveyn için, ebeveyn yansıtıcı işleyiş becerisi olarak ele alınmıştır. Bu beceri, çocuğun i dünyasına girmeyi, çocuğun deneyimlerini anlamlandırmasına ve düzenlemesine yardımcı olmayı içermektedir. Çalışmada tüm olgun savunmaların annenin yansıtıcı işleyiş kapasitesiyle bir Şekilde örtüştüğü ortaya konmuştur.

Brown (2008) zihinselleştirmenin bir kusur mu yoksa bir savunma mekanizması mı olarak ele alınacağına yönelik hazırladığı derlemede zihinselleştirme kavramına farklı

bir bakış açısı sunmuştur. Çalışmasında, 2 klinik vaka üzerinden zihinselleştirmedeki güçlüklerin, libidinal veya agresif dürtülerin boşalmasıyla ortaya çıkabilecek kaygının en aza indirilmesini sağlayan bir savunma işlevi gördüğünü öne sürmüştür. Bununla birlikte kişinin iç nesne ilişkilerini korumak için de zihinselleştirmede hatalara düştüğünü ileri sürmüştür.

Hayden ve arkadaşları (2021), psikiyatrik bozuklukların tedavisi sırasında ve sonrasındaki takip sürecine dair yapılan ampirik çalışmalarının sonucunda zihinselleştirmede önemli bir artış ve uyumsuz savunma, psikopatoloji ve kişilerarası problemlerde önemli bir azalma tespit etmişlerdir. Zihinselleştirme, immatür savunma mekanizmalarının yaygınlığını azaltabileceğinden, olumsuz uyaranlarla başa çıkmanın daha sağlıklı yollarını teşvik ettiği gösterilmiştir. Bununla birlikte, daha olgun savunma tarzları, yatarak tedavi veya takip sırasında önemli ölçüde değişmemiştir. Daha matur savunma tarzlarını arttırmak için daha uzun ve daha yoğun psikoterapi yaklaşımları gerekli olabileceği öne sürülmüştür.

3.3. Zihinselleştirme ve Kişilik Özellikleri İlişkisine Dair Çalışmalar

Son yıllarda Fonagy ve arkadaşlarının yaptıkları çalışmalar, zihinselleştirmenin kişiliğin temel bir kapasitesi olduğunu vurgularken bu kapasitenin yoksulluk, düşük sosyal sermaye, aile sorunları, şiddet, kötüye kullanım, ihmal, travmalar, suçluluk, uyuşturucu bağımlılığı vb. kötü sosyo-ekonomik koşullar ile gelişiminin zarar gördüğü ifade edilmektedir. Bu faktörler, yaşamın gidişatını etkilediği için zihinselleştirme bir kişilik niteleyicisi olarak ele alınabilmektedir (akt. Karterud ve Kongerslev, 2019).

Zihinselleştirme ve kişilik özelliklerinin ilişkisine dair çalışmalarda genellikle amaç, zihinselleştirmedeki bireysel farklılıkların etkisini ortaya koyabilmektir. Bu doğrultuda, Allen ve arkadaşlarının (2017) çalışmasında Kişiliğin Beş Faktör Modeli'ndeki Uyumluluk faktörünün kapsadığı Merhamet alt faktörünün zihinselleştirme

yeteneğini olumlu olarak etkilediği ortaya konmuştur. Bir yanıyla başkalarının zihinsel durumu hakkında doğru çıkarımlar yapabilme becerisini kapsayan zihinselleştirme, merhamet konusunda yüksek skorlara sahip kişilerin ilişkilerinde daha fazla işbirliğini ve uyumu teşvik eden bir mekanizma olarak değerlendirilmiştir. Bunun yanında, yalan söyleme ve başkalarını manipüle etme eğiliminin zihinselleştirme becerisi ile pozitif bir ilişki içinde olduğu ortaya konmuştur.

Manyetik rezonans görüntüleme (MRI) çalışmaları zihinselleştirme ağı olarak adlandırılan, zihin durumları hakkında düşünmeye dair anahtar beyin bölgelerini ortaya koymaktadır. Bu ağın ana bileşenleri medial prefrontal korteks (mPFC), temporoparietal bileşke (TPJ), posterior singulat korteks (PCC) ve Precuneus (PC) ve daha az yaygın olarak amigdaladır. Bu ağın aktivasyonunda kişilik kalıplarının etkisi vurgulanmıştır. Örneğin, mPFC, amigdala ve singulat korteksin düşük aktivasyonu yüksek Nevrotiklik ile ilişkilendirilmiştir. Yapılan çalışmada, yüksek düzeyde Uyumluluk ve Sorumluluk kişilik özelliklerinin, zihinselleştirme ağının yapısal bütünlüğü için zararlı olabileceğini göstermektedir, çünkü bunlar, bazı ana bileşenlerin artan atrofi oranıyla ilişkili olarak bulunmuştur. Yüksek uyumluluk genç yaştan farklı olarak yaşlılıkta beyin hasarıyla ilişkili bir faktör ortaya koymuştur. Yani, yaşlılıkta daha düşük düzeyde Uyumluluk ve Sorumluluk, zihinselleştirme ağının hacminin daha iyi korunmasına dair bileşenler olarak ifade edilebilmektedir (Giannakopoulos ve ark., 2020). Bir başka çalışmada, gelişmekte olan ülkelerden gelen yardım videolarının nöral yanıtlar üzerindeki etkisi fonksiyonel manyetik rezonans görüntüleme (fMRI) kullanılarak araştırılmıştır. Araştırmanın bulgularından biri, uyumluluk kişilik faktörünün zihinselleştirme beyin ağlarının (yani prekuneus) aktivasyonu ile ilişkili bulunmuştur (Pinazo ve ark., 2016).

BÖLÜM 4

GEREÇ ve YÖNTEM

4.1. Araştırma Katılımcıları

Araştırmanın örneklemini 18-66 yaş aralığındaki lisans, yüksek lisans ve doktora öğrencilerinden oluşmuştur. Araştırmaya katılımda gönüllülük esas alınmıştır. Katılımcılar n = 323 kadın (yaş ort.: 25.95) ve n = 107 erkek (yaş ort.: 29.07) olmak üzere toplamda n=431 (yaş ort.: 26.71) kişiden oluşmuştur. Katılımcıların %3.5'i hazırlık sınıfına, %17.4'ü birinci sınıfa, %30.6'sı ikinci sınıfa, %14.2'si üçüncü sınıfa ve %22'si dördüncü sınıfa, %1.9'u beşinci sınıfa ve %10.4'ü altıncı sınıfa devam etmektedir.

4.2. Veri Toplama Araçları

Araştırma verileri İstanbul Medipol Üniversitesi Sosyal Bilimler Bilimsel Araştırmalar Etik Kurulu Başkanlığı'ndan gerekli iznin alınmasının ardından toplanmıştır. Veri toplama aşaması 2020 yılı Haziran ayında başlamış ve 2021 yılı Ocak ayında sonlandırılmıştır. Ölçekler Google Formlar üzerinden hazırlanarak lisans, yüksek lisans ve doktora öğrencilerine online olarak iletilmiştir. Araştırmanın başında tüm katılımcılara yazılı olarak Gönüllü Katılım Onay Formu verilerek onayları alınmıştır (EK'de verilmiştir). Katılımcılardan kimlik bilgilerini ortaya koyacak bilgiler alınmamıştır. Katılımcılar sırasıyla, Demografik Bilgi Formu, Temel Kişilik Özellikleri Ölçeği (TKÖÖ), Savunma Biçimleri Ölçeği (SBT) ve Yansıtıcı İşleyiş Ölçeği (RFQ-54) verilmiştir. Ölçeklerin yanıtlanması ortalama 15 dakika sürmüştür. Verilerin analizi SPSS 25 paket programı kullanılarak yapılmıştır.

4.2.1. Ölçekler

Araştırmada katılımcıların kişisel bilgilerini edinmek için Demografik Bilgi Formu, kişilik özelliklerinin belirlenmesi için Temel Kişilik Özellikleri Ölçeği (TKÖÖ), savunma mekanizmalarını belirlemek amacıyla Savunma Biçimleri Ölçeği (SBT) ve son olarak katılımcıların mentalizasyon becerilerini ölçmek amacıyla Yansıtıcı İşleyiş Ölçeği (RFQ-54) kullanılmıştır. Araştırmada kullanılan veri toplama araçları ile ilgili detaylı bilgiler aşağı kısımda yer almaktadır.

4.2.1.1. Demografik Bilgi Formu

Katılımcıların kişisel bilgilerinin toplanması amacıyla araştırmacı tarafından hazırlanan Demografik Bilgi Formu kullanılmıştır. Bu formda katılımcıların yaşı, cinsiyeti, eğitim durumu, sınıfı, bölümü, gelir düzeyi, medeni hali, şu anda kimlerle yaşadığı, anne ve babanın birlikte olup olmadıkları, hayatta olup olmadıkları, hayattalarsa kaç yaşında oldukları, değilse kaybettiklerinde kendilerinin kaç yaşında oldukları, kardeş sayısı, şu anda ve geçmişte herhangi bir psikolojik sorun yaşayıp yaşamadıkları ve yardım/tedavi görüp görmedikleri sorulmuştur.

4.2.1.2. Temel Kişilik Özellikleri Ölçeği (TKÖÖ)

Temel Kişilik Özellikleri Ölçeği (TKÖÖ), Gençöz ve Öncül (2012) tarafından McCrae ve Costa'nın (2003) beş faktör kişilik modeline dayalı olarak temel kişilik özelliklerini belirlemek amacıyla Türk kültürü için geliştirilmiştir. Ölçek, 45 maddeden oluşmaktadır. Bu maddeler, beş faktör kişilik özelliklerinden dışadönüklük, sorumluluk, uyumluluk/geçimlilik, duygusal tutarsızlık, gelişime açıklık faktörlerini ve ek bir altıncı faktör olan negatif değerlik faktörünü içermektedir. Ölçek maddeleri "hiç uygun değil" (1) ile "çok uygun" (5) şeklinde 5'li likert tipi derecelendirme ile yanıtlanmaktadır.

Ölçeğin geçerlik güvenirlik çalışmasında, Cronbach alfa ile belirlenen güvenirlik katsayıları .89 ile .71 arasında değişmektedir. Dışa dönüklük için .89, uyumluluk için .85, duygusal tutarsızlık için .83, deneyime açıklık için .80 ve negatif değerlik için .71 olarak bulunmuştur. 6 faktörün test-tekrar güvenirlik katsayıları ise .71 ile .84 arasında değişmektedir.

4.2.1.3. Savunma Biçimleri Ölçeği (SBT)

Savunma Biçimleri Testi (SBT), Andrews, Singh ve Bond (1993) tarafından savunma biçimlerini değerlendirmek amacıyla geliştirilmiştir. Ölçek 40 maddeden oluşmaktadır. Ölçek maddeleri "Bana hiç uygun değil" (1) ile "Bana çok uygun" (9) şeklinde 9'lu likert tipi derecelendirme ile yanıtlanmaktadır. Bu maddeler immatür (yansıtma, pasif saldırganlık, dışavurma, yalıtma, değersizleştirme, otistik fantezi, inkar, yer değiştirme, disosiyasyon, bölünme, rasyonalizasyon, bedenselleştirme), nevrotik (yapma-bozma, psödoalturizm, idealleştirme, karşıt-tepki geliştirme) ve matür (yüceltme, mizah, beklenti, baskılama) savunmalardan oluşan 3 alt boyuta sahiptir.

Güvenirlik katsayıları immatür savunmalar için .80, nevrotik savunma biçimi için .58 ve matür savunmalar için .68 olarak belirlenmiştir. Test-tekrar test güvenirliği immatür savunmalar için .85, nevrotik savunmalar için .78 ve matür savunmalar için .75 olarak verilmiştir. Ölçeğin geçerlik çalışmasında Beck Depresyon Ölçeği ile matür ve immatür savunma biçimi korelasyonları -.57 ve .57 olarak bulunmuştur, nevrotik savunma biçimi ile ise anlamlı bir ilişki bulunmamıştır (Andrews, Singh ve Bond, 1993).

Ölçeğin, 40 maddelik formunun Türkçe'ye uyarlaması Yılmaz, Gençöz ve Ak (2007) tarafından yapılmıştır. Psikometrik özellikleri incelendiğinde iç tutarlığın matür savunmalar için .70, nevrotik savunmalar için .61 ve immatür savunmalar için .83 olarak bildirilmiştir. Test- tekrar test güvenirlikleri ise matür savunmalar için .75, nevrotik savunmalar için .88 ve immatür savunmalar için .86 olarak bulunmuştur.

4.2.1.4. Yansıtıcı İşleyiş Ölçeği (RFQ-54)

Yansıtıcı işleyiş ölçeği, zihinselleştirme becerisini ölçmek amacıyla Fonagy ve arkadaşları (2016) tarafından geliştirilmiştir. Ölçek 54 maddeden oluşmaktadır. Bu maddeler "Tamamen katılmıyorum" (1) ile "Tamamen katılıyorum" (7) şeklinde 7'li Likert tipi derecelendirme ile yanıtlanmaktadır.

Yansıtıcı işleyiş ölçeği, kişinin kendisinin ve başkalarının zihinsel durumları hakkındaki kesinlik (RFc) ve belirsizlik (RFu) düzeylerini iki alt boyut olarak ölçmektedir. Bu alt boyutlara dair yüksek puanlar kişinin kendisinin ve başkalarının zihinsel durumları hakkında çok emin olması anlamına gelen hipermentalizasyon ve kişinin kendinin ve başkalarının zihinsel durumları hakkında çok belirsiz olmasını ifade eden hipomentalizasyon düzeylerini ifade etmektedir.

Ölçeğin psikometrik özellikleri incelendiğinde Cronbach Alfa değerleri belirsizlik (RFu) alt boyutu için klinik örnekleme .77, klinik olmayan örnekleme .63 olarak, kesinlik (RFc) alt boyutu için klinik örnekleme .65, klinik olmayan örnekleme .67 olarak ifade edilmiştir. Test tekrar test güvenilirliği belirsizlik (RFu) için .84, kesinlik (RFc) için ise .75 olarak belirlenmiştir.

RFQ-54'ün Türkçe versiyonuna ölçeğin geliştiricilerinin web sitesi üzerinden ulaşılmıştır. Türkçe versiyonu için psikometrik özellikler henüz raporlanmamıştır. RFQ-54'ün Türkçe versiyonunun geçerliliğini ortaya koyan önceki çalışmalardan Köksal (2017), Cronbach Alfa değerini kesinlik (RFc) alt boyutu için .90, belirsizlik (RFu) alt boyutu için .87 olarak bulmuştur.

BÖLÜM 5

SONUÇLAR

5.1 Bulgular

Bulgular bölümünde araştırmadaki istatistiksel analizlerin sonuçlarına yer verilmiştir. Analizler SPSS 25 programı aracılığıyla yapılmıştır.

5.1.1. Demografik Bilgiler

Araştırmadaki 431 katılımcının yaş ortalaması 26.71 ± 8.242 'dir ve yaş aralıkları 18-66 arasında değişmektedir. Katılımcıların %74.9'unu kadınlar (n = 323) ve %24.8'ini ise erkekler oluşturmaktadır (n = 107). Katılımcıların %62.4 önlisans/lisans (n = 269), %37.6'sı yüksek lisans/doktora (n = 162) öğrencileridir. %78.7'si (n = 339) gelir düzeyini orta olarak ifade etmiştir. Katılımcıların %84.9'u (n = 366) bekar, %10.9'u (n = 47) ise evlidir. Katılımcıların ortalama kardeş sayıları 2.7'dir.

111 farklı bölümden katılımcı vardır. Çoğunluğu %32.7 (n = 141) psikoloji bölümü, daha sonra %5.8 (n = 25) Klinik Psikoloji, %4.9 (n = 21) İşletme ve %3.7 (n = 16) ile Türk Halk Oyunları bölümleri oluşturmaktadır.

Katılımcılar şu anda kimlerle yaşadıkları sorusuna çoğunlukla %74.7 (n = 322) aile, Yalnız 53 %12.3 (n = 52) yalnız, %8.6 (n = 37) arkadaşlar ile yanıtlarını vermişlerdir.

Tablo 1. Katılımcıların Demografik Özellikleri

Özellikler	N	%	Ortalama	Standart Sapma
Yaş	431	100	26.71	8.242
Cinsiyet				
Kadın	323	74.9		
Erkek	107	24.8		
Diğer	1	.2		
Eğitim Düzeyi				
Üniversite	269	62.4		
Yüksek Lisans/Doktora	162	37.6		
Sınıf			2.81	
Hazırlık	15	3.5		
1.Sınıf	75	17.4		
2.Sınıf	132	30.6		
3.Sınıf	61	14.2		
4.Sınıf	95	22		
5.Sınıf	8	1.9		
6.Sınıf	45	10.4		
Gelir Düzeyi				
Düşük	62	14.4		
Orta	339	78.7		
Yüksek	30	7.0		
Medeni Hal				
Evli	47	10.9		
Bekar	366	84.9		
Dul	1	.2		
Birlikte Yaşıyor	9	2.1		

Boşanmış	8	1.9
Kardeş sayısı		2.77
Şu andaki psikolojik sorun		
Var	99	23
Yok	332	77
Şu andaki tedavi durumu		
Evet	57	13.2
Hayır	374	86.8
Geçmişte psikolojik sorun		
Var	163	37.8
Yok	268	62.2
Geçmiş tedavi durumu		
Evet	132	30.6
Hayır	299	69.4

Katılımcıların aile öyküsüne yönelik alınan bilgiler Tablo.'de gösterilmiştir. Katılımcıların %94'ünün annesinin hayatta olduğu ve annelerin ortalama 53.46 yaşında olduğu ortaya konmuştur. Katılımcıların %82.4'ünün anne ve babası birlikte yaşamaktadır. Anne ve babaları ayrı olan katılımcıların %51.6'sı anneleriyle birlikte yaşamaktadırlar. Anne ve babalarını kaybeden katılımcılar, kaybettikleri sırada ortalama 26.35 ve 26.37 yaşları arasındadırlar.

Tablo 2. Katılımcıların Aile Öyküsüne Yönelik Bilgiler

Özellikler	N	%	Ortalama
Anne hayatta mı?			
Evet	405	%94	
Hayır	26	%6	

Hayattaysa kaç yaşında?			53.46
Kaybettiye o sırada siz kaç yaşındaydınız?			26.35
Baba hayatta mı?			
	Evet	380	88.2
	Hayır	51	11.8
Hayattaysa kaç yaşında?			55.76
Kaybettiye o sırada siz kaç yaşındaydınız?			26.37
Anne ve baba birlikte mi ?		62	14.4
	Evet	355	82.4
	Hayır	76	17.6
Birlikte değillerse kiminle yaşamış?			
	Anne ile	47	51.6
	Bir süre anne bir süre baba ile	13	14.3
	Baba ile	12	13.2

5.1.2. Ölçek Bilgileri

5.1.2.1. Ölçeklerin Normallik Dağılımları

Verilerin standart normal dağılıma uygun olup olmadığı test edilmiştir. Çarpıklık ve basıklığı ifade eden Kurtosis ve Skewness değerlerinin -1.5 ile +1.5 aralığında olduğu zaman normal dağıldığı kabul edilmektedir (Tabachnick ve Fidell, 2013). Araştırmada kullanılan TKÖÖ, SBT, DDGÖ ve RFQ-54 ölçeklerinin alt boyutları için yapılan normallik testi sonucunda çarpıklık ve basıklık değerlerinin -1.5 ile +1.5 aralığında olduğu saptanmıştır ve normal dağılıma uygun olduğu kabul edilmiştir.

Tablo 3. Ölçeklerin Geçerlik Analizi Puanları

Ölçekler			İstatistikler	Standart Hata
TKÖÖ	Dışadönüklük	Çarpıklık	.277	.118
		Basıklık	-.352	.235
	Sorumluluk	Çarpıklık	-.550	.118
		Basıklık	.751	.235
	Uyumluluk	Çarpıklık	-.397	.118
		Basıklık	.495	.235
	Duygusal Tutarsızlık	Çarpıklık	.170	.118
		Basıklık	-.143	.235
	Gelişime Açıklık	Çarpıklık	-.463	.118
		Basıklık	.307	.235
	Olumsuz Değerlik	Çarpıklık	.858	.118
		Basıklık	.674	.235
SBT	Matür	Çarpıklık	-.317	.118
		Basıklık	-.200	.235
	Nevrotik	Çarpıklık	.193	.118
		Basıklık	-.276	.235
	İmmatür	Çarpıklık	.126	.118
		Basıklık	-.235	.235
RFQ-54	Kesinlik	Çarpıklık	-.092	.118
		Basıklık	-.912	.235
	Belirsizlik	Çarpıklık	.419	.118
		Basıklık	.912	.235

5.1.2.2. Ölçeklerin Güvenirlilikleri

Araştırmada kullanılan TKÖÖ, SBT, DDGÖ ve RFQ-54 ölçeklerinin alt boyutları için güvenilirlik analizleri yapılmıştır. Cronbach Alfa modelinde, tabloda yer verilen sınıflamaya göre katsayılar yorumlanabilmektedir (Özdamar, 2002).

Tablo 4. Cronbach's Alpha Katsayıları

Cronbach's Alpha	Yorum
0.81-1.00	Ölçek yüksek güvenirliliktir
0.61-0.80	Ölçek orta güvenirliliktir
0.41-0.60	Ölçek düşük güvenirliliktir
0.00- 0.40	Ölçek güvenilir değildir

Analiz sonucunda Temel Kişilik Özellikleri Ölçeği'nin (TKÖÖ) Cronbach's α değeri .802 olarak orta güvenirlilikte, Savunma Biçimleri Ölçeği'nin (SBT) Cronbach's α değeri .876 olarak yüksek güvenirlilikte ve Yansıtıcı İşleyiş Ölçeği'nin (RFQ-54) Cronbach's α değeri .904 olarak yüksek güvenirlilikte bulunmuştur.

Tablo 5. Ölçeklerin Güvenirlilik Analizi Puanları

Ölçekler	Cronbach's Alpha	Madde Sayısı
TKÖÖ	.802	45
Dışadönüklük	.874	8
Sorumluluk	.711	8
Uyumluluk	.847	8
Duygusal	.821	9
Tutarsızlık		
Gelişime	.746	6
Açıklık		

Olumsuz Değerlik	.680	6
SBT	.876	40
Matür	.736	8
Nevrotik	.650	8
İmmatür	.826	24
RFQ-54	.904	54
Kesinlik	.799	54
Belirsizlik	.863	54

5.1.3. Temel Hipotezler

Matür, immatür ve nevrotik savunma mekanizmalarındaki değişimi açıklayan kişilik özellikleri ve yansıtıcı işleyiş faktörlerini tespit edebilmek için regresyon modellerinden yararlanılmıştır. Regresyon modelleri kurulurken savunma mekanizmaları ile kişilik özellikleri ve yansıtıcı işleyiş faktörleri arasındaki doğrusal ilişkiye, hataların dağılımına ve varyans homojenliğine, bağımsız değişkenler arasındaki çoklu doğrusallık probleminde göre hangi değişkenlerin modele dahil edilebileceğine karar verilmiştir. Varsayımları karşıladığı istatistiksel olarak tespit edilemeyen değişkenler, varsayım ihlaline sebep oldukları için modele dahil edilememiştir. Bu nedenle kişilik özellikleri ve yansıtıcı işleyiş faktörlerinin matür, immatür, nevrotik savunma mekanizmalarındaki değişimlere etkileri üç farklı regresyon modeli ile incelenmiştir (Tablo 6).

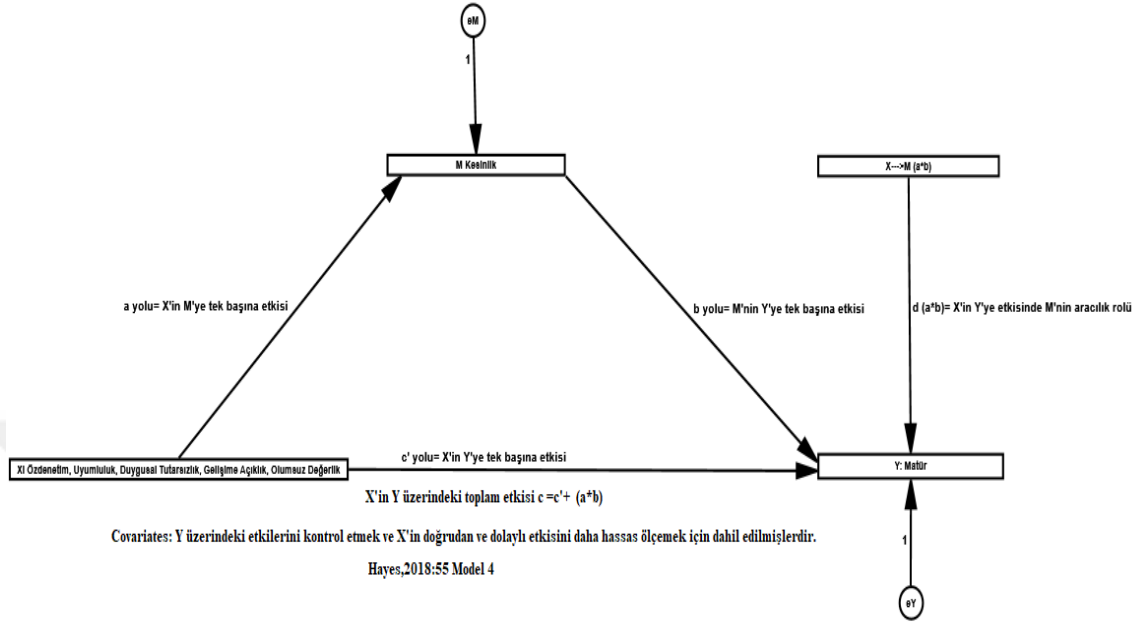
Tablo 6. Aracı/Bağımsız Değişkenlerin Bağımlı Değişkene Göre Linearlik Durumları

Bağımlı	X	Bağımsız/Aracı		Regresyon
		Değişken	Linearlik	
Matür		Dışadönüklük	0.057	0.051
		Özdenetim	0.007***	0.122
		Uyumluluk	0.000****	0.124
		Duygusal Tutarsızlık	0.041**	0.860
		Gelişime Açıklık	0.000****	0.676
		Olumsuz Değerlik	0.000****	0.866

	M	Belirsizlik	0.000****	0.004***	
		Kesinlik	0.000****	0.353	
İmmatür	X	Değişken	Linearlik	Linearlikten Sapma	Regresyon
		Dışadönüklük	0.000****	0.242	Aracılık Analizi
		Özdenetim	0.853	0.006***	
		Uyumluluk	0.058	0.265	
		Duygusal Tutarsızlık	0.000	0.729	
		Gelişime Açıklık	0.423	0.953	
		Olumsuz Değerlik	0.000****	0.311	
	M	Belirsizlik	0.000****	0.261	
		Kesinlik	0.000****	0.153	
Nevrotik	X	Değişken	Linearlik	Linearlikten Sapma	Regresyon
		Dışadönüklük	0.057	0.744	Çoklu Doğrusal Regresyon
		Özdenetim	0.474	0.165	
		Uyumluluk	0.000****	0.070	
		Duygusal Tutarsızlık	0.019**	0.084	
		Gelişime Açıklık	0.534	0.731	
		Olumsuz Değerlik	0.318	0.968	
	M	Belirsizlik	0.000****	0.006***	
		Kesinlik	0.000***	0.009***	

p<0.05**; p<0.01***; p<0.001****

Matür savunma mekanizmasıyla doğrusal ilişki gösterdiği tespit edilemeyen ya da doğrusal ilişki gösterdiği halde bu ilişkinin bozulduğu tespit edilen dışadönüklük ve belirsizlik faktörleri regresyon modeline dahil edilememiştir (Tablo 6). Matür savunma mekanizması ile doğrusal ilişki gösteren özdenetim, uyumluluk, duygusal tutarsızlık, gelişime açıklık, olumsuz değerlik kişilik özellikleri ve kesinlik yansıtıcı işleyiş faktörleri doğrusal regresyon modellerinin güvenilirliği açısından gerekli diğer varsayımları da karşılamaktadır. Bu değişkenlerden özdenetim, uyumluluk, duygusal tutarsızlık, gelişime açıklık, olumsuz değerlik kişilik özellikleri bağımsız veya ortak/ kodeğişkenler olarak; kesinlik yansıtıcı işleyiş faktörü aracı değişken olarak regresyon modeline dahil edilmiştir (Şekil 3).

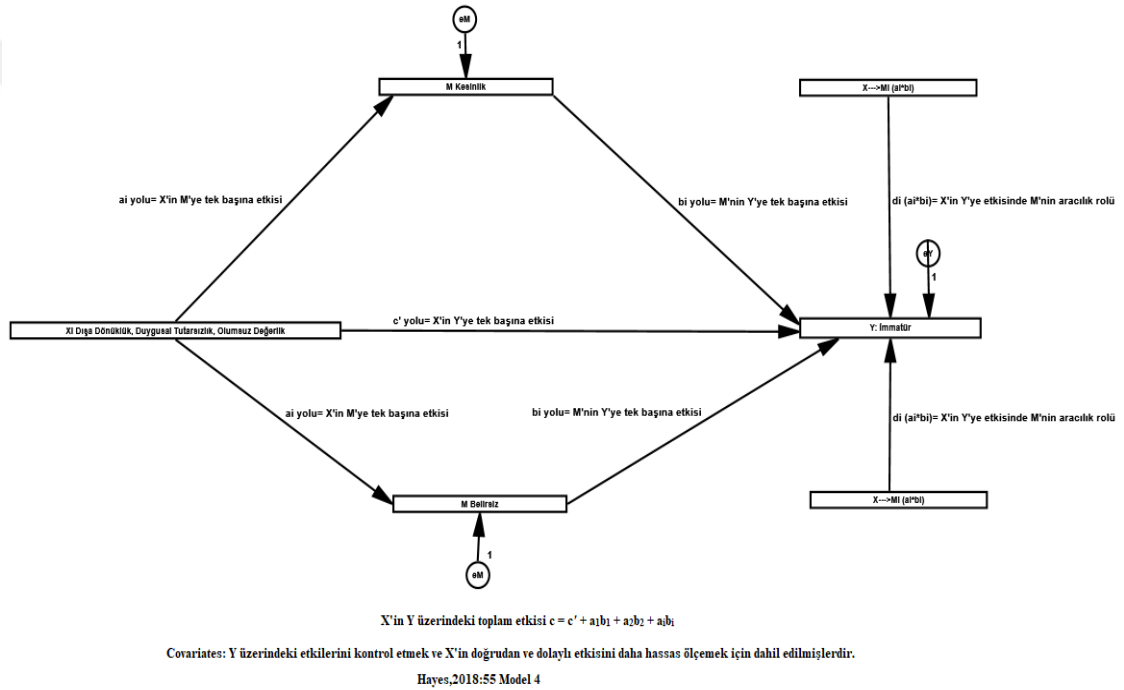

Şekil 3. Aracılık Analizi Kavramsal Çerçeve (Matür Bağımlı Değişken)

En küçük kareler yöntemine dayalı aracılık analiziyle kişilik özelliklerindeki değişimin matür savunma mekanizmasındaki değişime doğrudan etkisi ve kesinlik faktörü aracılığıyla matür savunma mekanizmasındaki değişime dolaylı etkisi incelenmiştir. Ayrıca kesinlik yansıtıcı işleyiş faktörünün matür savunma mekanizmasındaki değişime doğrudan etkisi sorgulanmıştır (Şekil 3).

İmmatür savunma mekanizmasıyla özdenetim ve uyumluluk kişilik özellikleri arasında linear bir ilişki tespit edilememiştir (linearlık $p>0.05$). Ek olarak olumsuz değerlik kişilik özelliği immatür savunma mekanizması ile doğrusal bir ilişki göstermekle birlikte (linearlık $p<0.05$), bu ilişkinin istatistiksel açıdan bozulduğu tespit edilmiştir (linearlikten sapma $p<0.05$). Bu nedenle özdenetim, uyumluluk ve olumsuz değerlik kişilik özelliklerinin immatür savunma mekanizmasındaki değişim üzerindeki etkileri incelenememiştir. Öte yandan dışadönüklük, duygusal tutarsızlık, gelişme açıklık kişilik özellikleri; belirsizlik ve kesinlik yansıtıcı işleyiş faktörleri matür savunma mekanizması ile doğrusal bir ilişki sergilediği ve doğrusal ilişkinin bozulmadığı tespit edilmiştir (

linearlik $p < 0.05$; linearlikten sapma > 0.05). Bu değişkenlerin doğrusal regresyon modellerinin daha güvenilir sonuç vermesi için karşılması gerektiği diğer varsayımları da karşıladiğı tespit edilmiştir. Dolayısıyla dışadönüklük, duygusal tutarsızlık, gelişime açıklık kişilik özellikleri regresyon modeline bağımsız ve ortak/ kodedişkenler (covariates) olarak belirsizlik ve kesinlik yansıtıcı işleyiş faktörleri ise aracı değişkenler olarak dahil edilmiştir (Şekil 4).

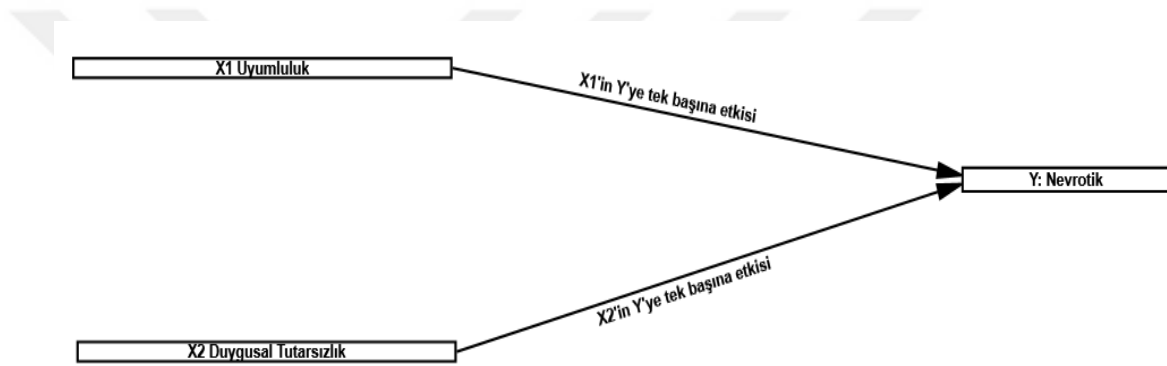

Şekil 4. Aracılık Analizi Kavramsal Çerçeve (İmmatür Bağımlı Değişken)

Modeldeki kişilik özelliklerindeki değişimin immatür savunma mekanizmasındaki değişime doğrudan etkisi ve kişilik özelliklerinin belirsizlik veya kesinlik faktörü üzerinden dolaylı etkisi incelenmiştir. Ayrıca kesinlik ve belirsizlik faktörünün immatür savunma mekanizmasındaki değişime doğrudan etkisi sorgulanmıştır (Şekil 4).

Nevrotik savunma mekanizmasıyla dışadönüklük, özdenetim, gelişime açıklık, olumsuz değerlik kişilik özellikleri arasında doğrusal ilişki tespit edilememiştir (linearlik

$p>0.05$). Uyumluluk, duygusal tutarsızlık kişilik özellikleri nevrotik savunma mekanizmasıyla doğrusal bir ilişki göstermektedir (linearlik <0.05 ; linearlikten sapma >0.05). Bu değişkenler doğrusal regresyon analizi için karşılanması için gereken diğer varsayımları da karşılamaktadır. Belirsizlik ve kesinlik yansıtıcı işleyiş faktörleri ile nevrotik savunma mekanizması arasında linear ilişki bulunmasına rağmen, bu ilişkinin doğrusallıktan saptığı tespit edilmiştir (linearlik $p<0.05$; linearlikten sapma $p<0.05$). Bu nedenle yansıtıcı işleyiş faktörleri regresyon modeline dahil edilememiştir (Şekil 5).

Şekil 5. Çoklu Doğrusal Regresyon Kavramsal Çerçeve (Nevrotik Bağımlı Değişken)

Nevrotik savunma mekanizmasındaki değişim üzerinde uyumluluk ve duygusal tutarsızlık kişilik özelliklerinin doğrudan etkisini etkisi tespit etmek için çoklu doğrusal regresyon analizi tercih edilmiştir. Modele aracı değişken tanımlanamadığından nevrotik savunma mekanizması üzerindeki dolaylı etkiler incelenememiştir (Şekil 5).

5.1.3.1 Kişilik Özelliklerinin Savunma Mekanizmaları Üzerindeki Doğrudan Etkisi

Kişilik özelliklerinin matür ve immatür savunma mekanizmaları üzerindeki doğrudan ve dolaylı etkileri en küçük kareler sıralı regresyon modeline dayalı aracılık analizleri ile incelenmiş olsa da bu başlık altında kişilik özelliklerinin savunma mekanizmaları üzerindeki doğrudan etkileri ele alınmıştır. Katılımcıların matür, immatür

ve nevrotik savunma mekanizmalarındaki değişimi etkileyen kişilik özelliklerinin doğrudan etkileri farklılık göstermektedir (Tablo 7).

Tablo 7. Kişilik zelliklerinin Savunma Mekanizmaları zerindeki Doğrudan Etkileri

Matür	Kişilik özelliği	b	SH	p	%95CI
Matür	zdenetim	-0.0211	0.15	0.886	-0.30, 0.25
	Uyumluluk	-0.2048	0.15	0.181	-0.52, 0.12
	Duygusal Tutarsızlık	-0.1729	0.10	0.054	-0.35, -0.01*
	Gelişime Açıklık	0.6044	0.10	0.00****	0.39, 0.81*
	Olumsuz Değerlik	-0.3439	0.15	0.02**	-0.72, 0.04
İmmatür	Dışadönüklük	0.2007	0.01	0.04**	0.01, 0.40*
	Duygusal Tutarsızlık	0.2934	0.07	0.00****	0.14, 0.44*
	Olumsuz Değerlik	0.2811	0.12	0.02**	0.01, 0.56*
Nevrotik	Uyumluluk	0.647	0.13	0.00****	0.40, 0.90*
	Duygusal Tutarsızlık	0.235	0.09	0.00****	0.06, 0.41*

Puanlar merkezileştirilmiştir.

%95 güven aralıkları (CI) bootstrap 10.000 yeniden örneklemeyle elde edilmiştir.

b= Standardize edilmemiş beta katsayısı, SH: Standart Hata.

%95 Güven aralığında anlamlı*; p<0.05**; p<0.01***; p<0.001****

Katılımcıların zdenetim faktöründeki değişimin matür savunma mekanizmasındaki değişime doğrudan etkisinin istatistiksel açıdan anlamlılığı tespit edilememiştir (b=-0.0211; p>0.05; %95CI=-0.30, 0.25). Buna göre tek başına özdenetim puanındaki değişim katılımcıların matür puanında bir değişime yol amamaktadır (Tablo 7).

Aynı Şekilde uyumluluk puanındaki değişimin katılımcıların matür savunma mekanizması puanında değişime yol açtığı istatistiki olarak tespit edilememiştir (b=-0.2048; p>0.05; %95CI=-0.52,0.12). Uyumluluk kişilik özelliği tek başına, katılımcıların matür savunma mekanizması puanını etkilememektedir (Tablo 7).

Duygusal tutarsızlık kişilik özelliğinin katılımcıların matür savunma mekanizması puanına doğrudan (tek başına) etkisi istatistiksel açıdan anlamlıdır (b=-0.1729; p>0.05;

%95CI=-0.35, -0.01*). Katılımcıların sadece duygusal tutarsızlık kişilik özelliği puanı arttığında matür savunma mekanizması puanı azalırken, duygusal tutarsızlık puanı azaldığında matür savunma mekanizması puanı artmaktadır. (Tablo 7).

Bootstrap yöntemiyle gerçekleştirilen 10.000 yeniden örnekleme sonucunda elde edilen %95 güven aralığı değerlerine göre olumsuz değerlik kişilik özelliği puanındaki değişimin katılımcıların matür puanındaki değişimi etkilediğine dair yeterli istatistiki kanıt tespit edilememiştir (b=-0.3439; p<0.05; %95CI=-0.72, 0.04). Regresyon modeline dahil edilen kişilik özellikleri arasında matür savunma mekanizması puanındaki değişime doğrudan etkisi istatistiksel açıdan anlamlı olan tek değişken gelişime açıklıktır (b= 0.6044; p<0.05; %95CI= 0.39, 0.81*). Gelişime açıklık puanındaki artış, katılımcıların matür puanını arttırmaktayken, gelişime açıklık puanındaki düşüş de matür puanını düşürmektedir (Tablo 7).

5.1.3.2. Kişilik Özelliklerinin Yansıtıcı İşleyiş Faktörlerine Doğrudan Etkisi

Kişilik özellikleri, yansıtıcı işleyiş faktörleri ve matür savunma mekanizması ilişkisinde belirsizlik yansıtıcı işleyiş faktörü sıralı en küçük kareler regresyon yöntemine dayalı aracılık analizine dahil edilemediğinden bu regresyon modelindeki kişilik özelliklerinin belirsizlik faktörüne doğrudan etkileri incelenememiştir. Bu başlık altında matür savunma mekanizması ile doğrusal ilişki gösterdiği tespit edilebildiği için aracılık analizinde yer alan kişilik özelliklerinin kesinlik yansıtıcı işleyiş faktöründeki değişime doğrudan etkileri değerlendirilmiştir (Tablo 8).

Tablo 8. Matür Bağımlı Değişkense Kişilik Özelliklerinin Kesinlik Faktörüne Doğrudan Etkisi¹

Kesinlik	Kişilik Özelliği	b	SH	p	%95CI
	Özdenetim	0.1969	0.09	0.04**	0.01, 0.38*
	Uyumluluk	0.1095	0.10	0.27	-0.09, 0.32
	Duygusal Tutarsızlık	0.2472	0.06	0.00****	0.13, 0.36*
	Gelişime Açıklık	0.1168	0.07	0.08	-0.01, 0.24

Olumsuz Değerlik	-0.2735	0.09	0.00****	-0.48, -0.04*
¹ X=Kişilik Özellikleri → M= Kesinlik → Y=Matür aracılık analizi sonuçlarına göre X'in M üzerindeki doğrudan etkisidir.				
Puanlar merkezileştirilmiştir.				
%95 güven aralıkları (CI) bootstrap 10.000 yeniden örneklemeyle elde edilmiştir.				
b= Standardize edilmemiş beta katsayısı, SH: Standart Hata.				
%95 Güven aralığında anlamlı*; p<0.05**; p<0.01***; p<0.001****				

Özdenetim faktörünün kesinlik aracı değişkeni üzerindeki doğrudan etkisinin istatistiksel olarak anlamlı olduğu görülmüştür (b=0.1969; p<0.05; %95CI=0.01, 0.378*). Buna göre katılımcıların özdenetim puanında meydana gelen artış kesinlik faktöründe artışa neden olurken; özdenetim puanındaki azalma kesinlik faktörü puanında azalmaya neden olmaktadır (Tablo 8).

Uyumluluk faktörünün kesinlik faktörü üzerindeki etkisinin anlamlı olduğu istatistiki açıdan tespit edilememiştir (b= 0.1095; p> 0.05; %95CI=-0.09,0.32). Modeldeki diğer kişilik özellikleri kontrol altındayken duygusal tutarsızlık kişilik özelliği puanındaki değişimin katılımcıların kesinlik puanı üzerindeki etkisi istatistiki açıdan anlamlıdır. (b= 0.2472; p<0.05; %95CI= 0.1269,0.3637). Dolayısıyla katılımcıların duygusal tutarsızlık puanı arttıkça kesinlik puanı artmakta ve duygusal tutarsızlık puanındaki azalma kesinlik puanında azalmaya neden olmaktadır (Tablo 8).

Modeldeki diğer kişilik özellikleri kontrol altındayken katılımcıların gelişime açıklık kişilik özelliği puanlarının kesinlik yansıtıcı işleyiş faktörü puanındaki değişime istatistiksel açıdan anlamlı etkisi tespit edilememiştir (b= 0.1168; p>0.05; %95CI=-0.01,0.24). Olumsuz değerlik kişilik özelliğindeki değişimin kesinlik faktörünü istatistiki açıdan anlamlı olarak etkilediği tespit edilmiştir (b=-0.2735; se=0.0954; p<0.05;%95CI=-0.4845,-0.0428). Katılımcıların olumsuz değerlik puanındaki azalma kesinlik puanında artışa neden olurken, olumsuz değerlik puanındaki artış, kesinlik puanında azalmaya neden olmaktadır (Tablo 8).

İmmatür savunma mekanizması ile belirsizlik ve kesinlik yansıtıcı işleyiş faktörleri arasındaki ilişkinin istatistiksel açıdan doğrusal olduğu tespit edilmiştir. Sözü edilen etkiler bu başlık altında tartışılmıştır.

Tablo 9. İmmatür Bağımlı Değişkenlere Kişilik Özelliklerinin Yansıtıcı İşleyişe Doğrudan Etkisi¹

	Kişilik Özelliği	b	SH	p	%95CI
Kesinlik	Dışadönüklük	0.1632	0.08	0.04**	0.01, 0.32*
	Duygusal Tutarsızlık	0.2272	0.06	0.00****	0.11, 0.34*
	Olumsuz Değerlik	-0.3933	0.09	0.00****	-0.60, -0.19*
Belirsizlik	Dışadönüklük	0.3731	0.08	0.00****	0.21, 0.53*
	Duygusal Tutarsızlık	0.4406	0.06	0.00****	0.32, 0.56*
	Olumsuz Değerlik	-0.2878	0.01	0.00***	-0.49, -0.08*

¹X=Kişilik Özellikleri→M1= Kesinlik, M2= Belirsizlik → Y= İmmatür aracılık analizi sonuçlarına göre X'in M1 ve M2 üzerindeki doğrudan etkisidir.

Puanlar merkezileştirilmiştir.

%95 güven aralıkları (CI) bootstrap 10.000 yeniden örneklemeyle elde edilmiştir.

b= Standardize edilmemiş beta katsayısı, SH: Standart Hata.

%95 Güven aralığında anlamlı*; p<0.05**; p<0.01***; p<0.001****

Dışadönüklük özelliğinin kesinlik yansıtıcı işleyiş puanının değişimi üzerindeki etkisi istatistiksel olarak anlamlıdır (b= 0.1632; p<0.05; %95CI= 0.05, 0.32*). Katılımcıların dışadönüklük puanı arttığında kesinlik puanı da artmakta; dışadönüklük puanı azaldığında kesinlik puanı da azalmaktadır (Tablo 9).

Duygusal tutarsızlık puanındaki değişimin katılımcıların kesinlik puanındaki değişime etkisi istatistiksel olarak anlamlıdır (b= 0.2272; p<0.05; %95CI= 0.11, 0.34*). Dolayısıyla katılımcıların duygusal tutarsızlık puanı arttıkça kesinlik puanı artmakta, duygusal tutarsızlık puanı azaldıkça kesinlik puanı azalmaktadır (Tablo 9).

Olumsuz değerlik kişilik özelliği puanındaki değişimin katılımcıların kesinlik puanına etkisi istatistiksel olarak anlamlıdır (b= -0.3933; p<0.05; %95CI= -0.49, -0.07*).

Bu etki ters yönlüdür, yani katılımcıların olumsuz değerlik puanı arttıkça kesinlik puanı azalmakta, olumsuz değerlik puanı azaldıkça kesinlik puanı artmaktadır (Tablo 9).

Belirsizlik yansıtıcı işleyiş faktörüne dışadönüklük puanının tek başına etkisi istatistiksel olarak anlamlıdır ($b= 0.3731$; $p<0.05$; %95CI= 0.21, 0.53*). Buradan yola çıkarak katılımcıların dışadönüklük puanındaki artışın belirsizlik puanında artışa neden olduğu tespit edilmiştir (Tablo 9).

Aynı şekilde modeldeki diğer değişkenlerin kesinlik faktörü üzerindeki etkileri kontrol altındayken katılımcıların duygusal tutarsızlık puanındaki değişimin kesinlik puanına etkisi istatistiksel açıdan anlamlıdır ($b= 0.4406$; $p<0.05$; %95CI= 0.32, 0.55*). Katılımcıların duygusal tutarlılık puanındaki artışın kesinlik puanında artışa neden olduğu, duygusal tutarsızlık puanındaki azalmanın ise kesinlik puanında düşüşe neden olduğu tespit edilmiştir (Tablo 9).

Son olarak modeldeki diğer kişilik özelliklerinin etkisi kontrol altındayken katılımcıların olumsuz değerlik puanındaki değişimin belirsizlik faktörü üzerindeki etkisinin istatistiksel açıdan anlamlı ve ters yönlü olduğu tespit edilmiştir ($b= -0.2878$; $p<0.05$; %95CI= -0.49, -0.07*). Katılımcıların olumsuz değerlik puanları arttıkça belirsizlik puanlarında azalmaya neden olmakta iken, tersi durumda belirsizlik puanında artış gözlenmektedir (Tablo 9).

5.1.3.3.Yansıtıcı İşleyiş Faktörlerinin Savunma Mekanizmalarına Doğrudan Etkisi

Matür, immatür ve nevrotik savunma mekanizmaları puanlarındaki değişiminde kesinlik ve belirsizlik yansıtıcı işleyiş faktörlerinin etkisi aynı anda incelenememiştir. Belirsizlik faktörü ile matür mekanizması arasında doğrusal bir ilişki tespit edilemediğinden matür savunma mekanizmasının bağımlı değişken olarak ele alındığı

aracılık analizine belirsizlik yansıtıcı işleyiş faktörü dahil edilememiştir. Ne kesinlik ne de belirsizlik yansıtıcı işleyiş faktörünün nevroitik savunma mekanizmasıyla ilişkisinin doğrusal olduğu istatistiksel olarak tespit edilememiştir. Bu başlık altında kesinlik faktörünün matür savunma mekanizmasına doğrudan etkisi, kesinlik faktörünün immatür savunma mekanizmasına doğrudan etkisi, belirsizlik faktörünün immatür savunma mekanizmasına doğrudan etkisi ele alınmıştır.

Tablo 10. Kesinlik Faktörünün Matür Savunma Mekanizmasına Doğrudan Etkisi¹

	Yansıtıcı İşleyiş (M)	b	SH	p	%95CI
Matür	Kesinlik	0.7582	0.07	0.00****	0.58, 0.92*

Modeldeki X değişkenleri: özdenetim, uyumluluk, duygusal tutarsızlık, gelişime açıklık, olumsuz değerlik.

Puanlar merkezileştirilmiştir.

%95 güven aralıkları (CI) bootstrap 10.000 yeniden örneklemeyle elde edilmiştir.

b= Standardize edilmemiş beta katsayısı, SH: Standart Hata.

%95 Güven aralığında anlamlı*; p<0.05**; p<0.01***; p<0.001****

Katılımcıların kesinlik faktörü puanındaki değişimin matür savunma mekanizması üzerindeki doğrudan etkisi istatistiksel olarak anlamlıdır (b= 0.7582; p<0.05; %95CI=0.58,0.92). Katılımcıların kesinlik puanı arttığında matür puanı artmaktadır, kesinlik puanı azaldığında matür puanı azalmaktadır (Tablo 10).

Katılımcıların dışadönüklük, duygusal tutarsızlık, olumsuz değerlik ve belirsizlik puanlarının immatür savunma mekanizması puanına etkileri kontrol altındayken kesinlik yansıtıcı işleyiş puanının tek başına etkisi istatistiksel açıdan anlamlıdır (b=0.2105; p<0.05; %95CI= 0.05, 0.37*). Kesinlik faktörünün tek başına etkisi için elde edilen regresyon katsayısı pozitif olduğundan katılımcıların kesinlik puanındaki artışın immatür savunma mekanizması puanını arttırdığı; kesinlik puanındaki azalışın ise immatür mekanizması puanında azalışa yol açtığı tespit edilmiştir (Tablo 11).

Tablo 11. Yansıtıcı İşleyişin İmmatür Savunma Mekanizmasına Doğrudan Etkisi¹

İmmatür	Yansıtıcı İşleyiş (M)	b	SH	p	%95CI
	Kesinlik	0.2105	0.08	0.01**	0.05, 0.36*
	Belirsizlik	0.3165	0.07	0.00****	0.16, 0.47*

¹ Modeldeki X değişkenleri: dışadönüklük, duygusal tutarsızlık, olumsuz değerlik Puanlar merkezileştirilmiştir.

%95 güven aralıkları (CI) bootstrap 10.000 yeniden örneklemeyle elde edilmiştir.

b= Standardize edilmemiş beta katsayısı, SH: Standart Hata.

%95 Güven aralığında anlamlı*; p<0.05**; p<0.01***; p<0.001****

Benzer şekilde katılımcıların dışadönüklük, duygusal tutarsızlık, olumsuz değerlik ve kesinlik puanlarının immatür savunma mekanizması puanına etkileri kontrol altındayken belirsizlik yansıtıcı işleyiş puanının tek başına etkisi istatistiksel açıdan anlamlıdır (b= 0.3165; p<0.05; 0.16, 0.47*). Tek başına etkisi için elde edilen regresyon katsayısı pozitif olduğundan katılımcıların kesinlik puanındaki artışın immatür savunma mekanizması puanını arttırdığı; kesinlik puanındaki azalışın ise immatür mekanizması puanında azalışa yol açtığı tespit edilmiştir (Tablo 11).

5.1.3.4. Kişilik Özelliklerinin Savunma Mekanizmalarına Etkisinde Yansıtıcı İşleyişin Aracı Rolü

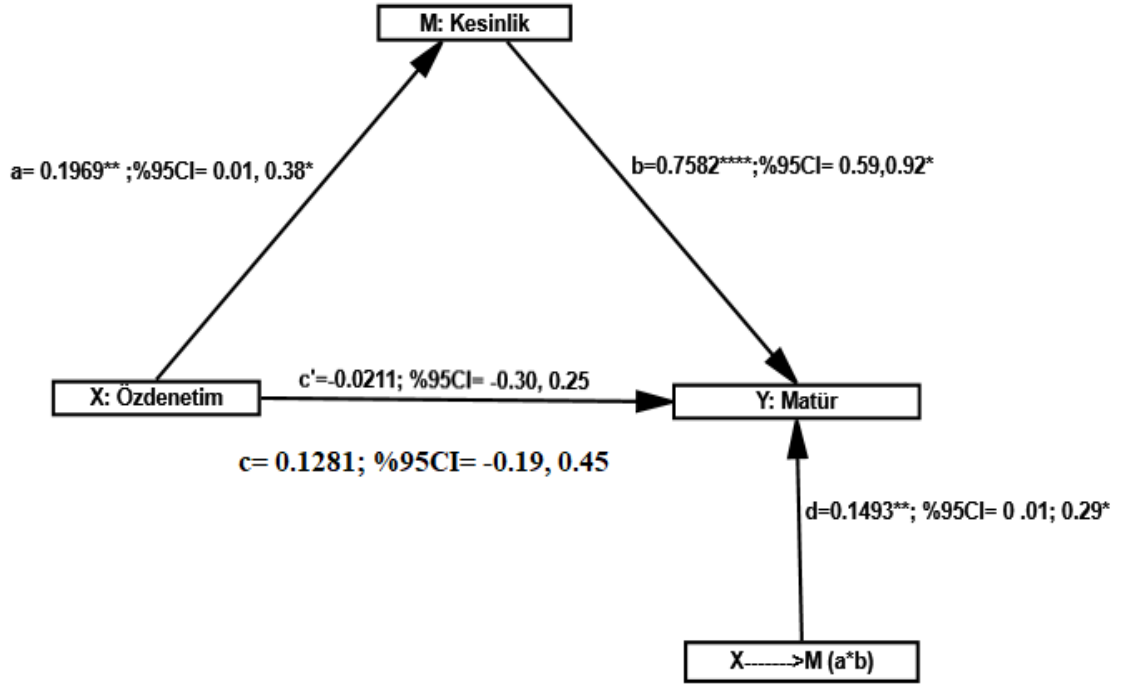
Matür ve immatür savunma mekanizmasındaki örtük yapıyı tespit edebilmek için kurulan iki regresyon modeline doğrusal regresyon varsayımlarını karşılayan kişilik özellikleri ve yansıtıcı işleyiş faktörleri dahil edilirken, varsayımları karşıladıkları istatistiksel olarak tespit edilemeyen değişkenler modellere dahil edilememiştir.

5.1.3.4.1 Matür Savunma Mekanizmasındaki Değişimde Kesinlik Faktörünün Aracı Rolü

Özdenetim, uyumluluk, gelişime açıklık, duygusal tutarsızlık, olumsuz değerlik kişilik özelliklerinin matür savunma mekanizmasındaki değişime kesinlik yansıtıcı işleyiş faktörü üzerinden dolaylı etkileri bu bölümde ele alınmıştır.

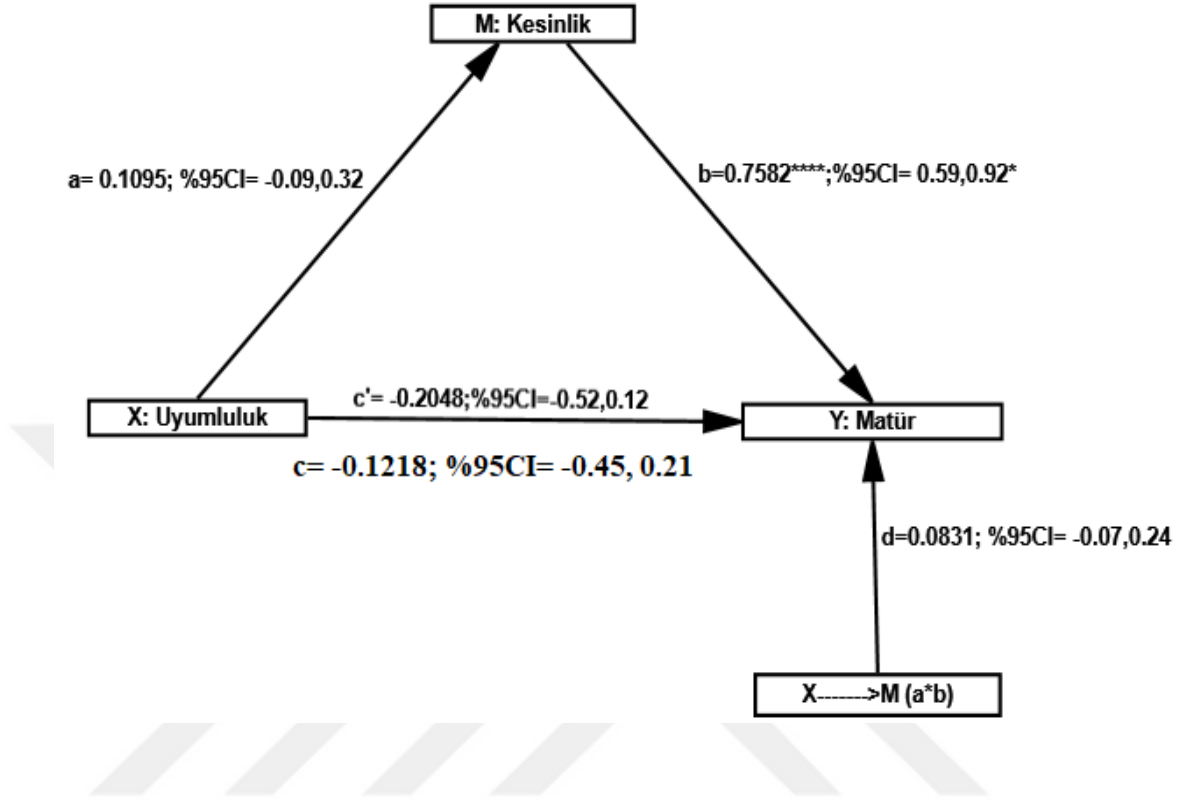
Aracılık analizine dahil edilen kişilik özelliklerinden birinin matür savunma mekanizması üzerindeki etkileri sorgulanırken diğer kişilik özelliklerinin etkilerinin istatistiksel olarak kontrol altında tutulabilmesi için bu değişkenler kodeğişkenler (covariates) modele dahil edilmiştir.

Özdenetim kişilik özelliğinin kesinlik yansıtıcı işleyiş faktörü üzerinden matür savunma mekanizmasına etkisi (d), aracılık analizi ile incelenmiştir. Kurulan regresyon modeliyle elde edilen sonuçlar Şekil 6'da gösterilmiştir. Özdenetim ve kesinlik faktörlerinin matür puanı üzerindeki birlikte etkisi istatistiksel açıdan anlamlıdır (d= 0.1493** ;%95CI= 0.0103,0.2990*). Dolayısıyla özdenetim kişilik özelliği ile matür savunma mekanizmasında kesinlik faktörü aracı değişkendir. Özdenetim faktörünün matür faktörü üzerindeki doğrudan etkisi istatistiksel olarak anlamlı olarak tespit edilemediği halde (c'= -0.0211; %95CI= -0.30, 0.25), kesinlik faktörü üzerinden etkisi anlamı olduğu için özdenetim ve matür arasındaki ilişkide kesinlik faktörü tam aracılık etkisine sahiptir.

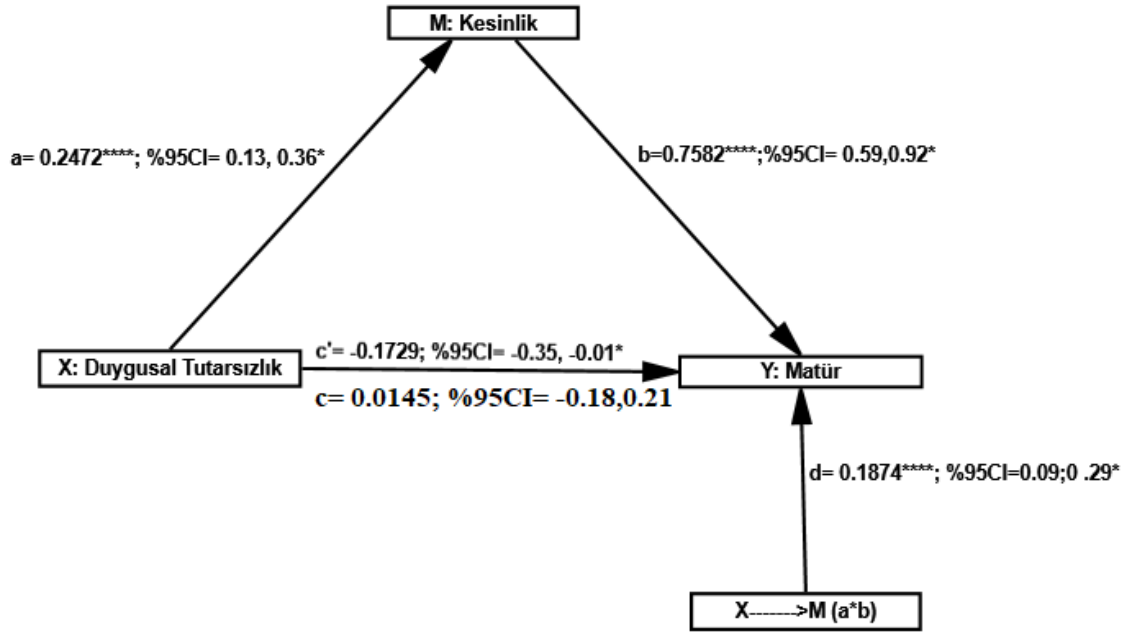
Şekil 6. Özdenetim ve Matür Savunma Mekanizması İlişkisinde Kesinlik Faktörünün Aracı Rolü

Şekil 7’de gösterilen aracılık analizinde uyumluluk kişilik özelliği bağımsız değişken (X), kesinlik yansıtıcı işleyiş faktörü aracı değişken (M) olarak; özdenetim, gelişime açıklık, duygusal tutarsızlık, olumsuz değerlik kişilik özellikleri ise ortak/kodeğişkenler (covariates) olarak modele dahil edilmiştir. Modeldeki kodeğişkenler kontrol altındayken uyumluluk kişilik özelliğinin kesinlik yansıtıcı işleyiş faktörü aracılığıyla matür savunma mekanizması puanına etkisi istatistiksel olarak tespit edilememiştir ($d=0.0831$; $p>0.05$; % 95CI=-0.07,0.24).

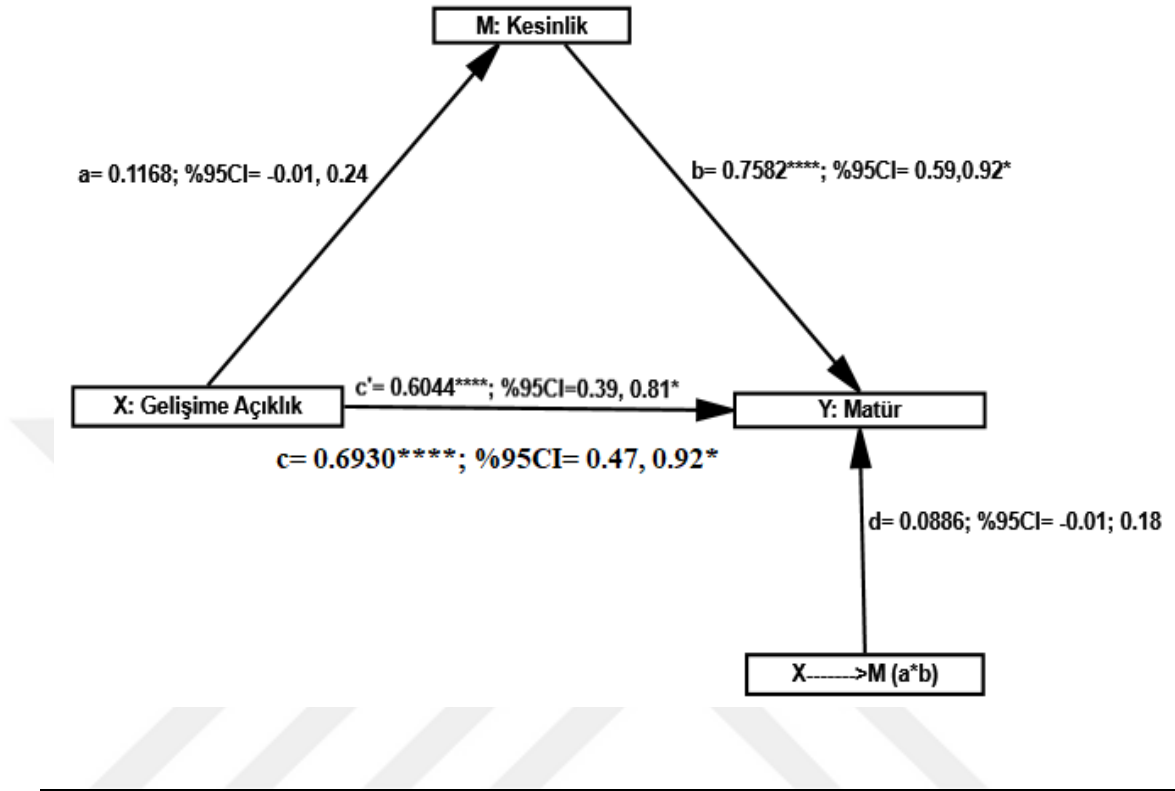

Şekil 7. Uyumluluk ve Matür Savunma Mekanizması İlişkisinde Kesinlik Faktörünün Aracı Rolü

Şekil 8’de gösterilen aracılık analizinde kodeğişkenler kontrol altındayken duygusal tutarsızlık kişilik özelliğinin kesinlik yansıtıcı faktörü üzerinden matür savunma mekanizmasına anlamlı etkisi istatistiksel olarak tespit edilmiştir ($d = 0.1874$; $p < 0.05$; %95CI=0.09,0.29*). Duygusal tutarsızlık ve kesinlik faktörlerinin puanı arttıkça, katılımcıların matür savunma mekanizması puanı artmakta; duygusal tutarsızlık ve kesinlik puanları azaldıkça matür savunma mekanizması puanları azalmaktadır. Duygusal tutarsızlığın matür savunma mekanizması puanındaki değişime etkisi istatistiksel açıdan anlamlı olduğundan kesinlik faktörü üzerinden etkisi anlamlı kısmi aracılık rolü göstermektedir. Öte yandan duygusal tutarsızlığın kesinlik faktörü üzerinden dolaylı etkisi dikkate alınmadan katılımcıların matür puanı üzerindeki tek başına etkisi ters yönlüdür. Yani kesinlik faktörü puanları kontrol altındayken sadece duygusal tutarsızlık puanındaki artış, matür savunma mekanizması puanında azalışa neden olmaktadır.

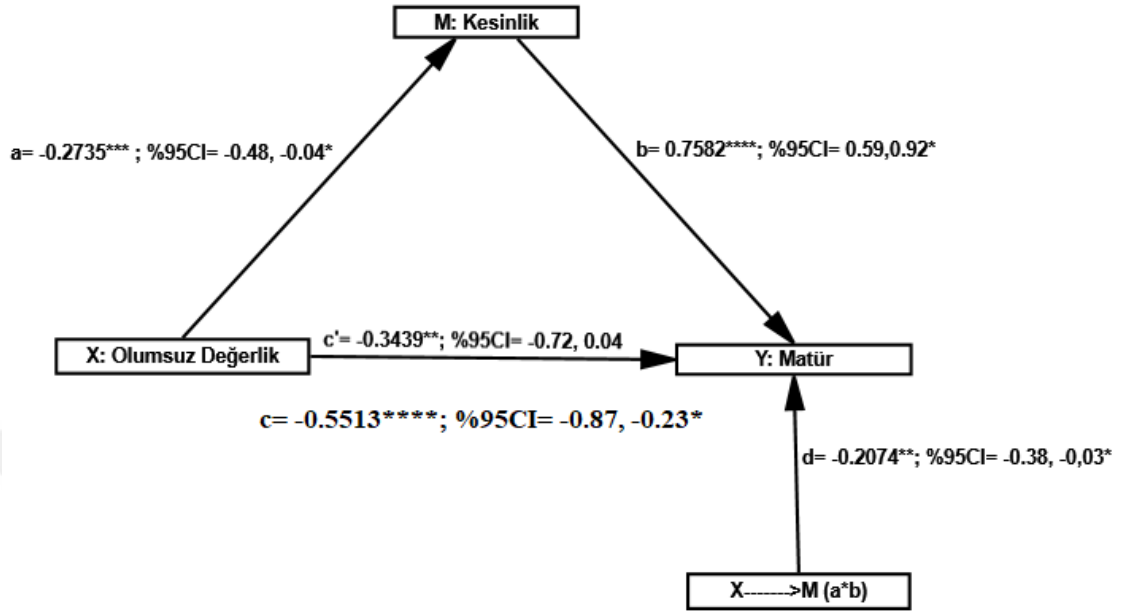

Şekil 8. Duygusal Tutarsızlık ve Matür Savunma Mekanizması İlişkisinde Kesinlik Faktörünün Aracı Rolü

Şekil 9. Gelişime Açıklık ve Matür Savunma Mekanizması İlişkisinde Kesinlik Faktörünün Aracı Rolü

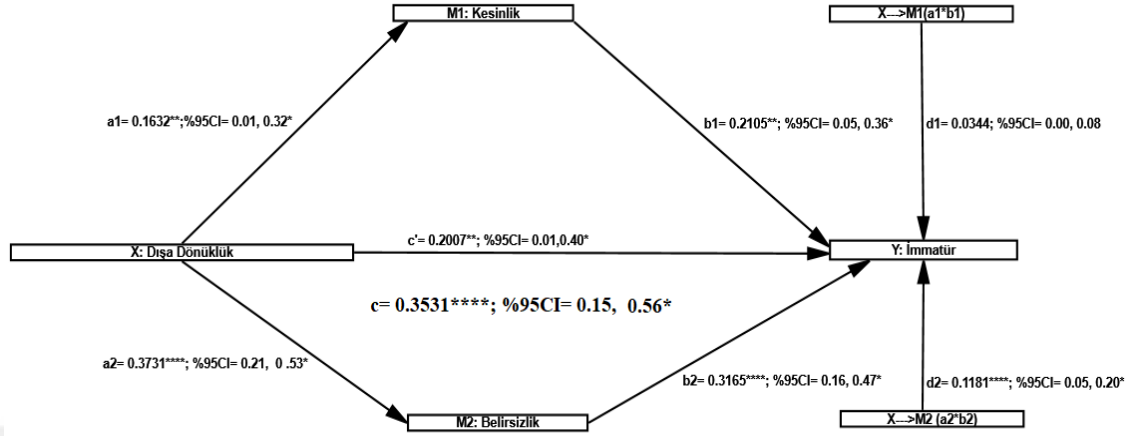
Şekil 9’da şemalaştırılan modeldeki korelasyonlar kontrol altındayken gelişime açıklık kişilik özelliğinin kesinlik faktörü üzerinden katılımcıların matür puanına etkisinin anlamlı olduğu istatistiksel olarak tespit edilememiştir ($d = 0.0886$; $p > 0.05$; %95CI = -0.01, 0.18). Dolayısıyla kesinlik faktörünün katılımcıların matür savunma mekanizması puanındaki değişim açısından gelişime açıklık ve matür ilişkisinde aracılık rolü istatistiksel açıdan ispatlanamamıştır.

Şekil 10. Olumsuz Değerlik ve Matür Savunma Mekanizması İlişkisinde Kesinlik Faktörünün Aracı Rolü

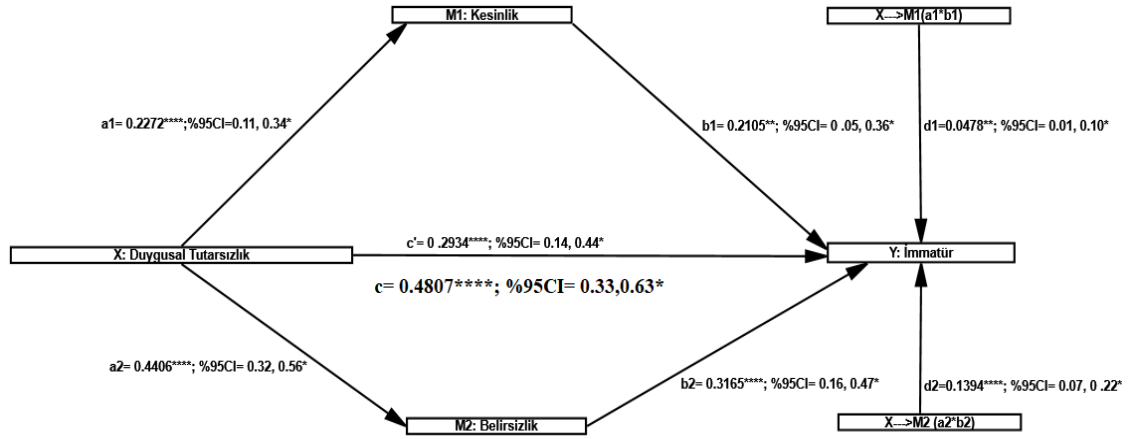
Şekil 10'da şemalaştırılan aracılık analizinde kodeğişkenler kontrol altındayken olumsuz değerlik kişilik özelliğinin kesinlik faktörü üzerinden matür savunma mekanizmasına etkisi istatistiki açıdan anlamlıdır ($d = -0.2074$; $p < 0.05$; %95CI = -0.38, -0.03*). Katılımcıların olumsuz değerlik kişilik özelliği ve kesinlik yansıtıcı işleyiş faktörü puanlarının birlikte değişimi matür savunma mekanizması puanını anlamlı olarak etkilemektedir. Olumsuz değerlik puanı ve kesinlik puanı azaldıkça katılımcıların matür puanı artarken, olumsuz değerlik puanı ve kesinlik puanı arttıkça matür savunma mekanizması puanı azalmaktadır. Katılımcıların matür puanındaki değişimde olumsuz değerlik puanının tek başına etkisi istatistiksel açıdan anlamlı olmadığı halde ($c' = -0.3439$; $p < 0.05^{**}$; %95CI = -0.72, 0.04), kesinlik yansıtıcı işleyiş faktörü üzerinden dolaylı etkisi anlamlı olduğu için kesinlik faktörü bu ilişkide tam aracılık etkisi göstermektedir.

5.1.3.4.2. İmmatür Savunma Mekanizmasındaki Değişimde Yansıtıcı İşleyiş Alt Boyutlarının Aracılık Etkisi

Şekil 11. Dışadönüklük ve İmmatür Savunma Mekanizması İlişkisinde Yansıtıcı İşleyişin Aracılık Etkisi

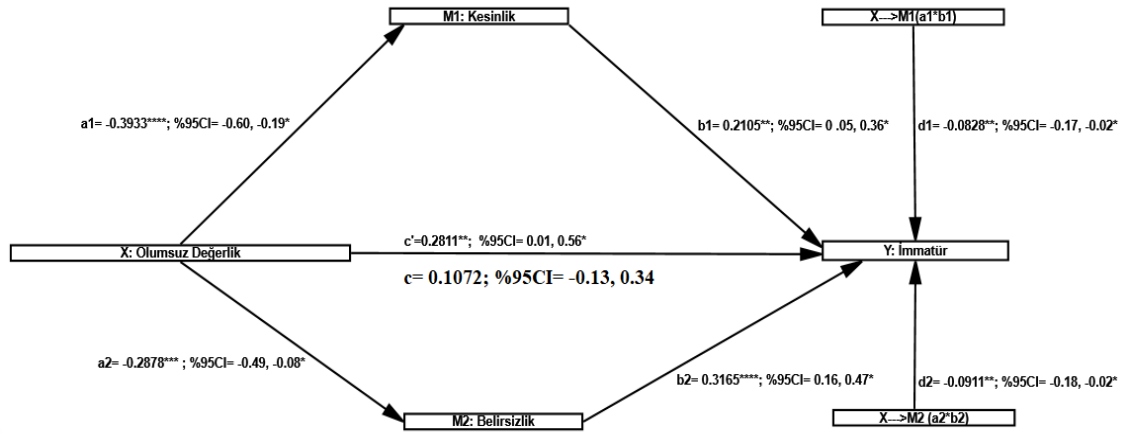
Kesinlik yansıtıcı işleyiş alt boyutu aracılığıyla dışadönüklük kişilik özelliğinin katılımcıların immatür savunma mekanizması puanına dolaylı etkisinin anlamlı olduğu istatistiksel açıdan tespit edilememiştir ($b_1 = 0.0344$; $p > 0.05$; $\%95CI = 0.00, 0.08$). Ancak belirsizlik alt boyutunun dışadönüklük ve immatür savunma mekanizması ilişkisindeki aracılık etkisinin istatistiksel açıdan anlamlı olduğu tespit edilmiştir ($b_2 = 0.1181$; $p > 0.05$; $\%95CI = 0.0525, 0.204$). Şekil 11’de görüldüğü gibi dışadönüklük kişilik özelliğinin immatür savunma mekanizması üzerindeki tek başına etkisi de istatistiksel açıdan anlamlı olduğundan belirsizlik alt boyutu bu ilişkide kısmi aracıdır.

Şekil 12. Duygusal Tutarsızlık ve İmmatür Mekanizması İlişkisinde Yansıtıcı İşleyişin Aracılık Etkisi

Kesinlik yansıtıcı işleyiş alt boyutu aracılığıyla katılımcıların duygusal tutarsızlık puanındaki değişimin immatür puandaki değişime etkisi istatistiki olarak anlamlıdır ($d_1 = 0.0478$; $p < 0.05$; $\%95CI = 0.01, 0.10$). Bu durumda duygusal tutarsızlık puanının katılımcıların immatür puanı üzerindeki dolaylı etkisi anlamlıdır. Ayrıca regresyon modelindeki duygusal tutarsızlığın tek başına etkisi istatistiksel olarak anlamlı olduğundan kesinlik yansıtıcı işleyiş alt boyutu kısmi aracılık etkisine sahiptir (Şekil 12).

Belirsizlik yansıtıcı işleyiş alt boyutu aracılığıyla katılımcıların duygusal tutarsızlık puanındaki değişimin immatür puandaki değişime etkisi istatistiki olarak anlamlıdır ($d_2 = 0.1394$; $p < 0.05$; $\%95CI = 0.07, 0.22$). Duygusal tutarsızlık kişilik özelliğinin immatür savunma mekanizması puanındaki değişime tek başına etkisi de anlamlı olduğundan belirsizlik yansıtıcı işleyiş alt boyutu kısmi aracı rolü üstlenmiştir (Şekil 12).

Şekil 13. Olumsuz Değerlik ve İmmatür Savunma Mekanizması İlişkisinde Yansıtıcı İşleyişin Aracılık Etkisi

Kesinlik yansıtıcı işleyiş alt boyutu aracılığıyla katılımcıların olumsuz değerlik puanındaki değişimin immatür puandaki değişime etkisi, istatistiki olarak anlamlıdır ($d_1 = -0.0828$; $p < 0.05$; %95CI= -0.17, -0.02*). Olumsuz değerlik puanındaki tek başına değişimin etkisi de istatistiki açıdan anlamlı olduğundan kesinlik alt boyutu bu ilişkide kısmi aracılık rolü üstlenmiştir. Katılımcıların olumsuz değerlik puanında tek başına değişim olduğu varsayıldığında olumsuz değerlik puanı artarsa immatür savunma mekanizması puanı da artmaktadır. Ancak olumsuz değerlik ve kesinlik yansıtıcı işleyiş alt boyutu puanlarının immatür savunma mekanizması puanına birlikte etkileri değerlendirildiğinde kesinlik alt boyutu aracılığıyla olumsuz değerlik puanında meydana gelen azalmanın katılımcıların immatür puanını arttırdığı, tersi durumun ise immatür puanını azalttığı tespit edilmiştir (Şekil 13).

Belirsizlik yansıtıcı işleyiş alt boyutu aracılığıyla katılımcıların olumsuz değerlik puanındaki değişimin immatür puandaki değişime etkisi, istatistiki açıdan anlamlıdır ($d_2 = -0.0911$; $p < 0.05$; %95CI= -0.1791, -0.0211*). Olumsuz değerlik puanındaki tek başına değişimin etkisi de istatistiki açıdan anlamlı olduğundan belirsizlik alt boyutu bu ilişkide kısmi aracılık rolü üstlenmiştir. Katılımcıların olumsuz değerlik puanında tek başına

değişim olduğu varsayıldığında olumsuz değerlik puanı artarsa immatür savunma mekanizması puanı da artmaktadır. Ancak olumsuz değerlik ve belirsizlik yansıtıcı işleyiş alt boyutu puanlarının immatür savunma mekanizması puanına birlikte etkileri değerlendirildiğinde belirsizlik alt boyutu aracı etkisiyle olumsuz değerlik puanında meydana gelen azalmanın katılımcıların immatür puanını arttırdığı, tersi durumun ise immatür puanını azalttığı tespit edilmiştir (Şekil 13).

5.1.4. Alt Hipotezler

5.1.4.1. Yansıtıcı İşleyiş Düzeyi ile Cinsiyet İlişkisi

Yansıtıcı İşleyiş Ölçeği'nin alt boyutlarından olan Kesinlik düzeyinin cinsiyete göre farklılaşp farklılaşmadığını belirlemek amacıyla uygulanan t-testi sonucunda kadın katılımcıların puan ortalaması ($\bar{X} = 26.72$), erkek katılımcıların puan ortalaması ($\bar{X} = 25.26$) olarak bulunmuştur. Kesinlik boyutu cinsiyetler arasında anlamlı düzeyde farklılaşmamaktadır.

Tablo 12. Cinsiyete göre Yansıtıcı İşleyiş Ölçeği- Kesinlik Alt Boyutu Bağımsız Örneklem T-testi Sonuçları

Cinsiyet	N	\bar{X}	SS	Sd	t	P
Kadın	323	26.7214	13.86234	428	-.937	.349
Erkek	107	25.2617	14.27845			

**p<0.01 *p<0.05

Yansıtıcı İşleyiş Ölçeği'nin bir diğer alt boyutu olan Belirsizlik düzeyinin cinsiyete göre farklılaşp farklılaşmadığını belirlemek amacıyla uygulanan t-testi sonucunda kadın katılımcıların puan ortalaması ($\bar{X} = 15.62$), erkek katılımcıların puan

ortalaması (\bar{X} =14.02) olarak bulunmuştur. Belirsizlik boyutu cinsiyetler arasında anlamlı düzeyde farklılaşmamaktadır.

Tablo 13. Cinsiyete göre Yanstıcı İşleyiş Ölçeği- Belirsizlik Alt Boyutu Bağımsız Örneklem T-testi Sonuçları

Cinsiyet	N	\bar{X}	SS	Sd	t	P
Kadın	323	15.6254	10.69476	428	-.1343	.180
Erkek	107	14.0280	10.56200			

**p<0.01 *p<0.05

5.1.4.2. Savunma Biçimleri ile Cinsiyet İlişkisi

Savunma Biçimleri Ölçeği'nin alt boyutu olan İmmatür savunmaların cinsiyete göre farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek amacıyla uygulanan t-testi uygulanmıştır. Yapılan analiz sonucunda, kadın katılımcıların puan ortalaması (\bar{X} =3.64), erkek katılımcıların puan ortalaması (\bar{X} =3.97) olarak bulunmuştur. İmmatür alt boyutunun erkek katılımcılarda kadın katılımcılara göre anlamlı olarak daha yüksek düzeyde olduğu belirlenmiştir.

Tablo 14. Cinsiyete göre Savunma Biçimleri Ölçeği- İmmatür Savunma Mekanizmaları Alt Boyutu Bağımsız Örneklem T-testi Sonuçları

Cinsiyet	N	\bar{X}	SS	Sd	t	P
Kadın	323	3.6433	1.10126	428	2.626	.009
Erkek	107	3.9720	1.18636			

**p<0.01 *p<0.05

Savunma Biçimleri Ölçeği'nin diğer alt boyutu olan nevrotik savunmaların cinsiyete göre farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek amacıyla uygulanan t-testi uygulanmıştır. Yapılan analiz sonucunda, kadın katılımcıların puan ortalaması (\bar{X} =4.58), erkek katılımcıların puan ortalaması (\bar{X} =4.71) olarak bulunmuştur. Nevrotik alt boyutu cinsiyetler arasında anlamlı düzeyde farklılaşmamaktadır.

Tablo 15. Cinsiyete göre Savunma Biçimleri Ölçeği- Nevrotik Savunma Mekanizmaları Alt Boyutu Bağımsız Örneklem T-testi Sonuçları

Cinsiyet	N	\bar{X}	SS	Sd	t	P
Kadın	323	4.5867	1.28602	428	.123	.376
Erkek	107	4.7196	1.51241			

**p<0.01 *p<0.05

Savunma Biçimleri Ölçeği'nin bir diğer alt boyutu olan matür savunmaların cinsiyete göre farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek amacıyla uygulanan t-testi sonucunda, kadın katılımcıların puan ortalaması (\bar{X} =5.37), erkek katılımcıların puan ortalaması (\bar{X} =5.61) olarak bulunmuştur. Nevrotik alt boyutu cinsiyetler arasında anlamlı düzeyde farklılaşmamaktadır.

Tablo 16. Cinsiyete göre Savunma Biçimleri Ölçeği- Matür Savunma Mekanizmaları Alt Boyutu Bağımsız Örneklem T-testi Sonuçları

Cinsiyet	N	\bar{X}	SS	Sd	t	P
Kadın	323	5.3758	1.40782	428	.959	.128
Erkek	107	5.6168	1.44660			

**p<0.01 *p<0.05

5.1.4.3. Kişilik Özellikleri ile Cinsiyet İlişkisi

Temel Kişilik Özellikleri Ölçeği'nin dışadönüklük alt boyutunun cinsiyete göre farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek amacıyla uygulanan t-testi sonucunda, kadın katılımcıların puan ortalaması ($\bar{X} = 2.82$), erkek katılımcıların puan ortalaması ($\bar{X} = 2.71$) olarak bulunmuştur. Dışadönüklük alt boyutu cinsiyetler arasında anlamlı düzeyde farklılaşmamaktadır.

Tablo 17. Cinsiyete göre Temel Kişilik Özellikleri Ölçeği- Dışadönüklük Alt Boyutu Bağımsız Örneklem T-testi Sonuçları

Cinsiyet	N	\bar{X}	SS	Sd	t	P
Kadın	323	2.8270	.51785	428	-1.910	.057
Erkek	107	2.7161	.52826			

**p<0.01 *p<0.05

Temel Kişilik Özellikleri Ölçeği'nin sorumluluk alt boyutunun cinsiyete göre farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek amacıyla uygulanan t-testi sonucunda, kadın katılımcıların puan ortalaması ($\bar{X} = 3.51$), erkek katılımcıların puan ortalaması ($\bar{X} = 3.31$) olarak bulunmuştur. Sorumluluk alt boyutunun kadın katılımcılarda erkek katılımcılara göre anlamlı olarak daha yüksek düzeyde olduğu belirlenmiştir.

Tablo 18. Cinsiyete göre Temel Kişilik Özellikleri Ölçeği- Sorumluluk Alt Boyutu Bağımsız Örneklem T-testi Sonuçları

Cinsiyet	N	\bar{X}	SS	Sd	t	P
Kadın	323	3.5139	.43290	428	-3.947	.000
Erkek	107	3.3154	.50157			

**p<0.01 *p<0.05

Temel Kişilik Özellikleri Ölçeği'nin uyumluluk alt boyutunun cinsiyete göre farklılaşp farklılaşmadığını belirlemek amacıyla uygulanan t-testi sonucunda, kadın katılımcıların puan ortalaması ($\bar{X} = 4.17$), erkek katılımcıların puan ortalaması ($\bar{X} = 3.97$) olarak bulunmuştur. Uyumluluk alt boyutunun kadın katılımcılarda erkek katılımcılara göre anlamlı olarak daha yüksek düzeyde olduğu belirlenmiştir.

Tablo 19. Cinsiyete göre Temel Kişilik Özellikleri Ölçeği- Uyumluluk Alt Boyutu Bağımsız Örneklem T-testi Sonuçları

Cinsiyet	N	\bar{X}	SS	Sd	t	P
Kadın	323	4.1788	.47056	428	-3.698	.000
Erkek	107	3.9778	.53498			

**p<0.01 *p<0.05

Temel Kişilik Özellikleri Ölçeği'nin Duygusal Tutarsızlık alt boyutunun cinsiyete göre farklılaşp farklılaşmadığını belirlemek amacıyla uygulanan t-testi sonucunda, kadın katılımcıların puan ortalaması ($\bar{X} = 2.85$), erkek katılımcıların puan ortalaması ($\bar{X} = 2.60$) olarak bulunmuştur. Duygusal tutarsızlık alt boyutunun kadın katılımcılarda erkek katılımcılara göre anlamlı olarak daha yüksek düzeyde olduğu belirlenmiştir.

Tablo 20. Cinsiyete göre Temel Kişilik Özellikleri Ölçeği- Duygusal Tutarsızlık Alt Boyutu Bağımsız Örneklem T-testi Sonuçları

Cinsiyet	N	\bar{X}	SS	Sd	t	P
Kadın	323	2.8514	.64717	428	-3.113	.002
Erkek	107	2.6023	.73911			

**p<0.01 *p<0.05

Temel Kişilik Özellikleri Ölçeği'nin Gelişime Açıklık alt boyutunun cinsiyete göre farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek amacıyla uygulanan t-testi sonucunda, kadın katılımcıların puan ortalaması ($\bar{X} = 3.53$), erkek katılımcıların puan ortalaması ($\bar{X} = 3.57$) olarak bulunmuştur. Gelişime açıklık alt boyutu cinsiyetler arasında anlamlı düzeyde farklılaşmamaktadır.

Tablo 21. Cinsiyete göre Temel Kişilik Özellikleri Ölçeği- Gelişime Açıklık Alt Boyutu Bağımsız Örneklem T-testi Sonuçları

Cinsiyet	N	\bar{X}	SS	Sd	t	P
Kadın	323	3.5310	.64822	428	.565	.572
Erkek	107	3.5717	.63860			

**p<0.01 *p<0.05

Temel Kişilik Özellikleri Ölçeği'nin Olumsuz Değerlik alt boyutunun cinsiyete göre farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek amacıyla uygulanan t-testi sonucunda, kadın katılımcıların puan ortalaması ($\bar{X} = 1.50$), erkek katılımcıların puan ortalaması ($\bar{X} = 1.61$) olarak bulunmuştur. Olumsuz değerlik alt boyutunun erkek katılımcılarda kadın katılımcılara göre anlamlı olarak daha yüksek düzeyde olduğu belirlenmiştir.

Tablo 22. Cinsiyete göre Temel Kişilik Özellikleri Ölçeği- Olumsuz Değerlik Alt Boyutu Bağımsız Örneklem T-testi Sonuçları

Cinsiyet	N	\bar{X}	SS	Sd	t	P
Kadın	323	1.5031	.48876	428	2.327	.020
Erkek	107	1.6199	.43662			

**p<0.01 *p<0.05

BÖLÜM 6

TARTIŞMA

Yapılan araştırmada kişilik özellikleri ile savunma mekanizmaları arasındaki ilişkide zihinselleştirmenin aracı rolü incelenmiştir. Bu bölümde araştırmanın bulguları literatürdeki çalışmalar ile karşılaştırılarak tartışılacaktır. Araştırmanın sınırlılıkları ele alınacak ve ileride yapılabilecek yeni çalışmalar için önerilerde bulunulacaktır.

6.1. Ana Hipotezlere Dair Analizlerin Değerlendirilmesi

Literatür incelendiğinde, kişilik özellikleri, zihinselleştirme ve savunma mekanizmaları arasındaki ilişkiye dair yapılan çalışmaların genellikle Borderline Kişilik Bozukluğu (BKB) olan katılımcılarla yapıldığı görülmektedir. Widiger ve Costa (2002) DSM-IV'teki kişilik bozuklukları ve 5 Faktör Kişilik Özellikleri arasındaki ilişkiye dair yapılan 56 çalışmayı gözden geçirerek Borderline Kişilik Bozukluğu'na sahip kişilerin duygusal tutarsızlık konusunda yüksek, uyumluluk ve öz denetim kişilik özellikleri konusunda düşük puanlar alma eğiliminde olduklarını göstermiştir. Benzer sonuçlar Saulsman ve Page (2004) ve Samuel ve Widiger'a (2008) ait meta-analitik çalışmalarla doğrulanmıştır. Bu nedenle, mevcut araştırmanın bulguları literatürdeki benzer araştırmaların sonuçlarıyla birlikte tartışılacaktır.

6.1.1. Kişilik özellikleri ve savunma mekanizmaları arasındaki ilişkilerin değerlendirilmesi

Duygusal tutarsızlık kişilik özelliği ile immatür ve nevrotik savunma mekanizmaları arasında pozitif yönlü, matür savunma mekanizmalarıyla negatif yönlü bir ilişki olduğu bulunmuştur. Bu sonuç hipotezleri desteklemektedir. Literatür incelendiğinde duygusal tutarsızlık kişilik özelliğine sahip kişilerin üzüntü, öfke, nefret

ve kırılğan duygularının yoğunluğu nedeniyle çeşitli durum ve olaylara karşı uyum sağlamakta zorlandıkları ortaya konmuştur. Bu kişiler olumsuz duygularıyla baş etmek amacıyla sıklıkla immatür ve nevrotik savunma mekanizmalarını kullanabilmektedirler (Zandi, Shahabinejad ve Borhan, 2017).

Dışadönüklük puanındaki aşırılık, kişinin içsel duygusal dürtülerle ilgili olarak değişim için dış baskıları dengelemekte zorlandığını göstermektedir. Bu durum kişilerin uyum kapasitesini de olumsuz yönde etkilemektedir (Piedmont, Sherman ve Sherman, 2012). Uyum sağlama kapasitesindeki zayıflık mevcut araştırmada dışadönüklük puanındaki artış ile immatür savunma mekanizmaları puanındaki artış arasında anlamlı bir ilişki ile ortaya konmuştur.

Öz denetim puanı yüksek olan bireyler, eyleme geçmeden önce düşünme, isteklerinin tatminini erteleyebilme, kurallara ve normlara bağlı kalabilme, sorumluluklarını yerine getirebilme ve öncelik planlaması yapabilme gibi özellikler taşımaktadır. Bu özellikler, kişinin çevreyle olan uyumuna yardımcı olarak matür savunma mekanizmalarının kullanılmasını sağlamaktadır (Mohammadlou, Elahi ve Morovati, 2016). Mevcut araştırmada öz denetim ile matür savunmalar arasında anlamlı bir ilişki gösterilememiştir. Fakat aracılık analizlerinde bu sonuç detaylı olarak tartışılacaktır.

Yapılan analizler sonucunda kişilik özelliklerinin alt boyutlarından biri olan gelişime açıklık düzeyi ile matür savunmalar arasında pozitif yönlü bir ilişki olduğu görülmüştür. Bu sonuç araştırmanın hipotezini doğrulamaktadır. Literatürde, deneyime açıklık puanları yüksek olan bireylerin, yeni inançları ve gerçekleşen olağandışı durumları kabul edebilmeye, olumlu ve olumsuz deneyimleri deneyimleyebilmeye daha meyilli oldukları ortaya konmuştur. Deneyime açıklık kişilik özelliği çevreye daha iyi bir uyumu ve matür savunma mekanizmalarının kullanılmasını sağlamaktadır (Mohammadlou, Elahi ve Morovati, 2016).

6.1.2. Kişilik özellikleri ve yansıtıcı işleyiş faktörleri arasındaki ilişkilerin değerlendirilmesi

Duygusal tutarsızlık kişilik özelliği ile kesinlik alt boyutu arasında pozitif yönde bir ilişki tespit edilmiştir. Bu sonuç hipotezi doğrulamaktadır. Widiger ve Costa (2002), Borderline Kişilik Bozukluğu olan kişilerin duygusal tutarsızlık konusunda yüksek puanlar aldıklarını çalışmalarında göstermiştir. Sharp ve arkadaşları (2011) araştırmalarında Borderline Kişilik Bozukluğu'nun erken tanınmasında yardımcı bir faktör olarak, başkalarının niyetlerinin veya zihinsel durumlarının aşırı yorumlanması yoluyla ortaya çıkan kesinlik zihinselleştirme hatalarının kullanımını ortaya koymuştur.

Olumsuz değerlik kişilik özelliği ile belirsizlik arasında pozitif yönde bir ilişki tespit edilmiştir. Bu sonuç hipotezi desteklemektedir. Yeme bozuklukları ve yansıtıcı işleyiş düzeyleri arasındaki ilişkinin incelendiği bir araştırmada, kendine zarar veren gruptaki katılımcıların kendilerine zarar vermeyen gruba göre kesinlikte (hipermentalizasyon) en düşük puanları ve belirsizlikte (hipomentalizasyon) en yüksek puanları bildiren grup olarak bulunmuştur (Cucchi, Hampton ve Moulton-Perkins, 2018). Düşük kendini sevme/kabul ve yüksek kendini suçlamanın daha fazla yeme bozukluğu semptomu ile ilişkili olduğu gösterilmiştir (Mantilla ve Birgegard, 2015).

Mevcut araştırmada dışadönüklük kişilik özelliği ile belirsizlik ve kesinlik alt boyutları arasında pozitif yönlü ilişkiler bulunmuştur. Bu sonuçlar hipotezleri doğrulamaktadır. Öie ve meslektaşları (2020) madde kullanım bozukluğu olan annelerin kişilik özellikleri ve zihinselleştirme becerilerinin ilişkisini inceledikleri araştırmalarında, dışadönüklük puanı yüksek olan annelerin daha yüksek zihinselleştirme becerilerine sahip olduklarını ortaya koymuştur. Dışadönüklük puanı düşük olan annelerin, çocuklarının zihinsel durumlarını doğru bir şekilde anlama ve yansıtma konusunda daha yetersiz oldukları belirtilmiştir.

Analizler sonucunda öz denetim kişilik özelliği ile kesinlik alt boyutu arasında pozitif yönlü bir ilişki olduğu görülmüştür. Bu sonuç araştırmanın hipotezini doğrulamaktadır. Öz denetim, bir kişinin ne ölçüde organize bir şekilde hareket edebildiğini ifade etmektedir. Yapılan araştırmalarda öz denetim konusunda yüksek puan alan ebeveynlerin çocuklarıyla daha olumlu etkileşimler sürdürebildiklerini, çocuklarının ihtiyaçlarına ve duygusal sinyallerine yeterince yanıt verebildiklerini ve daha tutarlı bir çocuk yetiştirme ortamı sağlayabildikleri ortaya konmuştur (Prinz, Stams, Dekovic, Reijntjes ve Belsky, 2009).

6.1.3. Yansıtıcı işleyiş faktörleri ve savunma mekanizmaları arasındaki ilişkilerin değerlendirilmesi

Kernberg'e (1996) göre, yüksek düzey bir ruhsal yapılanma, stres altındayken çeşitli ego işlevlerinin varlığı, daha olgun savunma mekanizmalarının kullanımı, bütünlümlü ve çok katı olmayan bir süperego ve aynı zamanda istikrarlı içsel süreçlerle karakterizedir. Yansıtıcı işleyiş faktörleri de benzer olarak stres altındayken kişinin kendi niyetlerinin, isteklerinin, düşüncelerinin ve duygularının farkına varabilmesini, bir başkasını da niyetleri ve duyguları olan bir varlık olarak algılayabilmesini ifade etmek için kavramsallaştırılmıştır (Fonagy, Gergely, Jurist ve Target 2002). Tüm bu süreçler bilinçli girişimler değil daha çok otomatik gerçekleşme eğilimindedir (Fonagy, Target, Steele ve Steele,) 1998). Bu açıdan yansıtıcı işleyiş faktörleri de tıpkı savunma mekanizmaları gibi ruhsal yapılanmanın yüksek işlevsellik düzeyini belirlemede önemli bir değişkendir. Belirsizlik yansıtıcı işleyiş faktörünün, Borderline Kişilik Bozukluğu'nda psikopatolojinin şiddetinin düzeyi üzerinde etkili olduğu ortaya konmuştur. Zihinsel durumlar hakkında anlamlı olarak daha fazla belirsizlik gösteren kişiler daha düşük işlevsellik düzeyine sahiptirler. Buradan yola çıkarak kişilerin uyum ve işlevsellikleri konusunda savunma mekanizmalarının olgunluk düzeyinin belirleyici bir faktör olduğu bilinmektedir. Yüksek belirsizlik faktörü immatür savunmalar ile görülerek, kişilerin günlük yaşamdaki işlevlerini ve uyumluluklarını olumsuz yönde etkilemektedir (Bezerra, Laskoski, Terra, Ramos-Lima, Serralta ve Hauck, 2021). Mevcut araştırmanın bulguları

belirsizlik ve immatür savunmalar arasındaki ilişkiyi ortaya koymaktadır ve literatür ile tutarlı sonuçlar göstermektedir.

Mevcut araştırmada kesinlik yansıtıcı işleyiş faktörü ile immatür savunma mekanizmaları arasında pozitif yönlü bir ilişki ortaya konmuştur. Sharp ve arkadaşları (2011) Borderline Kişilik Bozukluğu tanısı almış kişilerle zihinselleştirme ve duygu düzenleme becerilerine dair yaptığı araştırmada, katılımcıların daha çok kesinlik (hipermentalizasyon) sergilediklerini tespit etmiştir. Katılımcılar diğer insanların zihinsel durumları hakkında gözlemlenebilir bilgilerin ötesine geçen varsayımlarda bulunmuşlardır. Çalışma ayrıca kesinlik ile duygusal düzenleme becerileri arasındaki ilişkiyi ortaya koymuştur. Katılımcılar, bir başkasının zihinini yanlış anlamlandırdıkça duygu düzenleme zorluklarıyla daha fazla karşılaşmaktadırlar. Böylece semptomların şiddeti artmaktadır.

6.1.4. Kişilik özellikleri ve savunma mekanizmaları arasındaki ilişkilerde yansıtıcı işleyiş faktörlerinin aracı rolünün değerlendirilmesi

Kesinlik faktörünün, duygusal tutarsızlık puanı arttıkça matür savunma mekanizmalarının kullanımını azaltmakta aracı olduğu mevcut araştırmada gösterilmiştir. Bununla birlikte kesinlik faktörü, immatür savunmaların kullanımını da arttırarak kısmi aracılık göstermiştir. Duygusal tutarsızlık kişilik özelliğinin sıkça görüldüğü Borderline Kişilik Bozukluğu'na sahip kişilerde belirsizlik alt boyutu şu şekilde ortaya konmuştur; bu kişiler yansıtıcı işleyişin temel bileşeni olan empatiden genellikle normal puanlar alırken bilişsel empatiyi değerlendiren deneysel görevlerde kontrol gruplarına göre daha kötü performans sergilemektedirler (Sharp ve meslektaşları, 2011). Bu sonuç mevcut araştırmanın duygusal tutarsızlık faktörünün immatür savunmalarla olan ilişkisinde belirsizlik alt boyutunun aracı rolünün ortaya konmasıyla tutarlılık göstermektedir.

Mevcut araştırmada olumsuz değerlik kişilik özelliğinin immatür veya matür savunma mekanizmaları ile doğrudan anlamlı bir ilişkisi gösterilemese de literatürde, “Kim olduğum hakkında nasıl hissediyorum?” sorusuna verilen yanıtlarda kendine dair olumsuz değerlendirmeler öne çıktığında özsaygı, sosyal beceriler ve sosyal güven hakkında daha olumsuz değerlendirmelerin de bildirildiği ifade edilmiştir (Roepke ve meslektaşları, 2011). Mevcut araştırmada olumsuz değerlik, doğrudan savunma mekanizmalarının olgunluk düzeyinin öngörülmesini sağlamasa da, kesinlik ve belirsizlik puanları aracı olduğunda önemli bir sonuç ortaya konmuştur. Kişinin olumsuz kendilik değerlendirmesinde yaşanan azalma dahi immatür savunmaların daha sık görölmesini engellememektedir. Yani, kişinin kendini olumsuz algılaması görece azalsa dahi, zihinselleştirme hatalarının düzeyi kullanılan savunma mekanizmalarının immatür düzeyde kalmasında önemli rol oynamaktadır.

Dışadönüklük ile immatür savunmalar arasındaki ilişkide belirsizlik faktörü kısmi aracılık göstermektedir. Yani, dışadönüklük puanındaki aşırı yükseklik, kişinin kendisinin ve başkalarının duygularının farkında olma becerisinin düşüklüğü ile immatür savunma mekanizmalarındaki puanı arttırmaktadır.

Yapılan araştırmada uyumluluk kişilik özelliği ile nevrotik savunma mekanizmaları arasında doğrusallık tespit edilmiştir. Fakat nevrotik savunma mekanizmaları ile kesinlik ve belirsizlik faktörleri arasındaki ilişki doğrusallıktan saptığı için analize dahil edilememiştir. Bu nedenle aracılık analizi sonuçları ortaya konamamıştır. Fakat literatür incelendiğinde, uyumluluk kişilik özelliği yüksek olan kişilerin bir başkasının zihinsel durumuna dair doğru çıkarımları yapılabilmeleriyle daha işlevsel ilişkilere sahip oldukları ifade edilmektedir (Allen, Rueter, Abram, Brown, Deyoung ve Möttus, 2017).

Mevcut araştırmada öz denetim ile matür savunmalar arasında anlamlı bir ilişki gösterilemese de kesinlik faktörünün tam aracılık rolüyle, öz denetim ve matür savunma

mekanizmaları arasındaki ilişki ortaya konmuştur. Öz denetim puanında düşüş, dürtüler üzerindeki kontrolün azalmasıyla ilişkilendirilebilir. Borderline Kişilik Bozukluğu olan kişilerin kendine zarar verme ve intihar davranışlarını yıkıcı duyguları düzenlemekte zorlandıkları için kısa vadeli bir rahatlama sağlamak amacıyla bir baş etme yöntemi olarak kullandıkları ifade edilmektedir. Bu tür başa çıkma mekanizmaları beden merkezlidir. Daha az eylemi içeren bilişsel başa çıkma becerilerinin kullanılmamasıyla kişinin kendisiyle ve başkalarıyla ilgili zihinsel durumlara dair belirsizlik (hipomentalizasyon) yaşadığı ortaya konmuştur (Badoud ve ark., 2015). Bunun yanında Borderline Kişilik Bozukluğu'nun şiddetini öngörmeye zihinsel durumlar hakkındaki belirsizliğin önemli rol oynadığı ifade edilmiştir (Morandotti ve ark., 2018).

6.2. Alt Hipotezlere Dair Analizlerin Değerlendirilmesi

Yapılan araştırmanın bulguları incelendiğinde kesinlik ve belirsizlik faktörleri kadın katılımcılar için daha yüksek düzeyde bulunmuştur. Mentalizasyon Ölçeği (MentS) ile ölçülen zihinselleştirme kapasitesinde kadınların anlamlı bir şekilde toplam puanda erkeklerden daha fazla puan aldığı ortaya konmuştur. Bunun nedeni olarak, erkeklerin öz kontrol ve sosyallik gibi uyumlu ilişkilere dair özelliklerde daha yüksek puan almaları, kadınların ise kişisel zayıflıklara ve yetersizliklere atıfta bulunulan (örn. “Zor buluyorum...”, “Genellikle yapamam...”) maddelere yüksek katılım göstererek daha olumsuz bir benlik modeline sahip oldukları öne sürülmektedir (Dimitrijević, Hanak, Altaras Dimitrijević ve Marjanović, 2018). Bununla birlikte sosyo-kültürel boyuttan hakimiyet ve hiyerarşik ilişkilere dair yapılan değerlendirmelerde, güce sahip kişilerin daha az güce sahip olanların deneyimlerini görmezden gelmesine neden olabildiği ortaya konmuştur. Gücü elinde bulunduran insanlar, sosyal değişim yaratmak için gerekli kaynakları ellerinde buldurmalarına rağmen, bunu yapmak için en az motivasyona sahip olabilmektedirler. Böylece, bu kısır döngü düşük yansıtıcı işleyiş fonksiyonlarını sürdürebilmektedir (Køster, 2017). Daha geleneksel toplumsal cinsiyet rolleri benimsenerek yetiştirilen erkeklerde, kadınlara kıyasla zihinselleştirmeye daha az vurgu yapıldığı düşünülmektedir (Cooke, Priddis, Luyten, Kendall ve Cavanagh, 2017).

Yetişkinlerde gözlenen zihinselleştirme ile ilgili görevler sırasında beyin aktivitesinde cinsiyet farklılıkları olduğunu öne süren nörogörüntüleme bulguları da ortaya konmuştur. Özellikle insan beyninin yüksek bilişsel işlevlerinin merkezi olarak görülen medial prefrontal korteks aktivitesinin zihinselleştirme görevleri sırasında erkeklerde daha fazla artış gösterdiğine ulaşılmıştır. Fakat bunun nedeni olarak zihinselleştirme görevlerinde zayıf zihinselleştirme becerilerini telafi etmek için daha güçlü prefrontal korteks aktivitesine ihtiyaç duyabileceği iddia edilmiştir. İleriki araştırmalar için bir hipotez olarak önerilmiştir (Krach ve ark., 2009).

Matür, nevrotik ve immatür savunma mekanizmaları incelendiğinde her alt boyut için erkek katılımcıların daha yüksek puanlar aldığı tespit edilmiştir. Literatür incelendiğinde savunma mekanizmalarının kullanımı açısından kadınlar ve erkekler arasındaki farklılıklar içselleştirme ve dışsallaştırma kavramları üzerinden yapılmaktadır. Kadınların içselleştirmeye yönelik savunma mekanizmalarını (örneğin; rahatsız edici duyguların farkındalığını azaltarak bireyi koruyan matür savunma mekanizmalarından bastırma ve yüceltme), erkeklerin ise dışsallaştırmaya yönelik savunma mekanizmalarını (örneğin; immatür savunma mekanizmalarından yer değiştirme ve yansıtma) daha sık kullandıkları ifade edilmektedir (Zoccali ve meslektaşları, 2007). Bunun nedeni olarak, kadınların toplumsal cinsiyet rolleri ile bağlantılı sosyalleşme örüntüsü, açık düşmanlığın ve saldırganlığın engellenmesini içerirken; erkekler için bu davranışlar daha tolere edilmektedir ve hatta cesaretlendirilmektedir (Cramer, 2002).

Dışadönüklük, öz denetim, uyumluluk, duygusal tutarsızlık kişilik özellikleri için kadın katılımcılar öne çıkmaktadır. Gelişime açıklık ve olumsuz değerlik kişilik özellikleri için erkek katılımcılar öne çıkmaktadır. Elde edilen bulgular literatür ile tutarlılık göstermektedir. Kanada ve Amerika Birleşik Devletleri'nden 132.515 katılımcıyla yapılan bir çalışmada, erkeklerin öz denetim, uyumluluk, duygusal tutarsızlık ve dışadönüklük kişilik özelliklerinde kadınlardan daha düşük puan aldığı bulunmuştur (Srivastava, John, Gosling ve Potter, 2003). Özellikle duygusal tutarsızlık kişilik özelliğindeki farklılıkların sosyal deneyimlerle bağlantılı olarak farklılaştığı ifade

edilmektedir. Orta yetişkinlik döneminden sonraki araştırmalar, kadınların özgüvenlerinin ve başa çıkma becerilerinin yaşla birlikte arttığını göstermektedir. Bu da gelişim süreciyle birlikte kadınlarda duygusal tutarsızlığın azaldığını düşündürmektedir (Helson, Pals ve Solomon, 1997). Mevcut araştırmanın katılımcılarının ortalama yaş aralığı 26.71(±8.242) olduğu için çoğunluğun genç yetişkinlik döneminde olduğu bilinmektedir. Bu nedenle, araştırmanın bulgusu literatür ile tutarlı olarak değerlendirilmiştir. Ayrıca, duygusal tutarsızlık kişilik özelliklerinin kadınlarda öne çıkması klinik depresyon ve anksiyete tanılarının kadınlarda erkeklerden çok daha yaygın olduğu gerçeğiyle tutarlıdır (Weissman ve ark., 1996). Uyumluluk kişilik özellikleri bakım verme ve çocuk yetiştirme ile bağlantılı gelişebilmektedir. Kadınların ortalama olarak bakım verme sosyal rolünde erkeklerden daha fazla yer almasıyla tutarlı bir sonuç ortaya konmuştur (Srivastava, John, Gosling ve Potter, 2003). Bununla birlikte, kadınlarda ve erkeklerde farklı benlik yapılanmalarının bir sonucu olarak da değerlendirilebilir. Erkeklerin bir başkasının bilişsel temsillerinden daha bağımsız bir benlik duygusuna sahip olma eğilimi varken; kadınların benlik algılarının bir başkasını da kapsayabildiği, birbirine daha bağımlı bir benlik duygusuna sahip olduğu ifade edilmektedir (Markus ve Kitayama, 1991). Dışadönüklük kişilik özelliği ve cinsiyet farklılıkları üzerine yapılan araştırmada, dışadönüklük sıcaklık/bağlılık (sürekli olarak daha yüksek kadınlar) ve baskınlık/girişimcilik (erkeklerde sürekli olarak daha yüksek) olarak iki alt boyutta incelenmiştir. Kadınların tipik olarak erkeklerden daha yüksek puan aldığı ortaya konmuştur (Del Giudice, Booth ve Irwing, 2012). Dışadönüklük kişilik özelliğindeki farklılıkların nedeni olarak kültürel düzeyde açıklamalar yapılmaktadır. Sosyal durumlar farklı kültürlerde daha çok ya da daha az ödüllendirici kabul edilebilir (Lucas, Diener, Grob, Suh ve Shao, 2000). Ülkemizde toplulukçu kültürün etkileriyle özellikle sıcaklık/bağlılık alt boyutunun ödüllendiriciliği göz önüne alındığında kadın katılımcıların dışadönüklük kişilik özelliğinde daha yüksek puanlar alması anlamlıdır. Jensen-Campbell ve arkadaşları (2006) uyumluluk ve öz denetim kişilik özelliği yüksek bireylerin öfkelerini daha kolay bastırdıklarını belirtmişlerdir. Toplumsal cinsiyet rolleri penceresinden bakıldığında öz denetim konusunda kadın katılımcıların erkek katılımcılardan daha yüksek puanlar almaları anlamlıdır. Gelişime açıklık kişilik

özelliğindeki cinsiyet farklılıklarının nedeni olarak da benzer kültürel etkiler öne sürülerek erkeklerin özellikle yeni fikirlere daha açık oldukları tespit edilmiştir (Costa, Terracciano ve McCrae, 2001).

6.3. Klinik Önem

Yapılan araştırma kişilik özellikleri ve savunma mekanizmaları arasındaki ilişkide zihinselleştirmenin aracı rolünü inceleyen göze çarpan tek araştırma olması açısından önemlidir. Bu konuda ileride yapılacak çalışmalara rehberlik etmesi beklenmektedir.

Psikoterapi sürecinde, içsel çatışma doğuran durumlarla bilinçdışı bir baş etme mekanizması olan savunma mekanizmalarının daha az immatür düzeyde tekrar yapılması beklenmektedir. Yapılan müdahaleler, tekrar yapılmayı desteklemeyi amaçlamaktadır. Mevcut araştırmada bu müdahaleler yapılandırılırken hangi faktörlerin klinik sürece yardımcı olabileceği sorusu irdelenmiştir. Ulaşılan sonuçlar da zihinselleştirme becerilerinin savunma mekanizmalarının olgunluk düzeyini etkilemekte anlamlı düzeyde belirleyici olduğunu desteklemektedir. Zihinselleştirme kapasitesinin belirleyici rolüne mevcut araştırmadan örnek olarak, kişinin olumsuz kendilik değerlendirmesinde yaşanan azalmanın kesinlik ve belirsizlik puanları aracı olduğunda immatür savunmaların daha sık görülmesini engellemediği gösterilebilir.

Bateman ve Fonagy (2004) Zihinselleştirme Temelli Terapi'yi ilk olarak Borderline Kişilik Bozukluğu'nun tedavisi için geliştirmiştir. Bu kişilerin zihinselleştirme becerilerinde belirgin hataların olduğu tespit edildikten sonra kişilerin kendilerinin ve başkalarının duygu, düşünce ve davranışlarını anlamlandırılmalarına ve ifade edebilmelerine yardımcı olarak kişiler arası ilişkilerin kalitesini ve işlevselliğini desteklemek amacıyla uygulanmaktadır. Mevcut araştırmanın sonuçlarının rehberliğinde kişilerarası çatışmalar nedeniyle psikoterapiye başvuran kişilere Zihinselleştirme Temelli

Terapi'nin uygulanmasının kişilik özellikleri ve savunma mekanizmalarından kaynaklanan işlevsellikteki bozulmalara faydalı olacağı düşünülmektedir.

6.4. Araştırmanın Sınırlılıkları ve Öneriler

Araştırmanın sınırlılıklarından ilki, katılımcıların kendileri hakkındaki bildirimlerine dayalı ölçeklerin kullanılmış olmasıdır. Öz bildirime dayalı ölçeklerde katılımcının kendisini olduğundan farklı bir biçimde ifade etme ihtimalleri bulunmaktadır. Araştırmanın bu sınırlılığı niteliksel bir çalışma ile ortadan kalkabilir. Niteliksel araştırmalarda katılımcılar araştırmanın kavramlarını kendilerine uygun şekilde ifade edebilmektedirler.

Bir diğer sınırlılık, veri toplama sürecinin çevrimiçi platform üzerinden yapılmasıdır. Katılımcılar farklı koşullarda ölçekleri doldurmuştur ve bunun yanıtlar üzerindeki etkisi bilinmemektedir. Araştırmanın COVID-19 (koronavirüs) pandemisi döneminde yapılması nedeniyle katılımcıların uzun süreli sosyal izolasyonda kalmalarının zihinselleştirme kapasiteleri üzerindeki göreceli etkisi bilinmemektedir.

Araştırmanın sınırlılıklarından biri de kadın ve erkek katılımcı sayıları arasında belirgin bir fark olmasıdır. Bu durum araştırma bulgularının genel popülasyon için geçerliliğini ihlal edebilir fakat mevcut araştırmanın ana hipotezleri cinsiyet farklılıklarına dair değildir. İleride yapılacak çalışmalarda kadın ve erkek katılımcıların sayılarının eşit olması göz önünde bulundurulabilir.

Araştırmaya dahil edilen katılımcıların yalnızca üniversite öğrencilerinden oluşması araştırmanın bir başka sınırlılığıdır. Araştırmanın değişkenleri farklı popülasyonlarda tekrarlanabilir ve normal popülasyon ile klinik popülasyon arasındaki farklılıklar veya benzerlikler araştırmanın sonuçları kısmında tartışılabilir.

Araştırmada zihinselleştirme kapasitesi, zihinselleştirme hatası olarak kavramsallaştırılan belirsizlik (hipomentalizasyon) ve kesinlik (hipermentalizasyon) alt boyutlarıyla ölçülmüştür. Fakat, mevcut araştırmanın örneklemini klinik olmayan örneklemlerden seçilmiştir. Bu nedenle, belirsizlik ve kesinlik puanları klinik bir örneklem grubundan farklılaşmaktadır.

KAYNAKÇA

Adler, A. (2002). *Sosyal Duygunun Gelişiminde Bireysel Psikoloji*, çev. Halis Özgü. İstanbul: Hayat Yayınları.

Allen, J. G., Fonagy, P. ve Bateman, A. W. (2008). *Mentalizing in clinical practice*. Arlington, VA: American Psychiatric Publishing.

Allen, J. G., Fonagy, P. ve Bateman, A. W. (2010) Strategies to reduce the impact: Clinical treatment: The role of mentalizing in treating attachment trauma. Lanius, R. A., Vermetten, E. ve Pain, C. (Eds.). *The Impact of Early Life Trauma On Health and Disease: the Hidden Epidemic*. (s. 247-256). UK: Cambridge.

Allen, T. A., Rueter, A. R., Abram, S. V., Brown, J. S., Deyoung, C. G. ve Möttus, R. (2017). Personality and neural correlates of mentalizing ability. *European journal of personality*, 31(6), 599-613.

Allen, T. A., Rueter, A. R., Abram, S. V., Brown, J. S., Deyoung, C. G. ve Möttus, R. (2017). Personality and neural correlates of mentalizing ability. *European journal of personality*, 31(6), 599-613.

Allık, J. ve McCrae, R. R. (2002). *A five-factor theory perspective*. McCrae, R.R. ve Allık, J. (Eds.) *The five-factor model of personality across cultures*. (s. 303-322). Boston: Kluwer Academic/Plenum Publishers.

Andrews, G., Singh, M. ve Bond, M. (1993). The Defense Style Questionnaire. *The Journal Of Nervous And Mental Disease*, 181(4), 246-256.

Andrews, G., Singh, M., ve Bond, M. (1993). The defense style questionnaire. *Journal of Nervous and mental Disease*. 181(4), 246–256.

APA Dictionary of Psychology. (2020, 11 Aralık). <https://dictionary.apa.org/autistic-fantasy>.

Appelbaum, S. A. (1973). Psychological-mindedness: Word, concept and essence. *International Journal of Psycho-Analysis*, 54, 35-46.

Aschbach, C. ve Schermer, V. (1987). *Object relations, the self, and the group: A conceptual paradigm*. New York: Rotledge.

Aytaç, S. (2000). *İnsanı Anlama Çabası* (1.baskı). Bursa: Ezgi Kitabevi.

Badoud, D., Luyten, P., Fonseca-Pedrero, E., Eliez, S., Fonagy, P. ve Debbané, M. (2015). The French Version of the Reflective Functioning Questionnaire: Validity Data for Adolescents and Adults and Its Association with Non-Suicidal Self-Injury. *PLoS ONE*. 10(12): e0145892

Baron-Cohen, S., Wheelwright, S., Hill, J., Raste, Y. ve Plumb, I. (2001). The “Reading the Mind in the Eyes” test revised version: A study with normal adults, and adults with Asperger syndrome or high-functioning autism. *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, 42, 241–251.

Bateman, A. ve Fonagy, P. (2003). Attachment-based treatment for BPD. *Bulletin of the Menninger Clinic*, 67(3), 191-210.

Bateman, A. ve Fonagy, P. (2004). *Psychotherapy for borderline personality disorder: Mentalisation-based treatment*. Oxford: Oxford University Press.

Bateman, A. ve Fonagy, P. (2010). Mentalization based treatment for borderline personality disorder. *World psychiatry*, 9(1), 11-15.

Bateman, A. ve Fonagy, P. (2012). *Handbook of Mentalization in Mental Health Practice*. Washington, DC: American Psychiatric Publishing.

Bezerra, G. P., Laskoski, P. B., Terra, L., Ramos-Lima, L. F., Serralta, F. B. ve Hauck, S. (2021). The association between reflective function and global functionality in patients with borderline personality disorder. *Australasian Psychiatry*, 29(6), 586-589.

Boeree, C. G. (2020, 20 Kasım). *Personality Theories*.
<http://webpace.ship.edu/cgboer/freud.html>

Bowins, B. (2004). Psychological Defense Mechanisms: A New Perspective. *The American Journal Of Psychoanalysis*, 64(1), 1-26.

Bowlby, J. (1969). *Attachment and loss: Attachment* (1. Baskı). New York: Basic.

Burger, J. M. (2006). *Kişilik*. İstanbul: Kaktüs Yayınları.

- Burgo, J. (2012). *Why do I do that?: Psychological defense mechanisms and the hidden ways they shape our lives*. NC: New Rise Press.
- Busch, F. (2014). Clinical Approaches to Somatization. *Journal Of Clinical Psychology, 70*(5), 419-427.
- Caligor, E., Diamond, D., Yeomans, F. E. ve Kernberg, O. F. (2009). The interpretive process in the psychoanalytic psychotherapy of borderline personality pathology. *Journal of the American Psychoanalytic Association, 57*(2), 271-301.
- Cardefia, E. (1994). The domain of dissociation. *Dissociation: Clinical and theoretical perspectives*. Lynn, S. J. ve Rhue, J. W. (Eds.) *Dissociation: Clinical and theoretical perspectives* (s. 15-31). New York, NY, US: Guilford Press.
- Cervone, D. ve Pervin, L. A. (2015). *Personality: Theory and research*. New Jersey: John Wiley & Sons.
- Choi-Kain, L. W. ve Gunderson, J. G. (2008). Mentalization: Ontogeny, assessment, and application in the treatment of borderline personality disorder. *American Journal of Psychiatry, 165*(9), 1127-1135.
- Clark, L. A. (2007). Assessment and diagnosis of personality disorder: Perennial issues and an emerging reconceptualization. *Annual Review of Psychology, 58*, 227–257.
- Cloninger, S. C. (2004). *Theories of personality: Understanding persons*. New Jersey: Pearson Prentice Hall .

Cooke, D., Priddis, L., Luyten, P., Kendall, G. ve Cavanagh, R. (2017). Paternal and maternal reflective functioning in the western Australian peel child health study. *Infant Mental Health Journal*, 38(5), 561–574.

Corr, P. J. ve Matthews, G. (2009). *The Cambridge handbook of personality psychology*. New York: Cambridge University Press.

Corsini, R. J. ve Wedding, D. (2012). *Modern Psikoterapi Teknikleri*. E. Güzelyazıcı., SD Çiftçi. ve M. Türkoğlu (Çev.). İstanbul: Kaknüs Yayınları.

Costa, P. T., Terracciano, A. ve McCrae, R. R. (2001). Gender differences in personality traits across cultures: Robust and surprising findings. *Journal of Personality and Social Psychology*, 81, 322–331.

Cramer, P. (1991). *The development of defense mechanisms: Theory, research and assessment*. New York: Springer-Verlag.

Cramer, P. (1998). Defensiveness and defense mechanisms. *Journal of Personality*, 66, 879–894.

Cramer, P. (2000). Defense mechanisms in psychology today: Further processes for adaptation. *American Psychologist*, 55(6), 637-646.

Cramer, P. (2002). Defense mechanisms, behavior and affect in young adulthood. *Journal of Personality*, 70(1), 103–126.

Cramer, P. (2003). Personality change in later adulthood is predicted by defense mechanism use in early adulthood. *Journal of research in personality*, 37(1), 76-104.

Cramer, P. (2006). *Protecting the self*. New York: Guilford Press.

Cucchi, A., Hampton, J.A. ve Moulton-Perkins, A. (2018). Using the validated Reflective Functioning Questionnaire to investigate mentalizing in individuals presenting with eating disorders with and without self-harm. *PeerJ*. 6:5657.

Cüceloğlu, D. (2010). *İnsan ve Davranışı*. İstanbul: Remzi Kitabevi.

Del Giudice, M., Booth, T. ve Irwing, P. (2012). The distance between Mars and Venus: Measuring global sex differences in personality. *PloS one*, 7(1), e29265.

Dimitrijević, A., Hanak, N., Altaras Dimitrijević, A. ve Jolić Marjanović, Z. (2018). The Mentalization Scale (MentS): A self-report measure for the assessment of mentalizing capacity. *Journal of personality assessment*, 100(3), 268-280.

Distel, M., Trull, T., Willemsen, G., Vink, J., Derom, C., Lynskey, M., Martin, N. ve Boomsma, D. (2009). The Five-Factor Model of Personality and Borderline Personality Disorder: A Genetic Analysis of Comorbidity. *Biological psychiatry*. 66. 1131-8.

Dumont, F. (2010). *A history of personality psychology: Theory, science, and research from Hellenism to the twenty-first century*. New York: Cambridge University Press.

Einy, S. ve Narimani, M. (2019). Effectiveness of mentalization based therapy on ego-strength and defense mechanisms in people with borderline personality disorder. *The Neuroscience Journal of Shefaye Khatam*, 7(3), 1-12.

Eizirik, M. ve Fonagy, P. (2009). Mentalization-based treatment for patients with borderline personality disorder: an overview. *Brazilian Journal of Psychiatry*, 31(1), 72-75.

Ellis, A., Abrams, L. ve Abrams, M. (2009). *Personality theories: Critical perspectives*. Los Angeles: SAGE Publications.

Engler, B. (2014). *Personality theories* (9. Baskı). Belmont: Wadsworth.

Ewen, R. (2014). *An introduction to theories of personality*. New York: Psychology press.

Feist, J. ve Feist, G. J. (2008). *Theories of personality*. New York: McGraw-Hill.

Fonagy, P. (1991). Thinking about thinking: Some clinical and theoretical considerations. *International Journal of Psychoanalysis*. 72. 639–656.

Fonagy, P. ve Target, M. (1997). Attachment and reflective function: Their role in self-organization. *Dev Psychopathol*, 9(4), 679-700.

Fonagy, P., Gergeley, G., Jurist, E. ve Target, M. (2002). *Affect Regulation, Mentalization, and the Development of the Self*. New York: Other Press.

Fonagy, P., Gergely, G., Jurist, E. J. ve Target, M. (2002). *Affect regulation, mentalization and the development of self*. New York: Other Press.

Fonagy, P., Luyten, P., Moulton-Perkins, A., Lee, Y. W., Warren, F., Howard, S. ve Lowyck, B. (2016). Development and validation of a self-report measure of mentalizing: The reflective functioning questionnaire. *PLoS One*, 11(7).

Fonagy, P., Steele, M., Steele, H., Moran, G. S. ve Higgitt, A. C. (1991). The capacity for understanding mental states: The reflective self in parent and child and its significance for security of attachment. *Infant mental health journal*, 12(3), 201-218.

Fonagy, P., Target, M., Steele, H. ve Steele, M. (1998). *Reflective Functioning manual*. Version 5: for application to Adult Attachment Interviews. London: University College London.

Freud, A. (2015). *Ben ve savunma mekanizmaları*, (Y. Erim, Çev.) 4. Basım, İstanbul: Metis Yayıncılık, (Özgün eser 1937 tarihlidir).

Freud, S. (1914). *Psychopathology of everyday life* (Çev. AA Brill). New York: New American Library (Özgün eser 1901 tarihlidir.).

Freud, S. (1989). *The ego and the id*. New York: WW Norton & Company.

Frith, C. D. (2004). Schizophrenia and theory of mind. *Psychological medicine*, 34(3), 385-389.

Geçtan E. (2006) *Psikodinamik Psikiyatri ve Normal Dışı Davranışlar* (18. Baskı). İstanbul: Metis Yayınları.

Geçtan, E. (1995). *Psikanaliz ve sonrası* (6. Baskı). İstanbul: Remzi kitabevi.

Gençöz, T. ve Öncül, Ö. (2012). Examination of personality characteristics in a Turkish sample: Development of basic personality traits inventory. *The Journal of general psychology*, 139(3), 194-216.

Gençtanırım Kurt, D. ve Çetinkaya Yıldız, E. (2017). *Kişilik Kuramları*. Ankara: Pegem Akademi.

Gergely, G. (2003). The development of teleological versus mentalizing observational learning strategies in infancy. *Bulletin of the Menninger Clinic*, 67(2), 113-131.

Giannakopoulos, P., Rodriguez, C., Montandon, M.L., Garibotto, V., Haller, S. ve Herrmann, F.R. (2020) Personality Factors' Impact on the Structural Integrity of Mentalizing Network in Old Age: A Combined PET-MRI Study. *Front. Psychiatry* 11:552037.

Gürol Işık, İ. (2016). *Object relations, perceived parental rearing styles, and defense mechanisms in relation to personality traits and symptoms of personality disorders*. (doktora lisans tezi): ODTÜ kurumsal akademik arşivinden edinilmiştir.

Hartmann, H. (1958). *Ego Psychology and the Problem of Adaptation*. (D. Rapaport, Çev.) London: Imago Pub. Co. (Özgün eser 1939 tarihlidir).

Heim, C., Newport, D. J., Heit, S., Graham, Y. P., Wilcox, M., Bonsall, R. ve diğeri. (2000). Pituitary-adrenal and autonomic responses to stress in women after sexual and physical abuse in childhood. *JAMA*, 284, 592-597.

Helson, R., Pals, J. L. ve Solomon, M. (1997). Is there adult development distinctive to women?. *Handbook of personality psychology*. San Diego: Academic Press.

Hentschel, U., Smith, G., Draguns, J.G. ve Ehlers, W. (2004). Defence mechanism: Theoretical, research and clinical perspectives. Amsterdam: Elsevier.

İnanç, B. Y. ve Yerlikaya, E. E. (2011). *Kişilik Kuramları*. Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.

Ivzāns, I. ve Mihailova, S. (2017) Relationship between Pathological Personality Traits and Defense Mechanisms in the Community Sample of Russian-Speaking Adult Inhabitants of Latvia. *Acta Psychopathol.* 3(6).

Jensen-Campbell, L.A. ve Malcolm, K.T. (2006). Do personality traits associated with self-control influence adolescent interpersonal functioning?: A case for conscientiousness. *Journal of Research in Personality*, 41(2), 403-424.

Jung, C. G. (2006). *Analitik Psikoloji (çev. Ender Gürol)*. İstanbul: Payel Yayınları.

Jung, C. G. (2014). *The archetypes and the collective unconscious*. Routledge.

Kantor, M. (2002). *Passive-aggression: A Guide for the Therapist, the Patient and the Victim*. Boston: Greenwood Publishing Group.

Karterud, S. W. ve Kongerslev, M. T. (2019). A temperament-attachment-mentalization-based (TAM) theory of personality and its disorders. *Frontiers in psychology, 10*, 518.

Kernberg, O. (2000). *Sapıklıklarda ve kişilik bozukluklarında saldırganlık*. (S.F. Tuna, Çev.). İstanbul: Metis.

Kernberg, O. (2004). *Borderline conditions and pathological narcissism*. Lanham, Mar: Rowman & Littlefield. (Orijinal eser 1985 tarihli dir.).

Kernberg, O. F. (1996). A psychoanalytic theory of personality disorders. J. Clarkin ve M. F. Lenzenweger (Eds.), *Major theories of personality disorder*. New York: Guilford.

Kernberg, O. F., Diamond, D., Yeomans, F. E., Clarkin, J. F. ve Levy, K. N. (2008). Mentalization and attachment in borderline patients in transference focused psychotherapy. E. L. Jurist, A. Slade ve S. Bergner (Eds.), *Mind to mind: Infant research, neuroscience, and psychoanalysis* içinde (167–201). New York: Other Press

Keulers, E. H. H., Evers, E. A. T., Stiers, P. ve Jolles, J. (2010). Age, sex, and pubertal phase influence mentalizing about emotions and actions in adolescents. *Developmental Neuropsychology, 35*(5), 555-569.

Klein, M. (1946). Notes on Some Schizoid Mechanisms. *International Journal Of Psycho-Analysis, 27*, 99-110.

Klein, M. (2014). *Haset ve Şükran (Koçak, O. ve Erten, Y., çev.)*. İstanbul: Metis Yayıncılık.

Köksal, G. (2017). The Moderator Effect Of Mentalization On The Link Between Attachment And Somatization. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. İstanbul Bilgi Üniversitesi: İstanbul.

Köroğlu, E. ve Bayraktar, S. (2010). *Kişilik Bozuklukları*. Ankara: HYB Yayıncılık.

Køster, A. (2017). Mentalization, embodiment, and narrative: Critical comments on the social ontology of mentalization theory. *Theory & Psychology*, 27(4), 458–476.

Krach, S., Blümel, I., Marjoram, D., Lataster, T., Krabbendam, L., Weber, J., ... ve Kircher, T. (2009). Are women better mindreaders? Sex differences in neural correlates of mentalizing detected with functional MRI. *BMC neuroscience*, 10(1), 1-11.

Lachmann, F. ve Stolorow, R. (1976). Idealization and Grandiosity: Developmental Considerations and Treatment Implications. *The Psychoanalytic Quarterly*, 45(4), 565-587.

Lerner, P.M. ve Van-Der Keshet, Y. (1995). A Note on the Assessment of Idealization. *The Journal of Personality Assessment*, 65(1), 77-90.

Liljenfors, R. ve Lundh, L. G. (2015). Mentalization and intersubjectivity towards a theoretical integration. *Psychoanalytic Psychology*, 32(1), 36-60.

Lucas, R. E., Diener, E., Grob, A., Suh, E. M. ve Shao, L. (2000). Cross-cultural evidence for the fundamental features of extraversion. *Journal of personality and social psychology*, 79(3), 452.

Luyten, P. ve Fonagy, P. (2014). Assessing mentalising in attachment contexts. S. Farnfield ve P. Holmes (Ed.) *The Routledge handbook of attachment: Assessment* (s. 210-226). New York: Routledge

Luyten, P., Nijssens, L., Fonagy, P. ve Mayes, L. C. (2017). Parental reflective functioning: Theory, research, and clinical applications. *The Psychoanalytic Study of the Child*, 70(1), 174-199.

Mantilla, E. F. ve Birgegård, A. (2015). The enemy within: the association between self-image and eating disorder symptoms in healthy, non help-seeking and clinical young women. *Journal of eating disorders*, 3, 30.

Maricutoiu, L. ve Crasovan, D. (2014). Coping and defence mechanisms: What are we assessing?. *International Journal Of Psychology*, 51(2), 83-92.

Markus H., Kitayama S. (1991). Culture and the self: implications for cognition, emotion, and motivation. *Psychol. Rev.* 98, 224–253.

Marty, P. (2012). *Zihinselleştirme ve Psikosomatik*, (Çev. E. Y. Sever). İstanbul: Bağlam Yayıncılık.

May R. (2000). *Kendini arayan insan*. İstanbul: Kuraldışı Yayınları.

McAdams, D. P. (1992). The five-factor model in personality: A critical appraisal. *Journal of Personality*, 60(2), 330–361.

McCrae, R. R. ve Costa, P. T. (2003). *Personality in adulthood: A five-factor theory perspective*. Guilford Press.

McCrae, R. R. ve Costa, P. T. (2003). *Personality in adulthood: A five-factor theory perspective*. New York: Guilford Press.

McWilliams, N. (2017). *Psikanalitik Tanı*. İstanbul: Bilgi Üniversitesi Yayınları .

Midgley, N. ve Vrouva, I. (2013). *Minding the child: Mentalization-based interventions with children, young people and their families*. New York: Routledge.

Mitchell, S. ve Black, M. (2014). *Freud ve Sonrası*. İstanbul: Bilgi Üniversitesi Yayınları.

Mohammadlou, M., Elahi, T. ve Morovati, Z. (2016). The role of personality traits in predicting defense mechanisms with mediating role of attribution styles in university students. *Acta Medica Mediterranea*. 32. 1265-1272.

Morandotti, N., Brondino, N., Merelli, A., Boldrini, A., De Vidovich, G. Z., Ricciardo, S., Abbiati, V., Ambrosi, P., Caverzasi, E., Fonagy, P. ve Luyten, P. (2018). The Italian version of the Reflective Functioning Questionnaire: Validity data for adults and its association with severity of borderline personality disorder. *PloS one*, 13(11),e0206433.

Özdamar, K. (2002). *Paket programlarla istatistiksel veri analizi-1* (4. Baskı). Eskişehir: Kaan Kitabevi.

Özdemir, O., Özdemir, P. G., Kadak, M. T. ve Nasıroğlu, S. (2012). Kişilik gelişimi. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar*, 4(4), 566-589.

Pinazo, D., Barrós-Loscertales, A., Peris, R., Ventura-Campos, N. ve Ávila, C. (2016). Neuroticism predisposes to donation more than agreeableness: An fMRI study. *Journal of Neuroscience, Psychology, and Economics*, 9(2), 100.

Porcerelli, J. H., Huth-Bocks, A., Huprich, S. K. ve Richardson, L. (2016). Defense mechanisms of pregnant mothers predict attachment security, social-emotional competence, and behavior problems in their toddlers. *American Journal of Psychiatry*, 173(2), 138-146.

Poznyak, E., Morosan, L., Perroud, N., Speranza, M., Badoud, D. ve Debbané, M. (2019). Roles of age, gender and psychological difficulties in adolescent mentalizing. *Journal of adolescence*, 74, 120-129.

Premack, D. ve Woodruff, G. (1978). Does the chimpanzee have a theory of mind?. *Behavioral and brain sciences*, 1(4), 515-526.

Prinzle, P., Stams, G. J. J., Deković, M., Reijntjes, A. H. ve Belsky, J. (2009). The relations between parents' Big Five personality factors and parenting: A meta-analytic review. *Journal of personality and social psychology*, 97(2), 351.

Rennison, N. (2001). *Freud & Psychoanalysis*. Harpenden: Pocket Essentials.

Roepke, S., Schroder-Abe, M., Schutz, A., Jacob, G., Dams, A. ve Vater, A. (2011). Dialectic behavioural therapy has an impact on self-concept clarity and facets of self-esteem in women with borderline personality disorder. *Clin Psychol Psychot.* 18(2):148–58.

Sadock, B., Sadock, V. ve Ruiz, P. (2016). *Kaplan&Sadock Klinik Psikiyatri* (11. Baskı). Ankara: Güneş Kitabevi.

Samuel, D. B. ve Widiger, T. A. (2008). A meta-analytic review of the relationships between the five-factor model and DSM-IV-TR personality disorders: A facet level analysis. *Clinical psychology review*, 28(8), 1326-1342.

Samuel, D.B. ve Widiger, T.A. (2008): A meta-analytic review of the relationships between the five factor model and DSM-IV-TR personality disorders: A facet level analysis. *Clin Psychol Rev.* 28:1326 –1342.

Saulsman, L.M. ve Page, A.C. (2004): The five-factor model and personality disorder empirical literature: A meta-analytic review. *Clin Psychol Rev.* 23:1055–1085.

Schultz, D. P. ve Schultz, S. (2017). *Theories of personality*. Boston: Cengage Learning.

Sharp, C. ve Venta, A. (2012). Mentalizing problems in children and adolescents. N. Midgley ve I. Vrouva (Eds.). *Minding the Child: Mentalization-Based Interventions with Children, Young People and their Families* (s. 35–53). London: Routledge.

Sharp, C., Pane, H., Ha, C., Venta, A., Patel, A. B., Sturek, J. ve Fonagy, P. (2011). Theory of mind and emotion regulation difficulties in adolescents with borderline

traits. *Journal of the American Academy of Child & Adolescent Psychiatry*, 50(6), 563-573.

Sharp, C., Pane, H., Ha, C., Venta, A., Patel, A., Sturek, J. ve Fonagy, P. (2011). Theory of mind and emotion regulation difficulties in adolescents with borderline traits. *J Am Acad Child Adolesc Psychiatry*. 50(6):563–73.

Smeets, T., Dziobek, I. ve Wolf, O. T. (2009). Social cognition under stress: Differential effects of stress-induced cortisol elevations in healthy young men and women. *Hormones and Behavior*, 55(4), 507-513.

Soldz, S., Budman, S., Demby, A. ve Merry, J. (1995). The relation of defensive style to personality pathology and the big five personality factors. *Journal of personality disorders*, 9(4), 356-370.

Srivastava, S., John, O. P., Gosling, S. D. ve Potter, J. (2003). Development of personality in early and middle adulthood: Set like plaster or persistent change?. *Journal of Personality and Social Psychology*, 84(5), 1041–1053.

Tabachnick, B. G. ve Fidell, L. S. (2013). *Using multivariate statistics*. Boston: Pearson.

TDK. (2020, 03 Ekim). <https://sozluk.gov.tr> adresinden erişildi.

Trevithick, P. (2011). Understanding defences and defensiveness in social work. *Journal Of Social Work Practice*, 25(4), 389-412.

Triandis, H. C. ve Suh, E. M. (2002). Cultural influences on personality. *Annual review of psychology*, 53(1), 133-160.

Tuzcuoğlu, N. (1995). Psikanaliz kuramı ve özellikleri. *Marmara University Atatürk Education Faculty Journal of Educational Sciences*, 7 (7) , 275-285.

Vaillant, G. (1971). Theoretical Hierarchy of Adaptive Ego Mechanisms. *Archives Of General Psychiatry*, 24(2), 107.

Vaillant, G. (1977). *Adaptation to life*. Boston: Little, Brown.

Vaillant, G. (1992). *Ego mechanisms of defense: A guide for clinicians and researchers*. Washington, DC: American Psychiatric Press.

Vaillant, G. (1994). Ego mechanisms of defense and personality psychopathology. *Journal Of Abnormal Psychology*, 103(1), 44-50.

Vaillant, G. (2000). Adaptive mental mechanisms: Their role in a positive psychology. *American Psychologist*, 55(1), 89-98.

Weisberg, Y. J., Deyoung, C. G., & Hirsh, J. B. (2011). Gender Differences in Personality across the Ten Aspects of the Big Five. *Frontiers in psychology*, 2, 178.

Weissman M. M., Bland R. C., Canino G. J., Faravelli C., Greenwald S., Hwu H. G., Joyce P. R., Karam E. G., Lee C. K., Lellouch J., Lépine J. P., Newman S. C., Rubio-Stipec M., Wells J. E., Wickramaratne P. J., Wittchen H. ve Yeh, E. K.

- (1996). Cross-national epidemiology of major depression and bipolar disorder. *J. Am. Med. Assoc.* 276, 293–299.
- Werman, D. S. (1983) Suppression As a Defense. *Journal of The American Psychoanalytic Association*, 31(S), 405-415.
- Widiger, T. A. ve Costa Jr, P. T. (2013). *Personality disorders and the five-factor model of personality*. Washington: American Psychological Association.
- Widiger, T.A. ve Costa, P.T. (2002): Five-factor model personality disorder research. Costa, P,T. ve Widiger, T.A. (Eds.). *Personality Disorders and the Five Factor Model of Personality*. American Psychological Association, (s.59–87). Washington, DC.
- Winnicott, D. (1971). *Playing and reality*. London: Tavistock.
- Winnicott, D. W. (2007). *Oyun ve gerçeklik (çev. Birkan,T.)*. İstanbul : Metis Yayınları.
- Yazgan İnanç, B., ve Yerlikaya, E. (2012). *Kişilik kuramları* (6. Baskı). Ankara: Pegem Akademi.
- Yılmaz, N., Gençöz, T. ve Ak, M. (2007). Savunma biçimleri testi'nin psikometrik özellikleri: güvenilirlik ve geçerlik çalışması. *Türk Psikiyatri Dergisi*, 18(3), 244-253.

Zandi, S., Shahabinejad, Z. ve Borhan, A. (2017). Predicting defense mechanisms based on big five personality traits among university students. *International Journal of Pharmaceutical Research & Allied Sciences*. 5(1):273-279.

Zoccali, R., Muscatello, M. R., Bruno, A., Cedro, C., Campolo, D., Pandolfo, G. ve Meduri, M. (2007). The role of defense mechanisms in the modulation of anger experience and expression: Gender differences and influence on self-report measures. *Personality and Individual Differences*, 43(6), 1426-1436.

EKLER

EK1 - GÖNÜLLÜ KATILIM FORMU

Bu çalışma, Doktor Öğretim Üyesi Hande Gündoğan danışmanlığında, İstanbul Medipol Üniversitesi Klinik Psikoloji Bölümü Yüksek Lisans Programı öğrencisi Psk. Cemre Dilan Uluyürek tarafından yüksek lisans tez çalışması kapsamında yürütülmektedir. Çalışmanın amacı yetişkinlerde kişilik örüntülerinin savunma mekanizmaları ile ilişkisinde zihinselleştirmenin aracı rolünü araştırmaktır.

Çalışmaya katılım gönüllülük esasına dayanmaktadır. Ankette, kimliğinizin belirlenebileceği hiçbir kişisel bilgi istenmemektedir. Verdiğiniz cevaplar yalnızca araştırma amaçlı kullanılacak olup cevaplarınız tamamıyla gizli tutulacaktır.

Çalışmanın amacına ulaşması için sizden beklenen, bütün soruları okuyup size uygun olan cevabı seçerek işaretlemeniz ve mümkün olduğunca boş bırakmamanızdır. Bu formu okuyup onaylamanız, araştırmaya katılmayı kabul ettiğiniz anlamına gelecektir. Fakat çalışmaya katılmama veya onay verip katıldıktan sonra herhangi bir nedenden ötürü kendinizi rahatsız hissederseniz cevaplamayı bırakabilirsiniz. Çalışmaya dair daha fazla bilgi almak isterseniz cmr@medipol.edu.tr e-posta adresinden araştırmacıya ulaşabilirsiniz.

Katılımınız için şimdiden teşekkür ederiz.

Psk. Cemre Dilan Uluyürek

Şartları okudum ve kabul ediyorum.

EK 2 - DEMOGRAFİK BİLGİ FORMU

1. Cinsiyetiniz:

Kadın

Erkek

Diğer

2. Yaşınız:

3. Eğitim Düzeyiniz:

Okur-yazar

İlkokul mezunu

Ortaokul mezunu

Lise

Üniversite

Yüksek Lisans/Doktora

4. Gelir Düzeyi:

Düşük

Orta

Yüksek

5. Medeni Haliniz:

Evli

Bekar

Dul

Birlikte Yaşıyor

Boşanmış

Ayrı

6. Şu anda kimlerle yaşamaktasınız?

Ailemle

Yurtta

Aktaabalarımlla

Arkadaşlarımla evde

Diğer:.....

7. Anneniz halen hayatta mı?

Evet

Hayır

8. Hayattaysa kaç yaşında?

9. Kaybettiyseniz o sırada siz kaç yaşındaydınız?

10. Babanız halen hayatta mı?

Evet

Hayır

11. Hayattaysa kaç yaşında?

12. Kaybettiyseniz o sırada siz kaç yaşındaydınız?

13. Anne ve baba birlikte mi?

Evet

Hayır

14. Birlikte değillerse kiminle yaşadınız?

Annemle

Babamla

Diğer

15. Kaç kardeşsiniz?

16. şu anda herhangi bir psikolojik sorunuz var mı?

Evet

Hayır

17. Yardım/tedavi görüyor musunuz?

Evet

Hayır

18. Daha önce herhangi bir psikolojik sorun yaşadınız mı?

Evet

Hayır

19. Yardım/Tedavi gördünüz mü?

Evet

Hayır

EK3- TÜRK KÜLTÜRÜNDE GELİŞTİRİLMİŞ TEMEL KİŞİLİK ÖZELLİKLERİ ÖLÇEĞİ (TKÖÖ)

Aşağıda size uyan ya da uymayan pek çok kişilik özelliği bulunmaktadır. Bu özelliklerden her birinin sizin için ne kadar uygun olduğunu ilgili rakamı daire içine alarak belirtiniz.

Örneğin; Kendimi biri olarak görüyorum.

Maddeler	Hiç Uygun Değil	Uygun Değil	Kararsızım	Uygun	Çok Uygun
1. Aceleci	1	2	3	4	5
2. Yapmacık	1	2	3	4	5
3. Duyarlı	1	2	3	4	5
4. Konuşkan	1	2	3	4	5
5. Kendine Güvenen	1	2	3	4	5
6. Soğuk	1	2	3	4	5
7. Utangaç	1	2	3	4	5

8. Paylaşımıcı	1	2	3	4	5
9. Geniş/Rahat	1	2	3	4	5
10. Cesur	1	2	3	4	5
11. Agresif (Saldırgan)	1	2	3	4	5
12. Çalışkan	1	2	3	4	5
13. İçten Pazarlıklı	1	2	3	4	5
14. Girişken	1	2	3	4	5
15. İyi Niyetli	1	2	3	4	5
16. İçten	1	2	3	4	5
17. Kendinden Emin	1	2	3	4	5
18. Huysuz	1	2	3	4	5
19. Yardımsever	1	2	3	4	5
20. Kabiliyetli	1	2	3	4	5

21. Üşengeç	1	2	3	4	5
22. Sorumsuz	1	2	3	4	5
23. Sevecen	1	2	3	4	5
24. Pasif	1	2	3	4	5
25. Disiplinli	1	2	3	4	5
26. Açgözlü	1	2	3	4	5
27. Sınırlı	1	2	3	4	5
28. Canayakın	1	2	3	4	5
29. Kızgın	1	2	3	4	5
30. Sabit Fikirli	1	2	3	4	5
31. Görgüsüz	1	2	3	4	5
32. Durgun	1	2	3	4	5
33. Kaygılı	1	2	3	4	5

34. Terbiyesiz	1	2	3	4	5
35. Sabırsız	1	2	3	4	5
36. Yaratıcı (Üretken)	1	2	3	4	5
37. Kaprisli	1	2	3	4	5
38. İçine Kapanık	1	2	3	4	5
39. Çekingen	1	2	3	4	5
40. Atılgan	1	2	3	4	5
41. Hoşgörülü	1	2	3	4	5
42. Düzenli	1	2	3	4	5
43. Titiz	1	2	3	4	5
44. Tedbirli	1	2	3	4	5
45. Azimli	1	2	3	4	5

EK4 - SAVUNMA BİÇİMLERİ TESTİ (SBT)

Lütfen her ifadeyi dikkatle okuyup, bunların size uygunluğunu yan tarafında 1 den 9 a kadar derecelendirilmiş skala üzerinde seçtiğiniz dereceyi daire içine alarak işaretlemek suretiyle gösteriniz.

Örnek: Bana hiç uygun değil 1 2 3 4 5 6 7 8 9 Bana çok uygun

Maddeler	1 Bana Hiç Uygun Değil	2	3	4	5	6	7	8	9 Bana Çok Uygun
1. Başkalarına yardım etmek hoşuma gider, yardım etmem engellenirse üzülürüm.	1	2	3	4	5	6	7	8	9
2. Bir sorunum olduğunda, onunla uğraşacak vaktim olana kadar o sorunu düşünmemeyi becerebilirim.	1	2	3	4	5	6	7	8	9
3. Endişemin üstesinden gelmek için yapıcı ve yaratıcı şeylerle uğraşırım	1	2	3	4	5	6	7	8	9

(resim, el işi, ağaç oyma).									
4. Arada bir bu gün yapmam gereken işleri yarına bırakırım.	1	2	3	4	5	6	7	8	9
5. Kendime çok kolay gülerim.	1	2	3	4	5	6	7	8	9
6. İnsanlar bana kötü davranmaya eğilimlidir.	1	2	3	4	5	6	7	8	9
7. Birisi beni soyup paramı çalsa, onun cezalandırılmasını değil ona yardım edilmesini isterim.	1	2	3	4	5	6	7	8	9
8. Hoş olmayan gerçekleri, hiç yokmuşlar gibi görmezlikten gelirim.	1	2	3	4	5	6	7	8	9
9. Süpermen’mişim gibi tehlikelere aldırım.	1	2	3	4	5	6	7	8	9
10. İnsanlara, sandıkları kadar önemli olmadıklarını gösterebilme	1	2	3	4	5	6	7	8	9

yeteneğimle gurur duyarım.									
11. Bir şey canımı sıkıldığında, çoğu kez düşüncesizce ve tepkisel davranırım.	1	2	3	4	5	6	7	8	9
12. Hayatım yolunda gitmediğinde bedensel rahatsızlıklara yakalanırım.	1	2	3	4	5	6	7	8	9
13. Çok tutuk bir insanım.	1	2	3	4	5	6	7	8	9
14. Her zaman doğruyu söylemem.	1	2	3	4	5	6	7	8	9
15. Sorunsuz bir yaşam sürdürmemi sağlayacak özel yeteneklerim var.	1	2	3	4	5	6	7	8	9
16. Seçimlerde bazen haklarında çok az şey bildiğim kişilere oy veririm.	1	2	3	4	5	6	7	8	9

17. Birçok şeyi gerçek yaşamımdan çok hayalimde çözerim.	1	2	3	4	5	6	7	8	9
18. Hiçbir şeyden korkmam.	1	2	3	4	5	6	7	8	9
19. Bazen bir melek olduğumu, bazen de bir şeytan olduğumu düşünürüm.	1	2	3	4	5	6	7	8	9
20. Kırıldığımda açıkça saldırgan olurum.	1	2	3	4	5	6	7	8	9
21. Her zaman, tanıdığım birinin koruyucu melek gibi olduğunu hissedirim.	1	2	3	4	5	6	7	8	9
22. Bana göre, insanlar ya iyi ya da kötüdürler.	1	2	3	4	5	6	7	8	9
23. Patronum beni kızdırırsa, ondan hıncımı çıkarmak yaparım ya da işi yavaşlatırım.	1	2	3	4	5	6	7	8	9

24. Her şeyi yapabilecek güçte, aynı zamanda son derece adil ve dürüst olan bir tanıdığım var.	1	2	3	4	5	6	7	8	9
25. Serbest bıraktığımda, yaptığım işi etkileyebilecek olan duygularımı kontrol edebilirim.	1	2	3	4	5	6	7	8	9
26. Genellikle, aslında acı verici olan bir durumun gülünç yanını görebilirim.	1	2	3	4	5	6	7	8	9
27. Hoşlanmadığım bir işi yaptığımda başım ağrır.	1	2	3	4	5	6	7	8	9
28. Sık sık, kendimi kesinlikle kızmam gereken insanlara iyi davranırken bulurum.	1	2	3	4	5	6	7	8	9
29. Hayatta, haksızlığa uğruyor olduğuma eminim.	1	2	3	4	5	6	7	8	9

30. Sınav veya iş görüşmesi gibi zor bir durumla karşılaşacağımı bildiğimde, bunun nasıl olabileceğini hayal eder ve başa çıkmak için planlar yaparım.	1	2	3	4	5	6	7	8	9
31. Doktorlar benim derdimin ne olduğunu hiçbir zaman gerçekten anlamıyorlar.	1	2	3	4	5	6	7	8	9
32. Haklarım için mücadele ettikten sonra, girişken davrandığımdan dolayı özür dilemeye eğilimliyimdir.	1	2	3	4	5	6	7	8	9
33. Üzüntülü veya endişeli olduğumda yemek yemek beni rahatlatır.	1	2	3	4	5	6	7	8	9
34. Sık sık duygularımı göstermediğim söylenir.	1	2	3	4	5	6	7	8	9
35. Eğer üzüleceğimi önceden tahmin edebilirsem, onunla daha	1	2	3	4	5	6	7	8	9

iyi baş edebilirim.									
36. Ne kadar yakınırsam yakınyım, hiçbir zaman tatmin edici bir yanıt alamıyorum.	1	2	3	4	5	6	7	8	9
37. Yoğun duyguların yaşanması gereken durumlarda, genellikle hiçbir şey hissetmediğimi fark ediyorum.	1	2	3	4	5	6	7	8	9
38. Kendimi elimdeki işe vermek, beni üzüntülü veya endişeli olmaktan korur.	1	2	3	4	5	6	7	8	9
39. Bir bunalım içinde olsaydım, aynı türden sorunu olan birini arardım.	1	2	3	4	5	6	7	8	9
40. Eğer saldırganca bir düşüncem olursa, bunu telafi etmek için bir şey yapma ihtiyacı duyarım.	1	2	3	4	5	6	7	8	9

EK5 - YANSITICI İŞLEYİŞ ÖLÇEĞİ (RFQ-54)

Lütfen aşağıdaki cümleleri dikkatlice okuyunuz. Her bir cümle için, cümleye ne kadar katıldığınızı ifade etmek üzere 1 ile 7 arasında bir numara seçip cümlenin yanına yazınız. Cümleler üzerinde çok fazla düşünmeyin- ilk tepkiniz genellikle en iyisidir. Teşekkür ederiz.

1'den 7'ye kadar olan aşağıdaki ölçeği kullanın:

Kesinlikle Katılmıyorum	1	2	3	4	5	6	7	Kesinlikle Katılıyorum
-------------------------	---	---	---	---	---	---	---	------------------------

1. ___ İnsanların düşünceleri benim için bir bilinmezdir.
2. ___ Bir başkasının ne düşündüğünü ya da nasıl hissettiğini anlamak benim için kolaydır.
3. ___ Ben değiştikçe ebeveynlerimin zihnimdeki resmi de değişir.
4. ___ İnsanların duygu ve düşünceleri hakkında çok fazla endişelenirim.
5. ___ Davranışlarımın başkalarının duyguları üzerindeki etkisine dikkat ederim.
6. ___ Başkalarının duygu ve düşüncelerini anlamam uzun zaman alır.
7. ___ Yakın arkadaşlarımın ne düşündüğünü tam olarak bilirim.

8. ___ Ne hissettiğimi her zaman bilirim.
9. ___ Kendimi nasıl hissettiğim, bir başkasının davranışını nasıl yorumladığımı kolayca etkileyebilir.
10. ___ Birisinin gözlerinin içine bakarak nasıl hissettiğini anlayabilirim.
11. ___ En iyi arkadaşlarımla tepkilerini bazen yanlış anlayabileceğimi fark ediyorum.
12. ___ Ne hissettiğim konusunda sıklıkla kafam karışır.
13. ___ Rüyalarımın anlamını merak ederim.
14. ___ Bir başkasının aklından geçenleri anlamak benim için asla zor değildir.
15. ___ Ebeveynlerimin bana karşı davranışlarının, onların yetiştirilme biçimiyle açıklanmaması gerektiğine inanıyorum.
16. ___ Neyi neden yaptığımı her zaman bilmem.
17. ___ İnsanların başkalarına verdiği tavsiyelerin, genellikle kendi yapmak istedikleri şeyler olduğunu fark ettim.
18. ___ İnsanların aklından neler geçtiğini anlamak benim için gerçekten zordur.
19. ___ Diğer insanlar bana iyi bir dinleyici olduğumu söyler.
20. ___ Sinirlendiğimde, neden söylediğimi gerçekten bilmediğim şeyler söylerim.

21. ___ Sıklıkla başkalarının davranışlarının ardında yatan anlamı merak ederim.
22. ___ Diğer insanların duygularını anlamlandırmak için gerçekten çok çabalarım.
23. ___ Sıklıkla, istediğim şeyleri yapmaları için insanları zorlamak zorunda kalırım.
24. ___ Genellikle yakınlarım, yaptığım şeyleri neden yaptığımı anlamakta zorluk çekerler.
25. ___ Eğer dikkatli olmazsam, bir başkasının hayatına çok fazla karışabileceğimi hissediyorum.
26. ___ Başkalarının duygu ve düşünceleri benim için kafa karıştırıcıdır.
27. ___ Bir başkasının ne yapacağını çoğunlukla tahmin edebilirim.
28. ___ Güçlü duygular genellikle düşüncelerimi bulanıklaştırır.
29. ___ Anladım ki, birisinin tam olarak ne hissettiğini bilmek için bunu ona sormam gerekir.
30. ___ Bir kişi hakkındaki sezgilerim neredeyse hiç yanlış çıkmaz.
31. ___ İnanıyorum ki, insanlar kendi inanç ve deneyimlerine bağlı olarak bir durumu çok farklı şekillerde görebilirler.
32. ___ Bazen kendimi bir şeyler söylerken bulurum ve onları neden söylediğim hakkında hiç fikrim olmaz.

33. ___ Davranışlarımın ardındaki nedenler üzerine düşünmeyi severim.
34. ___ Normalde insanların aklından geçenleri tahmin etmede iyiyimdir.
35. ___ Hislerime güvenirim.
36. ___ Sinirlendiğimde, sonradan pişman olacağım şeyler söylerim.
37. ___ İnsanlar duyguları hakkında konuştuklarında kafam karışır.
38. ___ İyi bir zihin-okuyucuyumdur.
39. ___ Sık sık zihnim boşmuş gibi hissedirim.
40. ___ Eğer güvensiz hissedersen, diğerlerini sinirlendirecek şekilde davranırım.
41. ___ Başkalarının bakış açılarını anlamakta zorlanırım.
42. ___ Genellikle diğer insanların tam olarak ne düşündüğünü bilirim.
43. ___ Güçlü duygular beslediğim şeyler hakkındaki hislerimin bile zamanla değişebileceğini öngörebilirim
44. ___ Bazen neden yaptığımı gerçekten bilmediğim şeyler yaparım.
45. ___ Duygularımı dikkate alırım.
46. ___ Bir tartışmada, diğer kişinin bakış açısını aklımda tutarım.

47. ___ Bir başkasının düşünceleri hakkındaki içgüdülerim genellikle çok doğrudur.
48. ___ İnsanların davranışlarının nedenlerini anlamak onları affetmeme yardımcı olur.
49. ___ Herhangi bir durumu değerlendirmenin DOĞRU bir yolu olmadığını düşünüyorum.
50. ___ İçgüdülerimden çok mantığımla hareket ederim.
51. ___ Çocukluğuma dair çok şey hatırlamıyorum.
52. ___ Başkasının aklından geçenleri tahmin etmeye çalışmanın bir anlamı olmadığına inanırım.
53. ___ Benim için insanın davranışları söylediklerinden daha önemlidir.
54. ___ Diğer insanların, çözmeye kalkışmak için fazla karmaşık olduklarına inanırım.

ETİK KURUL ONAYI

İSTANBUL MEDİPOL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER BİLİMSEL ARAŞTIRMALAR ETİK KURULU
ETİK KURULU KARAR FORMU

Değerlendirilen Belgeler	Belge Adı	Tarihi	Versiyon Numarası	Dili		
	ARAŞTIRMA PROTOKOLÜ/PLANI				Türkçe ☒	İngilizce ☐
BİLGİLENDİRİLMİŞ GÖNÜLLÜ OLUR FORMU				Türkçe ☒	İngilizce ☐	Diğer ☐
Karar Bilgileri	Karar No: 16	Tarih:17/06/2020				
	Yukarıda bilgileri verilen Sosyal Bilimler Bilimsel Araştırmalar Etik Kurulu başvuru dosyası ile ilgili belgeler araştırmanın gerekçe, amaç, yaklaşım ve yöntemleri dikkate alınarak incelenmiş ve araştırmanın etik ve bilimsel yönden uygun olduğuna "oy birliği" ile karar verilmiştir.					

İSTANBUL MEDİPOL ÜNİVERSİTESİ SOSYAL BİLİMLER BİLİMSEL ARAŞTIRMALAR ETİK KURULU

BAŞKANIN UNVANI / ADI / SOYADI Prof. Dr. Ali BÜYÜKASLAN

Unvanı/Adı/Soyadı	Uzmanlık Alanı	Kurumu	Cinsiyet		Araştırma ile İlişki		Katılım *		İmza
Prof. Dr. Ali BÜYÜKASLAN	İletişim Çalışmaları	İstanbul Medipol Üniversitesi	E ☒	K ☐	E ☐	H ☒	E ☒	H ☐	Uygundur
Doç. Dr. Mevlüt TATLIYER	Makroekonomi	İstanbul Medipol Üniversitesi	E ☒	K ☐	E ☐	H ☒	E ☒	H ☐	Uygundur
Doç. Dr. Serhat YÜKSEL	Finans	İstanbul Medipol Üniversitesi	E ☒	K ☐	E ☐	H ☒	E ☒	H ☐	Uygundur
Dr. Öğr. Üyesi İhsan EKEN	Medya ve Reklam Araştırmaları	İstanbul Medipol Üniversitesi	E ☒	K ☐	E ☐	H ☒	E ☒	H ☐	Uygundur
Dr. Öğr. Üyesi Erol YILDIRIM	Psikoloji	İstanbul Medipol Üniversitesi	E ☒	K ☐	E ☐	H ☒	E ☐	H ☒	

* :Toplantıda Bulunma

COVID-19 (Pandemi) nedeniyle etik kurul kararında, kurul üyelerimizden uygunluk alınmıştır. Araştırmacı tarafından talep edilirse, COVID-19 (Pandemi) sonrası ıslak imzalı karar formu hazırlanabilir.

SB Bilimsel Araştırmalar Etik Kurul Sekreteri
Çiğdem YILMAZ KORUK